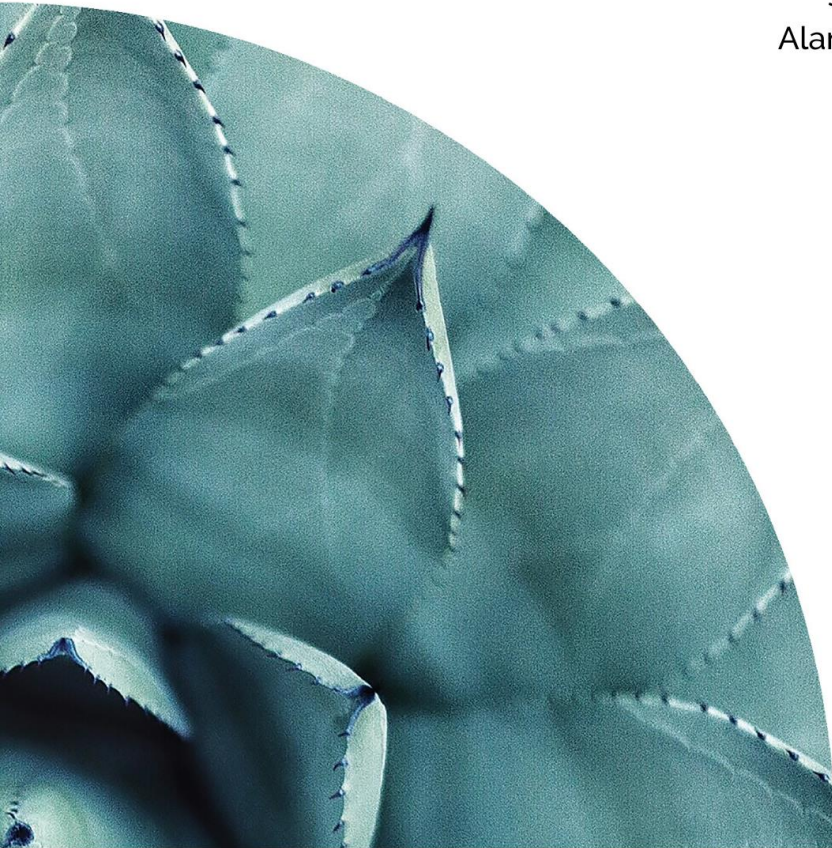

Mutomo 2:

Bupilo bwa Hula

Bañoli: Sarah Small,
Jon Paul Witt,
Alan Scantlebury
ni Jo Kimball

Mutomo 2

Bupilo bwa Hula

*'Bata bizwa likota za kuluka,
Simela sa Mulena
Kuli a lumbwe kasa ezize'*

Isaya 61:3

Mutomo 2: Bupilo bwa Hula, Patalazo ya Pili, Sope 2018

Liswanelozabuka © Dignity 2018. Litukelo kaufela li bulukilwe.

Muambole niba Dignity

Ka Poso: 6 Barlow Moor Road, Didsbury, Manchester, M20 6TR, UK

Ka likepe: hello@dignityonline.org.uk

Ka muhala: +44 (0)7340 753 937

Buitumelo

Dignity I itumela ku Jesu ka bupilo bwa fa bo luta lemuha mwa buka ye.

Dignity I itumela ku mutu kaufela ni kwa sepo ye konile ku beiwa kwa musebezi.

Musebezi wa Dignity

Dignity I kena mwa silikani ni bao baba fumaneha kwa libaka zakwa matakanyani ni ku susuweza mipilelo ye fetuha ni ku tisa tukuluho mwa lilalo kwa bunjebwe ka silikani ni Jesu. Lufumana se ku zwelela kwa Likwataza Bupilo, ze etelezwi ki Makresite bamwa likwata zamwa lilalo zeo ze luta batu kuli ba zamaye bukaufi ni Jesu ni ku bonisa lilato la hae ku bao baba pila mabapa ni bona. Ka musebezi wa luna lwa bona batu inge ba pila mipilelo ye minde luli ni ku ba siyemba sa limakazo zaka zazi ni zazi. Mufumane ka butungi fa **www.dignityonline.org.uk**

Sikwata sesi etelezi Mutomo

Bañoli: Sarah Small, Jon Paul Witt, Alan Scantlebury ni Jo Kimball

Ba Tundululi: Rachel Warner, Mark Vermes ni Abigail Cummings

Lipuzo zamwa Bibe

I tolakilwe kuzwa mwa Holy Bible, New International Version® Anglicized, NIV® Copyright © 1979, 1984, 2011 by Biblica, Inc.® Liswanelo kaufela li bulukilwe. Lisebelisizwe ka mulawo wo nonzwi wa bazibahazi.

Maswayo a kuetelela

Maswayo a etelela a ezizwe niba Metro Icon Studio 5 patalizwe ki SyncFusion.

Maswayo a sebelelisizwe ka tumelano.

Mutomo

Mutomo ki tuto ye tusa batu ku hula ni ku ziba mwa silikani sa bona ni Mulimu ni kuba susuweza ku tusa lilalo za bona. Ne iñozwi kufa batu lisebeliso sakata zeo likona ku sebeliswa mwa libaka ze shutana za lifasi ki likwata ze shutana mwa lifasi kaufela. **Mutomo** ki kalulo ya libuka ze ne, yemwi ni yemwi ina ni likalulo ze lishumi ka ze talu lituto za sikwata.

Mutomo I konile ku ñoliwa ki baitomboli baba zwelela ma neku a shutana a lifasi, niku baka nyiwa niku tundululwa ki ba Dignity.

Mutomo 1: Bupilo bwa Kala i lelezwi bao babasali ba ba nca mwa tumelo kamba baba sina tumelo. Kuzwelela kwa makalelo a sina i etelela batu kwa makalelo a tumelo ni ku ziba Mulimu.

Mutomo 2: Bupilo bwa Hula iyaha makalelo awo tumelo i kona ku hulela ni kufa kutwisiso ya lituto za ku sebelisa Bibehe ni tapelo.

Mutomo 3: Bupilo bwa Bupwa i tokomela a hulu ka mipilelo yaba lutiwa mwa silalo moba konela ku tiseza shutano kuze ba potolohile. Mulumeli ya makete sakata wa I zwalulula bupilo bo bakonile ku fiwa mwa silalo sa bona kwa batu babamwi.

Mutomo 4: Bupilo bwa Hula i luta kuli Mukreste ya hulile u bonahala cwañi. Buka i zwela pili cwalo ka mikoloko ya lituto, kutungisa niku li toloka ka butungi.

Bañoli

Mutomo 2: Bupilo bwa Hula neyi ñozwi ki ba Itomboli ku zwelela maneku a shutana a lifasi. Bañoli ba ba ekelize kwa buka ye ba ñozwi fa ka kuya ka litaku za kupeta.

Pete Davies u nyezi Cher mi bana ni bana baba 4 baba hulile ni baifwa baba 2. Neba ipumani kwa sikolo sa Bibeles sa London Bible College, ko kaufela bona neba ilo I tuta BA(Hons) mwa Silumeli. Neba tatekile Ruthin Christian Fellowship, ili mo basali teni. Pete u tabela papali yam bola yak u mangana mi Cher u lata ku buha Uffizi Gallery ya mwa Florence!

Kalulo 9

Andy Economides ki mubuleli mwa linaha ya kutaza ha hulu mwa UK, Europe ni Africa. Wa luta ni ku susuweza ma Krete mwa ku etelela hande, mwa ku iseza bulumiwa ni ku babalela baba shebile ni baba tokwile.

Kalulo ya 6 I tomile fa likepe 1 la buka ya Andy tebizwa True Relationships¹ ka tumelelano ya kutwano.

Kurt Francis ki ba Buleli Babatusa kwa Ruthin Christian Fellowship mwa Wales. Ba nyezi bo Ann, bana ni banna ba 3 baba hulile ba sishimani mi fa ki bo Sukulu baba ikutwa hande. Ba tabela a hulu kubala libuka ni kuba ni nako ya bona ni balikani ba bona ni mabasi mi fo kumwi ni papali yaku yamba.

Kalulo 5

Randall Hardy na hulezi mwa Yorkshire mwa UK inge a sika tutela mwa Manchester. Ni musala hae Mary, ufa tuto ye nde kwa ma Krete kwa ban aba hae ba 6 yeo I konile kuba pizo ya hae ya bupilo. Randall a kala lituto za Bibeles (www.amen.org.uk) mi a sebeza ka lilimo ze 20 za musebezi wa hae wa mulilo wa malaiti.

Kalulo 1 ni 3

---

¹ Economides, Andy, (2013) *True Relationships* Emsworth: Soteria Trust likepe 9 -17

Jo Kimball seba konile kubeleka ni Dignity ku zwa 2008, kuzama a hulu mwa linaha sihulu naha ya Zambia kuyo beleka ni Likwataza Bupilo ni Likwataza Kuyaha. Kiba onga-ongi niba susuwezi baba fumana tabo mwa ku bona kuli batu babamwi ba zwela pili ni ku ituta kuli ku talusañi ku latiwa ki Jesu.

Kalulo 11

Debs Marks upilile bupilo bwa hae kaufela mwa Manchester, UK. U nyenzwi ku Colin mi mwana hae Lizzy u konile kuya kwa sikolo sesi pahami sa univesiti. Debs una ni nyolelo ya ku luta likeleke kuli li tuse mazwahule kuli ba fumane Jesu niku sebeleza ka tengo ka katusa ka kufa maino kwa mazwahule baba sika ipumanela kale.

Kalulo 10

Gwen Mason u yezi mi bana ni bana baba sizana baba 2. Gwen u zwa mwa Sierra Leone ili ko na tusa basali ku kala lipisinisi. Fa sa pila mwa Manchester mi na sebelize ku bona kuli ma zwahule ba fumana maino, kuba tusa kuituta ku baba nca ni lituto za silumeli ni mwa Sikreste. U lata ku ñolela Mulimu ni ku kutaza kwa batu.

Kalulo 2

Alan Pugmire nali mutusi wa keleke ya England ka lilimo ze 50. Kali lilimo ze 40 u pilile mwa Manchester mi ki yo muhulu wa Manchester Cathedral. Na pumuzi fa musebezi mwa 2002 kono a yo zwela pili ku sebeza ni ku kutaza. Ki mbelwa kuzwa 1999 mi una ni bana baba 3 baba se ba nyezwi mi una ni baikulu ba 8. Mwa nako ya hae ya pumuzi u ikola ku zamaya niku baba lela gandeni ya hae.

Kalulo 7

Sarah Small neba hulezi mwa Yorkshire ni kuyo ituta za Litumelo ni Silumeli mwa Manchester. Kulatelela lilimo ze 10 zaku sebeza ka buitomboli mwa UK ni mwa Africa, fa ba inzi mwa musebezi wabu lumiwa mwa libaka za tolopo mwa UK. Ba tabela bu eteleli bwa mwa keleke, musebezi wa buitomboli ni bupilo bwa silumeli bana ni banna ba 2 mi bakonile ku feleleza MA mwa Tuto ya Mubuso.

Kalulo 4 ni 13

Bernard Witika ki mueteleli wa sikwata sa shutano ni buongaongi. U konile ku luta ni ku sebeza sina mueteleli wa keleke ni muchali wa likeleke mwa Lusaka pili Mulimu asika mu biza kale kuli a kute kwa libaka za kwa matakanyani ko na hulezi niku yo kopana ni Jesu. Bernard una ni nyolelo yak u bona batu baba mwi inge ba taha kwa kuziba Jesu.

Kalulo 12

Jon Paul Witt ki batateki ba Dignity mi ba sebelize ni likeleke mwa linaha ze ñata. Ki ba hupuli, batateki, boevangelisiti niba isi ba bulumiwa. Jon ba nyezi bo Judith mi bana ni bana baba 3. Ba pila mwa Zambia ni mwa UK. Nyolelo yabo Jon ki ku bona batu haba taha kwa ku ziba Jesu ni ku tisa shutano mwa libaka moba pila.

Kalulo 8

Mainelo

Mwaku sebeliseza buka ye	2
Kubabalela banana ha luli fa Sikwatasa Bupilo	8
1: Moya o Kenile ki mañi?	11
2: Mu tale ka Moya o Kenile	23
3: Ku eziwa mwa Sibupeho sa Mulimu	33
4: Mikwa ya Mulimu ki Lilato	43
5: Miselo ya Moya - Mikwa	53
6: Kufuyaula Bao Baba lupotolohile	63
7: Butuku bo Bubulaya - Sibi	73
8: Katalusañi ku Swalela - Sishemo	85
9: Luba ku Mulimu- Kuliululwa	95
10: Lukenile Fa Pila Mulimu - Kukeniswa	105
11: Ku Añulelwa mwa Lubasi Lwa Mulimu.....	117
12: Kuba ni Makeke Kuba Bamwi.....	129
13: Kalulo ya Tundululo.....	141

Mwaku sebeliseza buka ye

Buka ye ipangezwi ku sebeliswa sina tuto ya sikwata. Ki mutu fela yo a etelezi kalulo ya tokwa kuba ni buka. Muswanela ku lika feza kalulo kaufela ka liholo ze 1.5 - ku Isa kwa liholo ze 2. Ha iba mutokwa nako ye ñata, mukona ku feza kalulo i limwi 1 ka libiki ze 2.

Lu lakaleza kuli batu baba ituta buka ye ba konile ku ituta **Mutomo 1: Bupilo bwa Kala**. Se sitalusa kuli maikuto a mamwi ha a sika tolokiwa hape mwa buka ye. Ha iba kuli batu babamwi ba to kena mwa sikwata baba sali baba nca mwa si Kreste fo muswanela luta ze mwi buka ya **Mutomo 1: Bupilo bwa Kala** ni bona. Mukwa wo mu eza se ka ku kala sikwata sesi mwi. Buka ya Dignity ya **Simela** ya kona ku mi tusa fa.

Mwa ku etelela kalulo

Ki kwa butokwa ku bona kuli mulumelela mutu kaufela mwa kalulo. Haki kuli mwendi ki kalulo fela yaku bala kalulo niku bulelela batu seo se ba swanela ku eza. Lu lumela kuli mutu kaufela una ni sesimwi sa butokwa seo a kona ku luluta mi seo Mulimu a luluta ka bao batu baba lupotolo hile. Hakuli cwalo, likalulo li ñozwi ka mukwa wo batu kaufela ba swanela ku bulela. Kuna ni litimana za ku hupula, lipuzo, lipapali, makande nili ngambolo zeo lika tokwa kuli mutu kaufela ange kalulo.

Sina mueteleli wa sikwata mu swanela ku kala lingambolo ni ku litusa kuli li zamaye ka swanelo, kono haki kuli muyeze lika kaufela munosi.

Mu swanezi ku susuweza batu babana ni maswabi baba kuzize ku lika kuli ba bulele haba kona. Mu swanezi ku susuweza batu baba bulela a hulu mwa sikwata kuli ba kone kufa sibaka kuku babamwi kuli ni bona ba kone ku bulela maikuto a bona.

Zeo mutokwa mwa kalulo kaufela

Li kalulo li ezizwe kuba ze bunolo kuli lisike za tokwa lisebeliso ze ñato. Muka tokwa:

- Buka ye ku mutu yaka etelela kalulo
- Bibebe (kwa tusa haiba kuli batu ba sikayi mwa sikwata baka taha nima Bibebe, kono haki fapelezo)
- Liñoliso niza ku ñolela, ze lika belekiswa mwa likalulo za ku eza. Muswanezi ku susuweza batu ku taha ni zona kuzwelela kwa mandu a bona.

Haiba kuli kuna ni sesimwi sesi tokwa hala, se sita lemuhiwa kwa makalelo a kalulo kuli si tokwa hala kayi. Muswanela ku likisa lika ze ka nako.

Maswayo a ta mi tusa

Kumi tusa ku etelela kalulo lu konile ku beya maswayo ku mi bulela kuli kalulo isi toloka. Maswayo a supelizwe mwa tasi ni toloko ya ona. Mube ni nako fa ya ku ziba kuli liswayo ni liswayo lisi talusa ni ku talima mwa likalulo ni ku bona kuli maswayo a konile ku sebeliswa cwani. Se sika tisa kuli mufumane bu nolo kwa ku etelela kalulo.

Kuitukiseza

Ku bona kuli kalulo kaufela I zamaya hande kuna ni lika zeo mu swanezi kuitukisa. Ze linga ku bona kuli muna ni lika zeo muka tokwa mwa kalulo yeo mu itukiselize ni ku lukisa ba itomboli pilio musika yo kopana kale. Muswanezi ku likisa ze mazazi nyana musika yo kopana kale kuyo ituta kalulo kuli mube ni nako ya buitukiso ni zeo mutokwa kuli li eza hale.

Mulelo

Kalulo ni kalulo I kala ka mulelo. Ye ita mi etelela ku seo muluta sikwata ni seo mutokwa kuli mutu kaufela a kone ku utwisisa kasa mulaho a ku feza kalulo. Muswanezi kuba ni milelo ye mwa muhupulo wa mina nikuyi ipuza mina bañi haiba mwa tusa batu kuli

fita ku yona. Ki maikuto a ku kala ku ikabela ona ni sikwata.

Bubali bwa kuhupula

Mutu kaufela u swanezi ku ituta bubali bwa ku hupula ni ku konaku bubulela kasa mulaho a kalulo. Muswanezi kuba luta kaku bala bubali bwa kuhupula ni kubapanya mwa Bibeke ka kutumusa kwa sikwata. Cwale mubu bale hape kona fa cwale fa mubale ka kupumela – pumela, ka likalulo ze kuswani, mu lumelele sikwata kuno kutela mo mu bulelela. Mukutele kalulo yeo, inge muzwela pili ku tundulula inge batu baba peta mukanga ku fitela mane mutu kaufela haka kona ku bulela bubali bo ku sina tuso ya mina. Musuweze batu ku likanyisa ni kukutela ba linosi.

Likande

Makande ki kalulo yeli ya butokwa yak u zibahaza tuto ni ku ituta ku sesimwi si bona hala ku swana. Mutu kaufela u tabela ku utwa makande mi a bunolo kwa ku hupula! Hamu bulela likande kwa sikwata, mulike ku bona kuli lina ni bupilo ka kuba mwa papali. Haiba kuna ni yomumwi yali chaziba mwa ku takunguta kuka ba hande ku mukupa kuli ano bulela makande awo. Mubone kuli mw aba kupa pili kalulo isika kala mi muba fe nako yaku itukisa.

Zibo ya Bibeke

Kalulo ni kalulo ina ni Bubali 1 mwa Bibeke bwa ku bala, zemwi lina ni ze ñata. Haiba kuna ni batu mwa sikwata babali likwala kwa ku bala mwa kona kuba kupa kuli ba kone ku bala. Mukone kuba kupa ka bunako ili kuli ba kone jku fita mwa teni kamba ba kona ku bulela kuli haba tabeli. Mulemuhe kuli batu babamwi haba koni ku bala ha muba bulelela fa pila a batu ili fo haba koni ku hana mi itaba swana sina kuba swabisisa.

Kubulela

Kuna ni libaka ze tokwa ku baliwa kaku tumusa mwa buka. Hamuze mu fita mwa likalulo ze mu swanezi kuno kuza ka nako ni nako, sihulu ka sa mulaho a manzwi a butokwa, mi mubuze batu hai b aba konile ku utwisisa seo mu konile ku bulela. Haiba haba sika utwisisa, muka tokwa kukutela kalulo kamba ku ambola sesimwi se sikona kuba tusa kuli ba utwisise.

Lingambolo

Ku alaba lipuzo ni lingambolo za lika ku tusa kuli batu ba itute ni ku lemuha lika zemwi ka lwa bona. Ye iba tusa kuli ba kone ku hupula. Hamu bona liswayo la puzo ki kwa butokwa kuli mubuze lipuzo kwa sikwata ni ku susuweza batu babamwi kuli ba kone ku alaba. Fo kumwi lipuzo kiza lingambolo mwa tukwata nyana. Haiba kalulo imi taluseza ku, muswanela ku aba batu mwa tukwata twa 3 kamba 4 niku ba fa nako yaku ambola puzo. Kasa mulaho tukwata tu kuta ha moho mu swanezi ku lumelela nako kwa sikwata ni sikwata ku ikabela to ilimwi kamba ze peli ku zeo ze ba ambozi.

Ha iba kuna ni lipuzo ze ñata kamba bubali bwa Bibebe bo batu ba tokwa mu kona ku susuweza mutu yo mumwi kwa sikwata ni sikwata ku shimba sinepe sa lipuzo zeo ka kusebelisa ma foni a bona kamba ku itukisa ka bunako ka kuñola ma pampili a mañata nyana a lipuzo zeo.

Zakueza

Batu ba ituta kaku ba ni lipapali ni ku eza zemwi. Zakueza li tusa ze ku ezahala. Muswanezi ku bona kuli mutu kaufela uba ni kalulo ya kueza mwa papali mi muba susuweze kuli ba kone kuba ni lisheya habaze ba bapala!

Tapelo

Seo Mulimu a si bulela kwa batu ka nako ye kisa butokwa luli. Lutabela ku susuweza sikwata sa mina kuno lupalela yo mumwi ni yo mumwi mwa linako ze konahala. Ha mubona liswayo le mu swanezi ku kupa batu kuli ba lapele. Kuna ni mikwa ye miñata ye shutana yaku lapela ye sebelisizwe mwa buka mo. Fo kumwi sikwata sika kupiwa kuli si lapele ha moho, fo kumwi ki mwa tukwata nyana ni fokumwi mw aka bubeli. Fo kumwi batu baka kupilwa ku lapela ka kutumusa ku Mulimu mi ka linako zemwi batu ba kupiwa ku lapela inge ba kuzize. Ki kwa butokwa kuli mwa fa nako ye ñata kwa ku lapela niku susuweza batu kuli ba kone ku telaza seo Mulimu a si bulela.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza. Mu swanela kuba tolokela ka tokomelo ku bona kuli batu ba utwisisa niku ba susuweza kuli ba kone ku eza mwa hala biki. Kwa makalelo a tuto, mu fe batu nako yaku bulela seo bailo eza kuze ne muba file.

Kupaka

Kikwa butokwa kuli lwa supeza lilato la Jesu kwa batu baba pila mabapa ni luna. Lwa kona ku eza cwalo ka linzila ze shutana. Kalulo ni kalulo l lufa maikuto ka mo lukona ku ezeza se. Mu swanela ku toloka se ka tokomelo kwa sikwata ni ku susuweza mutu kaufela ku eza kalulo ye mwa hala biki. Sina ha lusupeza lilato la Jesu ku bao ba pila mabapa ni luna lu lumela kuli Jesu uka chinch mi pilelo ya bona niku tisa tukuluho. Kukaba hande ku susuweza ba sikwata kuli ba kone kuñola batu baba konile ku bulela ni bona sina kalulo ya za kuezza biki ye niku ba susuweza kuli ba kone ku lapelela batu bao.

5

mizuzu

Nako

Mwalibaka zemwi lu konile ku beya nako ye hulelwa ye za ku eza ikona kunga kamba nako ye kona ku ngiwa mwa ngambolo. Ye ika mitusa ku bona kuli kalulo yeo I ezahala mwa nako ye swanela.

Bubali bwa Bibebe ni mo lifumaneha

Ha mubona libizo kamba nombolo inge I beilwe mubamba sina cwana Lisamu 1:4-6 I mi supeza kwa bubali bwa Bibebe. Ye italusa kuli muswanezi ku bala mwa buka ya Lisamu, kauhanyo 1 bubali 4 kuisa 6.

Kubabalela banana ha luli fa Sikwatasa Bupilo

Hamoho lu tile ni milawo ye bunolo ili kuli bana ba luna ba balezwi kamba ba inzi kwa hae kamba ha bali kwa Sikwatasa Bupilo. Mi lawo ye ki yeminde ni kuibeya kwa mipilelo ya luna cwalo. Kamba lu sebeza mwa misebezi ya luna, kwa keleke kamba ni balikani, Mulimu u tokwa kuli bana ba luna baba balelwa.

Mutu kaufela ya taha kwa sikwata uswanela ku bona kuli bana ba bona ba balelwa kwa hae ni ku tokomelwa ki mutu mutu yo mumwi kamba mu tahe ni bona kwa mukopano.

Baeteleli ba sikwata ba swanela ku hupulisa batu kuli ba bone kuli banana bamwa pabalelo kwa hae mi ba siyezi mwa tokomelo ya mutu mi mubone kuli ba nana ba amu helwa mwa sikwata.

Kaufela ya inzi mwa sikwata ya sebeza ni banana asike a sebeza a nosi kono ni yo mumwi kamba ni batu babamwi baba beli. Haiba ki batu baba beli, basike ba zwa mwa lubasi luli mumwi.
(Baswanela ku zwa mwa mabasi a shutana.)

Bawo ba basebeza ni banana mwa sikwata ba swanela kuba kuli neba tahanga kwa sikwata hañata kali kweli ze 3.

Baeteleli ba sikwata ni batu kaufela bamwa sikwata ba sike ba shimba maswaniso a banana habanzi muza ku eza mwa Sikwatasa Bupilo.

Haiba kuli banana ba ikabela lico fa mukopano wa sikwata, mu bone kuli lico zeo likenile kuli liciwe.

Batu basikwata haba ya kwa kupotela mabasi mwa minzi ba swanela ku zanya ka bubeli, ka mutala bana ba ba 2 kuyo potela muuna kamba basali ba ba 2 bayo potela musali.

Moya o Kenile ki mañi?

'Haiba mwani lata, mubuluke litaelo zaka. Mi nita kupa ndate. Mi utamifa yo mumwi mutisapilu kuto mi tusa ni kutoba ni mina kuya kuile – Moya wa buniti. Lifasi hali koni kumu amuhela, kakuli hali koni kumu bona kamba kumu ziba. Kono mwa muziba, kakuli upila ni mina mi utaba ku mina.'

Joani 14:15-17

Kuitukiseza

Seo mutokwa mwa kalulo ye:

- Muhupulo waza kueza 1: Muka tokwa nto ye bukiti, ka mutala licwe, sikota kamba saka ya mboyi.
- Muhupulo waza kueza 2: Mukatokwa foni yena ni batili ye felile ni sesimwi se muka itusisa kwa kuibeya mulilo hamuli mwa kalulo ye.

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Muamuhezwi

5
mizuzu

Muamuhele batu kaufela mwa sikwata niku itumela ku bona kwa kutaha. Haiba kuli kuna ni batu babamwi baba nca baba tile kuto kena kwa sikwata mu swanezi ku kala kaku bulelela batu kaufela libizo la mina ni ku kupa kaufela ku bulelela sikwata libizo la bona. Mutoloke seo sika eza hala mwa sikwata.

Mubulele ye kuswani, ye bunolo tapelo ya buitumelo.

Mulelo

Mulelo wa kalulo yabiki ye kiku utwisisa seo Bibebe isi bulela ku amana Moya o Kenile, ni seo I sitaluseza luna ka bupilo bo bunca bo buli ku luna ha buhula.

Bubali bwa kuhupula

5
mizuzu

Mubale bubali bwa kuhupula ni bubali bwa mwa Bibebe kaku tiisa kwa sikwata. Mubukutele mwa tukwata to tuyinyana, mulumelele sikwata kukutela banze ba milikanisa. Muzwelepili kuno bubala inge ba latelela siyemba ka siyemba inge ba mi latelela kufitela mutu kaufela haka kona ku bulela bubali kaufela. Mususuweze batu babamwi kulika ni kukutela ka lwa bona.

*Haiba mwani lata, mubuluke litaelo zaka. Mi nita kupa ndate.
Mi utamifa yo mumwi mutisapilu kuto mi tusa ni kutoba ni
mina kuya kuile – Moya wa buniti. Lifasi hali koni kumu
amuhela, kakuli hali koni kumu bona kamba kumu ziba. Kono
mwa muziba, kakuli upila ni mina mi utaba ku mina.*

Joani 14:15-17

Likande

Mubale likande leli latelela leli bizwa ‘Muyemeli wa Bayahi’ kwa sikwata:

Watchman Nee neli Mukreste wa China yana pilile kuzwa 1903 kuisa 1972. Na nanuhile mwa bueteleli kwande a tutengo twa likeleke, kususuweza ba Krete kukopana mwa tukwata nyana. Naitengile ni mwabueteleli bwa buñata bwa likeleke za mwa mandu ka lilimo zelikana 30. Ka 1949 nekutile puso ya sikominisiti mwa China nimwa si Khreste, mane ku ngelela cwalo nili tumelo zemwi neli kuzisizwe. Nee na pilile lilimo za hae za mafelelezo ze mashumi a mabeli mwa tolongo. Na konile kuñola libuka zeñata, mwendi mane ye zibahala a hulu yeli ‘Bupilo bwa mu Krete bobuswanela.’ Kuyona u tiyiseza a hulu kaza butokwa bwa batu bao baba konile ku fumana bupilo bo bunca ku Jesu ku utwa niku sebeleza kwa ku etelelwa ki Moya o Kenile, yo yasa pila ku bona.

Kusupeza se na taluselize lubasi lone luzwa kwa kunyalana bao neba bile ma Krete nako yana potela munzi wakwa malundu.

Neni ile, kakulyeha nako yemwi ya matabula, kanako ye telele yaku sa pumula ili ko maino ne akataza ku afumana, mi hanenili ko neli kwa butokwa kuna ku lobala mwa ndu yemwi niku fumana za kuca kuyemwi, ka nako yeo neli mwa ndu ya mapangapanga ni musala hae. Ka libiki zepeli za makalelo a

kupota kwaka, kwanda fela a kubulela mbuyoti kwa lico kaufela, ha nisika bulela sesimwi kwa batu baba ni amuhezi; cwale lizazi leli mwi nako yaka ya taha yaku ba bulelela ku amana ni Mulena Jesu. Neba itukiselize ku teleza niku taha ku yena ka tumelo ye nyinyani yaku swalelwa kw alibi za bona. Neba pepilwe sinca, ni liseli lelinca nitabo ya taha mwa bupilo bwa bona, kubona neli kufetuha ko kunca. Ne shimbile ka tokomelo ku ba keniseza kaseo si eza hezi, nikuli, sina mwaha hane ukena mwaku bata, nako ya taha yaka kuba siya niku kutela kwa Shanghai.

Kanako ya kubata ya likweli za maliha muuna hae nana ni mukwa wa kunwa waine mwa chela linco za hae, mi naya kwa ku eza cwalo. Kasa mulaho a kuba siya, niku kuta kwa salami za maliha, waine ne ibanga teni fa tafule hape, mi ka lizazi leo, sina hana sa twaezi cwalo, muuna hae a inamela fafasi ka toho yahae ku fitisa buitumelo kwa lico kono neku sina lizwi lene lizwa. Kasa mulaho a kukutela hanwi kamba habeli kusina sesi ezahala a fetuhela ku musala hae. 'Kufosa hezi sikamani?' a buza. 'Kiñi halusa lapeli kacenu? Shimba Bibeles mi ubone seo isi bulela ku amana niku nwa waine.' Neni konile ku ba siyela yemwi kubona, kono ni haike kuli musala hae na ziba kubala nasa tabeli a hulu ku bala Linzwi, mi a fetula makepe inge a bata liseli kwa puzo yeo. Neba sa zibi mwaku buzeza Buka ya Mulimu mi nekuli butata ku buza mulumiwa wa Mulimu, kakuli nenili libima ze ñata ze telele kuzwa ko ni inzi mi ne ikona kunga likweli ze ñata kuli lukopane. 'Unwe fela waine ya hao', musala hae amu bulelela. 'Luka to fitisa nonge ye ku muzwale Nee lwa pili halukato kopana ni yena.' Kono niha kuli cwalo muuna a fumana butata bwa kufitisa buitumelo ku Mulena ka waine yah ae. 'Izwise fa!' ato bulela kwa mafelelezo; mi hasa ezize cwalo, hamoho ba kupa mbuyoti ya lico za bona.

Cwale muuna hana konile kuto potela Shanghai a to ni bulelela likande leo. Kusebelisa mukwa wo swana mwasi Chinisi: ‘Muzwale Nee’, a bulela, ‘Muyemeli wa Bayahi na sa nilumeleli ku nga sino seo!’ ‘Kihande luli, muzwale’, na mu alaba. ‘Nako kaufela wa telezanga kuyo Muyemeli wa Bayahi!’ Buñata bwa luna lwa ziba kuli Kreste kiyena bupilo bwa luna. Lulumela kuli Moya wa Mulimu u pila ku luna, kono buniti bo buna ni kalulo ye nyinyani kwa mikwa ya luna. Puzo kiya kuli, kana lwa muziba kuli ki mutu ya pila, mi lwamuziba kuli ki ‘muyemeli’?²

Zibo ya Bibebe

Mubale Joani 14: 15 – 21 kwa sikwata:

¹⁵Ha mu ni lata, mu ka mamela litaelo z aka. ¹⁶Mi na, nika lapela ndate, mi u ka mi fa mutisapilu yo mumwi, kuli a ine ni mina kamita, ¹⁷Ona Moya wa niti, o lifasi li sa koni ku u amuhela, kakuli ha li u boni, mi ha li u zibi; kono mina mwa u ziba, kakuli u inzi ni mina, mi u ta ba ku mina. ¹⁸Ha ni na ku mi siya mu li lindiya; ni ta kutela ku mina. ¹⁹Ku sa na ni nako nyana, mi lifasi ha lina ku ni bona hape; kono mina mu ka ni bona; kakuli na, na pila, ni mi na muka pila. ²⁰Ka lona lizazi leo, mu ka zi ba kuli ni inzi kun date, ni mina mu inzi kuna, ni na ku mina. ²¹Ya utwa litaelo za ka, mi a li mamela, ki yena ya ni lata. Mi ya ni lata, u ka latwa ki Ndate, ni na, ni ka mu lata, ni iponahaze ku yena.

Likande la luna ni bubali bwa Bibebe kaufela lilu supeza kuli sina ha lu amuhela mpo ya bupilo bo bunca bwa ku Mulimu, wa lufa mpo ya hae kasibili mwa mukwa wa Moya o Kenile. Wataha kuto ina ku luna

---

² Nee, Watchman, (1961) *The Normal Christian Life* Eastbourne: Kingsway Publications, likepe 77

kuto etelela nikulu etelela nikulu tusa kuli luhule mwa tumelo ya luna ye nca. Ba Chreste ba Chinise mwa likande neba fetuhezi kwa Moya o Kenile sina 'Muyemeli wa bayahi': yomumwi ya ina mwahali inge a mubulelela sa ku eza, kumutusa ku pila ka shutano. Sina ma Kreste Iwa utwisisa kuli Mulimu ki alimumwi ni batu babalalu: Mulimu Ndate, Jesu mwana ni Moya o Kenile. Luka ituta kaku tala ku amana se mwa buka 3 ya Mutomo.

Jesu ha luta kuamana ni Moya o Kenile

Bubali bwa luna bwa Bibebe buzwa mwa Evangeli ya Joani, ili mo zeñata za lituto za Jesu' kuamana ni Moya o Kenile li fumaneha. Kasumulaho Jesu na bulezi kaza ku 'kupepiwa kwa Moya o Kenile' ni 'Moya o Kenile ha ufa bupilo'. Na supeza kwa Moya o Kenile ku swana sina nuka ya menzi a bupilo yeo ita 'buba mwahali kubona.'

Nako cwale hane I sutelezi yaku shwa kwa Jesu, haku komokisi kuli na shimbile nako ya kuluta ba lutiwa bah ae ku amana ni musebezi wo Moya o Kenile uta eza mwa bupilo bwa bona. Jesu na ba sepisize ka kutala, kubulela kuli utaba lapelela nikuli Moya o Kenile utabe a lumezwi ku bona hana saile. Mwa bubali bwa luna bwa Bibebe Jesu u supa kwa Moya o Keneli kuba muyemeli yomumwi (mutalime bubali bwa 16-17).

Linzwi lani 'muyemeli' litelokilwe ka mikwa ye miñata, wo zibahala a hulu ki mutusi, kono hape mulikani ni mususuwezi. I talusa 'yomumwi yali fatuko' kamba 'mulikani mwa musipili'. Muhupule haiba ne muka kona ku zamaya kwa sibaka sesimwi sesi sabisa ili ko hamusika ba kale teni. Itaba hande hamukaba ni musupezi ya ziba sibaka ni lika ze li kwapili. Musupezi hana fela kumi supeza nzila yaku shimba, kono uta mi lemusa ku tokomela cwalo za likozi ze ipatile, kulukisa lico zamina niko mukayo lobala. Yo kiyena mufuta wa mutusi yo Jesu na bulelela balutiwa bahae kuli utaba lumela mwa

sibaka sa hae.

Sina Jesu hanali mutusi kwa balutiwa bahae, fa cwale Moya o Kenile seukato shimba sibaka sa hae. Buteñi bwa Mulimu habusa kusufazwa mwa buteñi bwa Jesu ya bonahala; ku mutu wa Moya o Kenile buteñi bwa hae sebukato pila mwa lipilu za mutu kaufela ya lumela ku yena. Moya o Kenile ukato luta balumeli babanca ku amana ni yena, uka ba etelela mwa niti. Moya o Kenile ki Mulimu ya pila ya yahile kuluna kazazi.

Zakueza

Mwa kona ku sebelisa uli mumwi kamba kaufela zona zakueza.

15

mizuzu

Muhato 1

Mukatokwa nto ye bukiti kamutala. Sikota, licwe kamba saka ya mboyi.

- Mukupe baitomboli baba tiyile mwa sikwata.
- Mubulele ba itomboli kuli seo muka tokwa kuli ba eze kiku shimba toyey bukiti yeo muzo tisa kusi isa libima yana.
- Kasa mulaho mutu hasa likile mukupe yo mumwi hape muitomboli.
- Nako ya cwale mukupe baitomboli kaufela kuli ba kopanele ku shimba to yeo.
- Mubuze muitomboli wa pili kuli a bulele shutano ya utwile ka ku shimba mutiyo a nosi ni kushimba mutiyo ni yo mumwi. Nisepa kuli likalabo za bona kiza kuli kubunolo ku shimba mutiyo ni yomumwi mutu.

Mutoloke kuli Moya o Kenile ki yena mutusi wa luna; nako kaufela unzi ni luna ku shimba mitiyo ya luna nikulu tusa zazi kaufela a bupilo bwa luna.

Muhato 2

Mukwa wo mumwi wo mukona ku sebelisa ki kusupeza sikwata foni yamwa lizoho ye sina mulilo.

- Mubuze sikwata kuli foni ye ikona ku eza sikamani inge I sina mulilo.
- Facwale muibeye kwa mulilo kuli I kale kuswala mulilo niku imuyeha. Mubuze sikwata kuli se ikona ku eza sikamani fa?
- Shutano inzi kwa mulilo o munyehilwe ili kuikonisa ku eza lika zeñata zeo neyi ezelizwe ku eza. Kusina mulilo halu koni ku eza lika zeñata ni yona!

Mutaluse kuli Moya o Kenile ki mata a Mulimu ali ku luna, kuli a kona kufela mi luswanezi ku bona kuli nako kaufela lwa 'chomekiwa hape' ni kutala Moya.

Moya o Kenile mwa Testamente ya Kale

Moya o Kenile ha u fumanehi fela mwa lituto za Jesu; mi ka buniti ufumaneha mwa Bibeke kaufela. Lwakala ku bala za hae mwa buka ya pili ya Bibeke, Genese 1:2. Uteni kwa makalelo a lifasi 'aza ambalala fa halimu a mezi' sina Mulimu hana bupa lifasi. Lwa bala za hae haza taha fa halimu a batu, baplofita ni malena ka misebezi ye shutana, ni haike kuli nesi fa batu kaufela baneba lumela mwa linako za Testamente ya Kale. Ba polofita baba beli ba lu taluseza ka mo Moya o Kenile uta sebeleza mwa linako za kwa pili. Ezekiele na bulezi za hae ku kenisa batu ba Mulimu, kuba tiseza kuli ba kone kumu otwa ni Mulimu mwa ta beyela Moya wa hae mwahali a batu ba hae. (Mwa kona ku bala seo mwa Ezekiele 36:25 - 30). Muplofita yo mumwi ya bizwa Joele na bulezi kaza ku sululwa ko ku ka taha kwa Moya wa Mulimu fa halimu a ba lumeli kaufela. (Mwakona ku bale seo mwa Joele 2:28 - 29).

Moya o Kenile mwa Testemente ye Nca

Lubala a hulu ku amana ni Moya o Kenile mwa Testemente ye Nca. Joani Mukolobezi na tile aza zibahaza kuli neli Jesu yaka kona ku tazeleza sipolofita seo ka ku ba kolobeza ni Moya o Kenile. Manzwi a Joani a ñozwi mwa mañolo a Evangeli, ili a wo aba fa litukelo ze tuna. Kasa mulaho a kuzuha kwa bafu, Jesu na bulelezi ba lutiwa ba hae kuli ba litele mwa Jerusalema kakuli na sa swanela kuba lumela ‘mpo yeo Ndate a sepisize’ fa halimu a bona (Luka 24:49 ni Likezo 1:4) – sisupo sesi kenile kwa ku tazeleza sipolofita sa Joele, Ezekiele ni Joani Mukolobezi.

Lizazi leo Moya o Kenile na tile fa halimu a balumeli kaufela neli bizwa lizazi la Pentecosta. Ka lona lizazi leo buñata bwa batu neba kubukanezi, mi Pitrosi yo mumwi wa balutiwa wa Jesu a bulelela sicaba:

Mubake mi mukolobezwe, yo mumwi kaufela wa ku mina, mwa libizo la Jesu Chreste kwa swalelo ya libi za mina. Mi muta amuhela mpo ya Moya o Kenile. Sepiso ye kiya mina ni ya bana ba mina ni bao kaufela babali kwa hule – bao kaufela Mulena Mulimu wa luna aka biza.

Likezo 2:38-39

Mulemuhe kuli mu Chreste kaufela fa cwale na kona ku amuhela Moya o Kenile ono sepisizwe; hape, kuli lisepiso za Mulimu ne lifitile kubao bene baliteni zazi leo kaufela (kungelela cwalo ni babasi Majunda) bao Mulimu uta bizeza ku yena, nako ya cwale niye sat aha. Se sa ezahala ni kuluna kacenu. Moya o Kenile ki mpo ya Mulimu kwa ma Christe, mpo ye zwela pili ku no fiwa ku luna hape ni hape sina mwa pilela ku luna ni ku lutuseza kuli lu hule.

Lingambolo

Mwa likwata za batu ba 3 kamba ba 4 mu ambole ka mizuzu ye 10 lipuzo ze latelela:

10
mizuzu

- Kana se mukile mwa ba nako yak u etelelwa ki Moya o Kenile? Lipuzo ze latelela lika tusa batu ku hupula ka butungi. Kana seba kile:
- Balika ku eza sika sesi mwi kono linzwi la mi taluseza kuli musike mwa sieza?
- Bai kutwa kuli kuna ni sesimwi seo neba swanela ku ipulela ku Mulimu?
- Ne muikutwile ahulu kuli kuna ni sesimwi seo mukona ku eza seo muswaba ku eza hamuli hande?
- Kuikutwa ku susuwezwa hamuze mu bala Bibeke kamba kulapela?
- Ne muikutwile kuli kuna ni mukwa o muswanela ku tuhela?
- Kuba ni nako yemwi yeo ne muikutwile ku etelelwa ki Moya o Kenile?
- Mukonile ku susuwezwa cwani ka seo munitutile ku amana ni Moya o Kenile kacenu?

Tapelo

Ka sikwata, mulapele ha moho kuli kaufela mina muka hula mwa ku utwisisa musebezi wa Moya o Kenile ni musebezi wa hae mwa bupilo bwa luna.

5
mizuzu

Fa cwale mu kauhane mwa bubeli. Mukupe batu kuli ba ambole ka bubeli bwa bona kamba ba hupula kuli ba konile ku amuhela Moya o Kenile. Niku ba susuweza kuli ba kone ku lapelelana.

- Haiba yo mumwi ha sepi kamba na amuhezi Moya o Kenile muba buze haiba neba tabela ku mu amuhela mi haiba ba lumele muba beye lizoho mi mukupe Moya o Kenile kuli uba tale. Muba kupe kuli ba lapele ni mina.

- Haiba yo mumwi u amuhezi Moya o Kenile, mu lapele kuli ba tale hape ka yena nikuli baka utwa linzwi la hae kaku kena mi ba belekele ku seo baka utwa.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza. Biki ye mube ni nako ka zazi ya kukupa Moya o Kenile kumi etelela, mi hape mube ni nako yak u teleza ku seo asi bulela. Mulapele ku yena ni ku mukupa kuli a mi tuse mwa lika zeo a mi etelela ku zona. Kusana cwalo ni lituto ze zwela pili zeo mukona ku itusisa ha iba muna ni Bibe.

Kupaka

Sina ha muba ni nako mwa kulapela ni ku teleza kwa Moya o Kenile biki ye, mu lemuhe kuli mwa buteni bwa hae ha muli mwa hala batu babamwi. Mumu kupe kuli a mi tuse kuli mu bulele batu bemuka kopana ni bona kacenu ku amana ni yena biki ye, mi muteleze ka mo aka mi etelela mwa ku ezeza see. Mwa kona ku kupa ba Chreste baba mwi ka zibo ye se bana ni yon aka mo Moya o Kenile mo uba etelelanga.

Mukwa Omumwi Wa Ku Zwela Pili Mwa Tuto

Haiba batu bana ni nako ni ku kona ku fumana Bibe (kamba mulikani yana ni Bibe) kona kuli kuna ni nako ye ñata yak u bala ku amana ni Moya o Kenile. Muba susuweze ku shimba sinepe sa likepe le mwa foni ya bona kamba kuli kopololela mwa buka nyana ya bona ili kuli ba kone kuyo ituta kwa hae. Bubali bo bu latelela bwa lu luta a hulu ku amana ni Moya o Kenile:

Joani 7: 37 – 39 iluta ku amana ni moya sina menzi a bupilo.

Joani 13: 31 – 16:33 Jesu a bulela ku amana ni Moya o Kenile nili sepiso zana bulezi ku ama ni mulelo wa Moya o Kenile kwa bupilo

bwa lumeli kasa mulaho hasa kutezi ku Ndatahe. Kungelela cwalo:

- Joani 14: 26 – Moya o Kenile sina tichele
- Joani 15: 26 – Moya o Kenile u paka ku amana ni Mulimu
- Joani 16: 13 – Moya o Kenile sina muzamaisi

Maroma 8:14 Moya o Kenile wa lu etelela sina ban aba Mulimu

Maefese 4:29 – 32 yalu fa mamela kuli lusike lwa nyemisa Moya o Kenile oli kuluna.

1 Mathesalonika 5:19 yalu fa mamela kuli lusike lwa timisa mulilo wa Moya o Kenile.

Mu tale ka Moya o Kenile

'Hakuli cwalo musike mwa ba likuba, kono muutwisise kuli tato ya Mulena ki ifi.... Mu tale Moya.'

Maefese 5:17-18

Kuitukiseza

Seo mutokwa mwa kalulo ye:

- Butelele bwa muhala o likana ndwa ya kuhohana, mwendi loibima ze 3.

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?
- Mukete baitomboli ba 6 kwa zakueza niku toloka seo baswanezi ku eza?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ya biki ye ki ku utwisisa kuli sina ha lu tezi Moya o Kenile fo halu amuhela mpo ya Mulimu ya bupilo bo bunca, lu tokwa cwalo ku chafazwa kazazi ki Moya o Kenile ili kuli bupilo bo bunca bu hule. Kwanda a kuli lu tezi ka Moya o Kenile, kaufela seo luli, kamba seo lu lika ku eza, ki mwa mata a luna fela, seo sika palelwa ku tisa sesimwi.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa kuhupula ni bubali bwa mwa Bibebe kaku tiisa kwa sikwata. Mubukutele mwa tukwata to tuyinyana, mulumelele sikwata kukutela banze ba milikanisa. Muzwelepili kuno bubala inge ba latelela siyemba ka siyemba inge ba mi latelela kufitela mutu kaufela haka kona ku bulela bubali kaufela. Mususuweze batu

babamwi kulika ni kukutela ka lwa bona.

*Hakuli cwalo musike mwa ba likuba, kono muutwisise kuli tato
ya Mulena ki ifi.... Mu tale Moya.*

Maefese 5:17-18

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Mucaha nana ni tolo ya kuli a kone ku luwa mota ya hae ka nako ye telele. Kanako ye telele a kona ku buluka masheleni a mañata, mi a fumana ilimwi yene bonahala hande. A shimba nako ye telele inge a tatuba mota yeo, kotalima lisipi kaufela mane cwalo ni ku kwaeza ku I lika.

Kwa mafelelezo tumelano ya fita; a tambeaka masheleñi mi na filwe likiyi za mota ya hae ye nca ya Toyota. Nana ni lika ze ñata za na hupula ku yo eza fa hasana ni mota yah ae. Na kona ku kwaeza kuya kwa musebezi kusina ku kwela bus, mane cwalo na kona ku longa balikani bah ae. Na kona kuya kwa muleneñi fa nikuyo potela balikani ni mabasi, kuya kwa lipapali ni kuyo buha maswaniso. Zana kona ku eza neli sa koni ku fela.

Nto ya pili yana iketezi ku eza neli kuyo potela muleneñi ni balikani ba hae ba sikayi mwa mafelo a biki. Ba nanuha hande ka ku pakela sina musipili hane uli o mutelele, mi neli ko kunde ku zamaya inge kusa bata. Bayo fita mwa muleneñi mi bayo ba ni nako ye nde; konji haba yo iketela kuli seli nako yaku kutela kwa hae kona fo neba fumani butata. Mota ya kala hande, ba mata libima nyana, mi haba fita kwa libaka za kwande a muleneñi ya kala ku nyanganya ni ku luuma a hulu niku tima ona fo. Mucaha na komokile luli. Mota ye nca ye I kona cwani ku eza lika ze cwana ka nako ye kuswani kasa

mulaho a kuileka?

A lizeza muuna yana mulekiselize yona ni ku mubuza kuli kana sa kile a ba ni butata bo buswana nib o, mwanako ye swan aba likani bah ae ni bona ba kala ku buza babali mabapa bene ba ziba kuli mwendi ba kona ku tusa kuli mota I kone kuzuha. Ka nako nyana kwa fumaneha mupangi wa limota mi a taha kuto tatuba mota. A bulela ni mucaha, kumu buza lika kaufela ku amana ni mota. Kasa mulaho mupangi a kala ku zusa mota: kono mota ye haikoni kuzwela pili ni musipili a bulela, kakuli ha ina mafula!

Mucaha a swaba maswe; na sika hupula kaza ku beya mufula mwa mota ya hae, na hupula fela za munjolo wana kona ku eza ni yona. Ka bubebe mafula a tisiwa, mota ya beyiwa mi ya zuha niku zwela pili kukutela kwa hae hape.

Ye neili tuto ye nde luli ku mucaha: ni haike kuli mota yana lekile ne ili ye ca niku sebeza hande, I kona fela ku zwela pili ku sebeza hande haiba inge a I beya mafula ni ku itokomela. Kwa swana nikwa bupilo bwa luna bo bunca ku Mulimu – buka kona fela ku zwela pili ku hula haiba inge lu siyala inge lu tezi Moya o Kenile.

Zibo ya Bibe

Mubale Maefese 5:8-20 kwa sikwata:

⁸Sapili ne muli mwa lififi. Kono cwale, kabakala kopano ye mu na ni yona ni Mulimu, mu mwa liseli. Hakuli cwalo, mu pile sina batu b aba mwa liseli. ⁹Liseli li tahisa bunde, ni ku luka, ni niti kaufela. ¹⁰Mu like ku batisisa se si tabisa Mulimu. ¹¹Mu ambuke lika ze sin a tuso ze ba eza mwa lififi, kappa mane mu li tise mwa liseli. ¹²Nihaili ku bulela feel aka lika ze ezwa kwa mukunda kwa swabisa luli. ¹³Zeo kaufela, ha li tiswa mwa liseli,

*li bonahala hand emo li inezi. ¹⁴Lika kaufela ze banahazwa hande mwa liseli, li fetuha liseli. Kikabakaleo ha ku izwe,
“Zuha, wena mulobali.*

*U zuhe kwa bafu,
mi Kreste u ta ku monyehela.”*

¹⁵Cwalehe, mu tokomele mo mu pilela. Mu si ke mwa pila sina ba bas a zibi, kono mu pile sina ba ba butali. ¹⁶Nako ifi ni ifi kaufela mu l sebelise hande, kakuli mazazi a lu pila ku ona a maswe. ¹⁷Fohe, mu si ke mwa swana ni litoto, kono mu like ku fumana sa bata Mulena kuli mu si eze. ¹⁸Mu sike mwa kolwa ki bucwala. Bu ta mi sinya. Hakuli cwalo mu tale Moya. ¹⁹Mu ambolisane za lipina ze mu opelela Mulena mu nze mu mu lumba mwa lipilu za mina. ²⁰Ka nako kaufela, ni mwa lika kamukana mu itumele ku Mulimu Ndate, ka libizo la Mulena luna Jesu Kreste.

Paulusi na ñozi liñolo le kwa ba Maefese. Na li ñozi kuba tusa kuyaha tumelo ya bona niku fa litaelo za moya. Ku hupulwa kuli Paulusi na pilile mwa Maefese ka lilimo ze likana ze 3. Ka nako yeo na bulelezi batu ku amana ni limpo za Mulimu za bupilo bo bunca ka Jesu. Na konile kuba luta cwalo kuli manzwi a neali a mutu kaufela, isike fela batu ba Majunda. Babañata ba Magerike, bao mwa nako yani neba lapela maswaniso a shutana, milimu ya sina niya si sali, ba taha kwa tumelo ku Jesu.

Ba Maefese, sina luna, ba siyile lififi ni kutaha mwa liseli. Ba konile ku taha mwa ndu ya Mulimu isike sina batanga kamba ba hapiwa kono sina banna ba Mulimu. Neba konile ku taziwa ka Moya o Kenile kono yeo nesi mafelelezo. Neba swanela ku zwela pili ku pila mwa Moya. Neba swanela ku talisiwa ka nako ni nako ka Moya o Kenile ili kuli ba kone ku kena, ku bumana ku etelelwa niku zwisa bunde, kupila hande ni mwa buniti.

Paulusi u zwela pili ku talusa buniti kuli kwa linako zakwa mulaho ma Gerike ne bali kwa hule luli ni Mulimu a limumwi wa niti. Kuekeza, mupilelo wa bona neuli wa maswaniso. Inge lusika fumana kale Jesu ni luna cwalo ne luli kwa hule ni Mulimu kono lu konile ku shimbuluka kuzwa kwa mikwa ya luna ya kale ya bupilo kuba mwa silikani se sinde ni Mulimu Ndata luna.

Lu konile ku pepiwa sinca mi lu amuhezi Moya o Kenile wa Mulimu. Fa seluli bana Mulimu, kono lu swanezi ni luna ku hula ku Mulimu. Fa lu swanezi ku tala ni Moya o Kenile ka nako ni nako, kuli lu kone ku yaha silikani sa luna ni Mulimu niku kona ku swana sina yena.

10
mizuzu

Lingambolo

Kana se mukile mwa iketela kuba ni shutano? Mwendi mane ne mubata ku cinca nto yemwi ka mo mu bonahalela, ku ituta nto yemwi ye nca kamba ku chinca musebezi kamba mukwa o maswe.

Neku bile cwani?

Mubuze sikwata ku ikaba mwa tu kwata nyana to tu 3 – 4 ni ku bala Maefese 5: 8- 20 hape. Muba kupe ku shimba lika zeo ze swana ni bupilo bwa luna bwa kale bwa lififi ni zeo ze bonahala kwa bupilo bwa luna bo bunca bwa liseli.

Halu talime ka mo Moya o Kenile ne u konile ku tisa shutano mwa bupilo bwa ba lutiwa. Mubale Likezo 4: 31-37 kwa sikwata:

³¹Ha ba se ba felize ku lapela, sibaka mo ne ba kopanezi sa nyanganya. Kaufela bona ba tala Moya o Kenile, mi ba kala ku bulela linzwi la Mulimu ka bundume.

³²Buñata bwa ba ba lumezi ne ba li pilu l liñwi, ni moya u li

muñwi feela. Ne ku sin a ya na bulela kuli za na luile ne li za hae feela, kono, ne ba ikabela ze ne ban a ni zona kaufela mwa hala bona.

³³Ka maata a matuna, baapositola ne ba paka za zuho ya Mulena Jesu, mi Mulimu na ba sululela limbuyoti ze ñata.

³⁴Ne ku sina yana tokwa se siñwi ku bona. Ba ba ne ban a ni masimu kappa mandu, ne ba a lekisa, mi ne ba tisa mali a ne ba fumani fa mileko ya bona. ³⁵Ne ba to a fitisa kwa baapositola, mi mali ao na abelwa batu ka mwa na tokwela yo muñwi ni yo muñwi wa bona.

³⁶Sina mwa na ezelize Josefa, wa Mulivi ya na pepezwi mwa Siperu mi ya na bizwa Barnabasi, kikuli Mususuezi. ³⁷A lekisa simu ya hae, mi a to fitisa mali kwa baapositola.

Bubali bob ulu taluseza kuli balutiwa ne ba ‘tezi ka Moya o Kenile’. Se nesi kolnile ku ncinca bupilo bwa bo bona ka mita. Fa neba ‘bulezi linzwi la Mulimu ka bundume.’ Ne ba kona ku ikabela lika kaufela ni ku tusana ili kuli ‘kusike kwa fumanaha mutu ya tokwa sesimwi mwa hala bona’. Moya o Kenile kuba tala l talusa kuli neba kona ku hoha kwa mata a Mulimu niku etelelwa ki yena ku pila bupilo bob u shutana ku bone ba pila sa pili.

Ha lu bone kuli ni luna lwa zwela pili ku tala ka Moya. Ki Moya o Kenile o ka lukonisa ku eza zeo lusa koni ku eza mwa bu fokoli bwa luna. Mutu yo mumwi wa Testament ya Kale ya bizwa Zerubbabelu na bilaezwa ki ku kala muyaho wo mutuna wa Mulimu, kono na filwe liñusa leli latelela, “Haki ka mata kamba ka kutiya, kono ki ka moya waka,” ku bulela Mulena ya Mata.’ ([Zakaria 4:6](#)). Lwa kona ku eza ze ñata luli ka Moya wa Mulimu ku fita ha lu eza ka lwa luna bañi. Sina muchaha yani ni mota ya hae, wa kona ku eza ze ñata ni

yona ha I beya mafula!

Zakueza

(Mubone kuli mwa lukisa ba itomboli ba mina mu sika eza kale papali ye.)

10
mizuzu

Luka bapala papali nyana. Mulelo wa papali ki kuluna ku bona kuli Moya o Kenile mow ulu koniseza ku eza zeo lusa koni ku eza ka mata a luna. Hape I tisa sibaka kwa sikwata ku fitisa litumbo kwa Moya o Kenile.

Muka tokwa muhala kuli mu bapale ndwa yaku hohana. (Mwa ndwa yak u hohana likwata ze peli za kangana ka ku hoha muhala kwa lineku ni lineku kwa mafelelezo a muhala.)

Mukupe ba itomboli baba 6 mi muba abe mwa likwata ze peli. Muswanela kuba tolokela seo mutokwa kuli ba si eze pilio papali isika kale kale. Ba itomboli ba swana niba bapali!

Sikwata 1 sibizwa 'lu tiyile.' Muba kupe kuli ba tahe kwa pili inge ba itumba kuli ba tiyile. Bana ni bundume luli kuli baka koma kwinano ye bakeñi sa mata a bona. Ba zwela pili ku biza libizo la sikwata sa bona ka bundume ni bunyemi.

Sikwata sa 2 si bizwa 'Mata a Moya.' Muba bize kuli ba tahe kwa pili ni bona inge ba bonahala kusa ba ni sepo ku bona bañi, inge ba lemuhani ni ku saba mata a sikwata sesimwi ni haikeli kuli ba shimbile nako ye telele inge ba itukisa. Ba bulela libizo la bona kono isike ka bundume.

Likwata ze peli zeo lito ba ni ndwa yaku hohana. Muwini wa ndwa uka lemuhani kasa mulaho a ku kangisana ha lalu.

Kangisano 1: Mutise sikwata si hohane ka ku akufisa. Sikwata sa 2, ‘Mata a Moya’ sa komeha. Sikwata 1, ‘Lu tiyile’ ba hoholola ka kutiya kwa bona niku koma. Ba bulela lika ze swana sina, “Mukayo shwa cwalo kulu koma luna. Mwa kona fera ku zwafa onafa.”

Mueteleli wa sikwata sa ‘Mata a Moya’ ufa susuwezo kwa sikwata sa hae, kaku si bulelela kuli, “Luswanezi ku itiisa niku tokomela, ha lukoni ku komiwa cwana. Ha luezi se ka luna. Lu swanezi ku hoha ka tata. Mulimu uka lu tusa.”

Kangisano 2: Sikwata sa ‘Mata a Moya’ bataha ni mata a manca niku swalisana. Ba inamisa litho za bona mwa tapelo ye kuswani inge ba sika swala kale muhala. Ba hohana lwa bubeli mi batu kaufela ba komoka ‘Mata a Moya’ ba koma ‘Lu tiyile’.

Mueteleli wa ‘Mata a Moya’ ufa sikwata sa hae susuwezo yemwi ka ku bulela ni bona. Bo ‘Lu tiyile’ sikwata se si bonahala ku lyangana.

Kangisano 3: Sikwata sa ‘Mata a Moya’ ba lapela hape mi nako ye ba koma ndwa yak u hohana ka bubebe ni bunolo.

Mukupe batu kaufela bene ba buha kuli baba fe mazoho niku luluweza. Mususuweze sikwata kaufela ku huwa ka milumbeko kwa sikwata sa ‘Mata a Moya.’

10

mizuzu

Tapelo

Mukupe sikwata kuli si abane mwa tukwata nyana twa batu baba 3 kamba 4.

Muba susuweze ku lapelela yo mumwi ni yo mumwi, mukupe Moya o Kenile kuba tala ni ku ba tusa ku pila mwa mata a ona.

Mukwale nako ya tapelo ka kulapela kwa sikwata kaufela.

Mulena Mubusi,

Lutabela kuku belekela. Lu tabela kuku tabisa.

Ulutaze ka Moya wa hao o Kenile. Ulutaze ka zazi.
Amen

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza. Mubeye nako kwa tuko kazazi ni zazi biki ye ya kuba mwa buteñi bwa Mulimu. Mumukupe kuli a mitaze ka Moya o Kenile hape, ni ku mi etelela niku mi bonisa kuli mukona ku swana ni yena cwañi. Mubulele sikwata sa mina sa Mutomo ku amana ni zemuta bona biki ye taha.

Kupaka

Balutiwa neba fetuzwi ka mukwa waku tala Moya o Kenile. Sina ha mutezi, muhupule lilama zemwi za bupilo bwa mina zeo lika tobela ku cinca mi mulibeye mwa likezo. Musupeze batu babali bukaufi ni mina ka likezo za mina ni mikwa ya mina kamo Moya o Kenile u konile kumi fa shutano.

3

Ku eziwa mwa Sibupeho sa Mulimu

'Cwale luna kaufela ba ba talima nge mwa siponi kanya ya Mulena, ka meto a sin a kapai, lu fetuha ku ba siswaniso si li siñwi ni Yena, ku zwa kwa kanya, ku ya kwa kanya, ili ka Moya wa Mulena'

2 Makorinte 3:18

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuha kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ya biki ye ki ku utwisisa kuli yomumwi ni yomumwi wa luna u ezizwe mwa sibupeho sa Mulimu. Nihakuli cwalo, sibupeho se si patilwe ku luna, mi sikona fela kukutisezwa sina ha lu amuhela ni ku hula mwa bupilo bo bunca. Jesu ki yena sibupeho sa Mulimu sesi petahalile, mi Moya ki wona wo lucinca ka zazi ni zazi ku isa kwa sibupeho sa Jesu.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa ku hupula ni bubali bwa Bibebe ka lu tumusa kwa sikwata. Mubu bale hape mwa tukwata nyana, mubone kuli sikwata sa likanisa kakukutela kalulo kaufela. Muzwele pili kubala sikwata inge si latelela kufitela batu kaufela habaka kona ku bala bubali banosi. Mususuweze batu ku lika niku kutela ka lwa bona.

Cwale luna kaufela ba ba talima nge mwa siponi kanya ya Mulena, ka meto a sin a kapai, lu fetuha ku ba siswaniso si li siñwi ni Yena, ku zwa kwa kanya, ku ya kwa kanya, ili ka Moya wa Mulena

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Neli lizazi leli benya, kukuzize, ni kufutumala. Happi na tabile luli kakuli nesi nako ya pula sina hana zamaya mwa simbayambaya. Na zo zwa kwa ndu nakonyana kasa mulaho a kulemuha kuli seli taba lilikela inge a sikayo fita kale kwa sibaka kwaya. Neli lizazi le licisa a hulu leo nakona ku hupula, kona kuli na shimbile lipupe za menzi ni yena, kono ka nako nyana fela nese lili mukungulu. Kona kuli nasa tabile a hulu ha bona likota ze potolohile kasa ka mezi kaku ziba kuli kuna ni mezi a kona kunwa. Kwanda a kufeza linyolwa fa, uka litaza lipupe za hae mi na sepa kuli litayo mufitisa kwa mafelo a musipili wa hae.

Happi hatu fita kwa likota, na itumezi a hulu kwa miluti ya zona. Kwa likamba la mezi a inama ku nwa menzi ka mulomo. Ka nako yana a lilimana niku talima ka ku komoka, ka seo a konile ku bona. U konile ku bona muluti wa hae sa pili, kono isi ka ku bonahala hande sina cwana. Nesi fela ku bona hala hande, neu bupehile mi mubala wa bona neu bonahala hande. Hañata mandinda na kashanga mezi kamba batu ni limunanu neli nyanganyisanga, kutakula kaufela maswaniso kuli mane kiba sikayi baba kona ku lemuha sibupeho seba boni. Kacenu neku sina mandinda Kamba batu ni limunanu ze to nwa mwa nuka. Liseli fa sibaka fo Happi na kubami neli file sibupeho sesinde. Asamba kuba a bone siponi sa botela Kamba sipi ye kabisizwe, na komokile maswe ku ipona ka ku kena sina mwa na bonela babamwi batu.

Kutalima kwa lumeyo lolu benya lwa mwa sifateho sa Happi nasa koni ku pata tabo yah ae ka lumenyo – ni ka mon a ezelize,

kubonahala kwa hae kwa mu benyeza ni yena. Sesi tatama a koba lito mi siswaniso sa hae sa mulikanisa mwa na kobezi. Happi a yemisa lizoho la hae, mi siswaniso sa hae samu yemiseza lizoho ni sona. A talima kwa zohoto, nikwa bulyo mi siswaniso sa hae sa mulikanisa kaufela mo. A kamba mazoho a hae, mi siswaniso sa hae sa mulikanisa Happi a kutumana, ka mizuzu nyana mi hape a kamba. A bonahala ku komokwa a hulu. Ha kamba ma zoho a hae a eza mulumo – siswaniso sa hae hasi kamba ne ku sina mulumo. Sesi latelela Happi a talimela fa siswaniso sa hae ni ku bulela kuli 'Wena'. Siswaniso sa hae sa mukutiseza kumu talimela, mulomo wa sona wa atumuha, milomo ya sona ya bonahala inge ye bupa linzwi, kono ya siyala I kuzize.

Happi a ina ni ku hupula ka nako nyana. Cwale a hupula kuli siswaniso sa hae ni ha ne sibonahala sina yena ni ku eza lika za na eza, nesi kuli ki mo inezi luli. Nesisina mata a kutisa mulumo. Nesi sa koni ku ikezeza lika sinosi kusina yena. Nesi swana sina yena, kono mwa mikwa ye shutana nesi sa swana sina yena. Ona fo fela a ikutwa ku bata fa sifateho niku bona mañerele fa menzi. Mulaka wa likomu wataha kuto nwa menzi. Ono fo siswaniso sa hae sa tuhela ku bonahala niku benya, kono sa takuha ni sinyeha. Happi a nanuha niku zwela pili ni musipili wa hae ni puzo ilimwi mwa muhupulo wa hae – kana uka bona siswaniso sa hae hande hape?

Zibo ya Bibebe

Mubale 2 Makorinte 3:12-18 kwa sikwata:

¹²Ha kun a se lu saba kabakala sepo ye cwalo. ¹³Ha lu swani ni Mushe, ya na kwahela pata yah ae ka lisila kuli Maisilaele ba sike ba bona kanya ha I nze I fela kwa pata. ¹⁴Ka niti mihupulo ya bona I ne I kwalilwe. Mi ni ka nako ye, minahano ya bona I sa kwahezwi ki lona lisila lani, ha ba nze ba bala libuka za

bulikani bwa kale. Liseli le, li zwise feela fapila meeto a mutu ya itingile ku Krete. ¹⁵Mane ni kacenu, ha ba bala libuka za Mushe, lisila leo li sa kwahelka mihupulo ya bona. ¹⁶Kono, sina mo ku ñolezwi, “Mutu ha sikuluhela ku Mulena, lisila la zwiswa.” ¹⁷Cwale mwa timana mo, “Mulena” ki Moya. Mi mo ku na ni Moya wa Mulena, ku na ni tukuluho. ¹⁸Kamukana luna, ka lipata zwe si ka kwahelwa, lu kutisa kanya ya Mulena sina liiponi, lu nze lu fetuha b aba swana ni yen aka kanya ye I nze I ekewa Mulena, ili ona Moya.

Bubali bwa luna bulu taluseza kuli lu sweli ku shimbulelwa mwa siswaniso sa Mulimu. Kacenu, maswaniso a shimba mikwa ye shutana. Ka nako yemwi neli bonahala sina miñolo, kupendiwa kamba lika ze swana sina likota za kubeta kamba macwe a swanisizwe. Kacenu luna ni linepe ni ze shutana ze zamaya. Ze kaufela lina ni sikamani ka ku swana ki kuli li swana ni yomumwi kamba nto yemwi, kono inge li sina mikwa kaufela ya mutu yo kamba sika seo. Mwa likande Happi na lemuhile kuli siswaniso sa hae nesi swana ni yena, kono nesi sa mufiti. Ku eziwa mwa sibupeho sa yomumwi ku talusa kubonahala sina bona, kono ha lu bulela ku amana niku eziwa mwa siswaniso sa Mulimu haku swani niku bonahala ku swana fela, ku talusa kuli nelu ezizwe sina yena.

Zakueza

Mukupe sikwata ku ikaba ka bubeli. Baswanela ku yema inge ba italimezi. Yo mumwi ki ya bapala mi yo mumwi ki yena simponi.

5
mizuzu

Muba aluseze mubapali ku eza likezo ze shutana (likona ku ba ze sehisa kamba zende sina mwa latela) simponi inge si likanisa niku ba siswaniso sa bona. Kasa mulaho mu cinchane likalulo mi mulike hape.

Haki bunolo kuba siswaniso sa mutu yo mumwi! Luswanezi ku tokomela a hulu ku bona niku latelela a hulu seo ba si eza.

Ku utwisisa seo isitalusa kuba mwa siswaniso sa Mulimu, I tusa ku kala kwa mafelelezo kwa makalelo a Bibe. Mwa buka ya pili ya Bibe, mwa Genese 1:26 lwa bala kuli ka lizazi la bu silela la pupo Mulimu naize, “halu eze mutu mwa sibupeho sa luna, kaku swana ni luna.” Mwa Genese 1:27 lwa bala hape, ‘mwa sibupeho sa Mulimu na ba bupile; muuna ni musali naba bupile.’ Nelu ezizwe kuba sina Mulimu.

Cwale Adama ni Eva, muuna ni musali wa pili, neba bupilwe mwa siswaniso sa Mulimu neba swana sina Mulimu mwa mikwa ye miñata kono kubona kaufela neba sa likaneleli ni yena. Mutala ulimumwi ki taba yaku ba ni tukuluho ya buiketelo, kamba buiketelo. Mulimu na sike a fa mamela ku Adam ku amana niku ca muselo wa kota kwanda a kufiwa tukelo yak u keta ku eza cwalo kamba kusa eza cwalo. Kono niha ike kuli nebana ni buiketelo, buiketelo bwa bona bwa kuketa nebu nyinyifalizwe mwa mikwa ye miñata kakuli neba sina kutwisiso ye tezi ya kozi yeo neikona kuba tahela ka buiketelo bwa bona. Kaku shutana, Mulimu una ni buiketelo bobusa feli kakuli uni bubusi mwa lika kaufela.

Kika libaka la kuli neba ziba kuli ba swana ni Mulimu kono inge bali mwa tasa a hae, ki kafo Satani na konile ku putelela Eva. Buhata bwa Satani neli bufi (Genese 3:5)? Nesi kuli mwendi kika kuca kwa kota ye hanisizwe kuli ba kone ku fumana zibo ya bunde ni bumaswe, kona ku fumana zibo yeo ku kona ku ba eza ‘sina Mulimu’. Kasa mulaho musala hae hasa cile muselo, Adama na talimani ni buiketelo bwa ku eza kaku swana kamba ku sinyehelwa ki yena. Kasa mulaho a sa cile, kaufela bona ba lemuha kuli nebali mapunu, kono mubone – neba sa zibi sa ku eza ka seo. Haba sika swana fetuha kuba sina Mulimu. Nihaike ba fumani zibo ya bunde ni

bumaswe, haba sika ba kale ni butali a hulu bwa ku sebelisa zibo yeo hande. Basa siyezi inge bali mwa tasa Mulimu.

Kakulyangana ni mulatu, ba ipata kumu bupi wa bona. Nihakuli cwalo, Mulimu na itukisize ka lizazi le. Naba bulelezi kuli kusa lumela kwa bona ku tisize matata fahalimu a bona, ku lobile siswaniso sa hae seo na beile fa halimu a bona, sina bubali kamba mukeke o pwacuzwi ku eziwa bungululwa. Nihakuli cwalo naba taluselize kuli nana ni mulelo waku ba pulusa kwa mafosisa a bona, kuba eza niku ba kutiseza seo si lobehile. Mulelo wo neli waku lumela mwana hae, Jesu.

Mwa liñolo la hae Paulusi kwa Makolose uli, ‘Siswaniso sa Mulimu yasa bonahali’ (Makolose 1:15). Ku Jesu, sibupeho seo Mulimu a bupile mwa batu si kutiselizwe, mi kika Jesu nika musebezi wa Moya Okenile wa hae oli ku luna, sibupeho seo sikona ku kutisezwa ku luna kaufela. Lu fetuha bayemeli baba pila ba Mulimu mwa lifasi, siyemba sesimwi sa mubili wa hae seo babamwi ba kona niku lemuha.

Bubali bwa kuhupula bubulela kaza musebezi wa Moya o Kenile mwa ku kutiseza batu kwa sibupeho sa Mulimu. Paulusi na ñozi ku amana ni sifateho sa Mushe sene si benyize a hulu kasa mulaho a kukopana ni Mulimu fa lilundu la Sinai fo batu ba mukupa kuli a siapese. (Mwakona ku bala likande kaufela mwa Exizoda 34:28-35.) Paulusi na swanisa mukopano wa Mushe ni Mulimu kwa silikanai sa muKreste ni Mulimu hase ba lumezi. Kika Moya o Kenile fo lukona ku swalelela niku babalela silikani sa luna Mulimu Ndate. Paulusi u talusa kuli lu swana sina limponi ze li ezelizwe ku supeza kanya ya Mulimu. Ki musebezi wa Moya o Kenile kulu kutiseza, muhato ulu mumwi ka nako, ku luisa kwa siswaniso sa Mulimu sesi sika sinyeha.

Siswaniso se siswana nimwa Testamente ya Kale kiya Mulimu ha bapanywa ni mukenisi wa gaunda ni silibera; mubone mutala mwa Lisamu 66:10 ni Malaki 3:2-3. Ka yona nako yeo ba shengununi ba lisipi neba kona ku ina kulitela fa pizza ye chisa ya lisipi ze shengunukile ku litela kuli masila kaufela a yo inela fafasi. Sina ha ku ezahala cwalo, mushengununi na kanga masila ani niki a sulula niku litela kuli a mamwi a tahe fa halimu. Mane konji fo haka yo bona sifateho sa hae mwa loto ye shengunuzwi kona a kona ku bona kuli musebezi wa hae u petahezi. Se si supeza musebezi wa Moya o Kenile mwa bupilo bwa luna. Musebezi wa hae uka petahala fela kuluna fo haluka bona si swaniso sa niti sa Jesu Krete ku ku luna.

5

mizuzu

Lingambolo

Bubali bwa kacenu bu luluta kuli lu bupilwe mwa sibupeho sa Mulimu, nikuli u sweli ku sebeza ku lukutiseza siswaniso sa hae ku luna. Nihakuli cwalo haiba lu swanezi ku swana ni yena sa pili lu swanezi ku ziba kuli u swana niñi.

Mwa sikwata sa batu ba 3 kamba 4, mukupe sikwata kuli mutu kaufela a ambole fa maikuto a kuli Mulimu u swana sina sika mani.

10

mizuzu

Tapelo

Mubale tapelo ye latelela ku zwa Lisamu 139:23-24:

²³Uni tatube, Mulimu, mi u zibe minahano ya ka.

U ni like, mi u fumane mihupulo ya ka.

²⁴u bone haiba kun a ni bupumi kun a,

Mi u ni zamaise mwa nzila ya bupilo bob u sa feli.

Mukupe batu kaufela kuli ba ine inge ba kuzize ka mizuzu nyana niku hupula ka seo bubali busi talusa. Mubale hape Lisamu 139: 23-24.

Kasa mulaho a mizuzu nyana mukupe batu kuli ba lapele mwa tukwata nyana twa bona kui tapelela ni babamwi inge ba itatelela. Ha iba mwa ziba bubali bo bumwi bobu bulela ku amana niku keniswa ki Moya o Kenile, mu abeye mwa litapelo za mina.

Saku eza biki ye

Biki ye, mukopane ni mutu yo mumwi wa mwa sikwata mi mu ambole ku amana ni mikwa ye mimwi ili yeo siswaniso sikona ku shutana ni mutu kamba sika. (Musike mwa hupula fela ku amana ni muluti, mwa kona ku hupule maswaniso kamba sesi swanisizwe ka mutala.)

Cwale mu ambole mikwa ye mimwi ili yeo Adam ni Eva mone ba swanela ni Mulimu fo hane ba bupilwe, kono mwa tasa hae. Kuzwelela kwa sibi sa Adama ni Eva batu ba fumana zibo ya bunde ni bumaswe; nihakuli cwalo baba a hulu ku shutana ni Mubupi wa bona mwa linzila zemwi. Muambola mwa bu 2 kamba 3 ka zona linzila ili kuli mu kone ku hupula butata bwa zona mwa bupilo bwa luna.

Mwa ngambolo ya mina mu hupule kuli Mulimu hasika talimela fela ka mo mubohalela fande, kono u nyolezwi kamo mu bonahaelela mwa pilu ya mina.

Kupaka

Kukutisezwa kwa sibupeho sa Mulimu I kona kuba kalulo ye butuku. Mwa Jakobo 5:16 Bibebe yalu susu weza kuli lu kone ku ipulela libi za luna kuyo mu mwi niyo mumwi niku lapelelanela yo mumwi ni yo mumwi. Mubulele nima Krete babamwi ku amana ni zibo ya mina ya kukutisezwa kwa sibupeho sa Mulimu hanyinyani ka bunyinyani. Muba susuweza ku ikabela tabo ya kulemuha nto yemwi ye ezizwe ki Moya o Kenile. Muba kupe kuli ba misusuweze ka kumi susuweza ka kumi lapelela kuli mu kone ku lumelela Mulimu ku I eza kuli mu

swane sina Jesu ka mukwa o mupila ka on aka zazi.

Biki ye muye nikuyo eza seo muhupula kuli sa kona ku tusa kumi swanisa kamba kumi beta kuli mube mwa siswaniso sa Mulimu. Mutokomele a hulu fa kalulo ya mikwa ya Mulimu kamba likezo za hae zeo muta fumana kuba ze tata kwa ku likanisa. Mulapele kuli Moya o Kenile ukone ku sebeza ku mina kumi tusa kuli mukone ku swana ni yena.

4

Mikwa ya Mulimu ki Lilato

'Ka kuli Mulimu u latile lifasi a hulu mane uli file mwana hae wa libanda ni alimumwi, kuli mutu ufi kamba ufi ya lumela ku yena asike a shwa kono a be ni bupilo bo busa feli.'

Joani 3:16

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuha kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulimu ki lilato, ki mikwa ye miñata yeo lukona kumu toloka ka seo a swana. Lwa ziba lilato la hae kuluna ka linzila ze ñata. Na lumile mwana hae kuto shwa ka libaka la luna. Luna inge lusali ba tanga ba sibi, Jesu na lushwezi. Na lulatile pili luna lusika mulata kale. Balateleli ba hae ba zibahala ka lona lilato le ni bona, mi se ki sona seo si hula ku luna sina kalulo ya bupilo bwa luna bo bunca.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa ku hupula ni bubali bwa Bibebe ka lu tumusa kwa sikwata. Mubu bale hape mwa tukwata nyana, mubone kuli sikwata sa likanisa kakukutela kalulo kaufela. Muzwele pili kubala sikwata inge si latelela kufitela batu kaufela habaka kona ku bala bubali banosi. Mususuweze batu ku lika niku kutela ka lwa bona.

Ka kuli Mulimu u latile lifasi a hulu mane uli file mwana hae wa libanda ni alimumwi, kuli mutu ufi kamba ufi ya lumela ku yena asike a shwa kono a be ni bupilo bo busa feli.

Joani 3:16

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Ka silimo sa 1930 mwa America neku pila muuna yana bizwa John Griffith. Nana ni musala hae ni mwana bona wa sishimani mi musebezi wa hae neuli wa ku swanisa mutano wo neu lumelela litima ku sila nuka ya Misisipi.

Zazi lelimwi John a shimba mwana hae kuyo sebeza ni yena niku musupeza mutano niku mu bulelela ku amana ni litima zeo lifitanga fa teni. Mwana hae na tabile maswe kutola musihali kaufela ni ndatahe, niku ituta kaza musebezi wa hae.

Kasa mulaho aku supeza mwana hae lika zefa sibaka, John a utwa sitima inge si luma kutaha niku lemuha kuli sitima saba Mefisi nesili mwa nzila ku taka. A akufela mwaka ndu kakulizamaiseza ili mo nekuna ni maswayo a kulizamaiseza fa mutano, a siya mwana hae ni tayelo ya kuli a yeme ona fo fa musiyile. Kabu mayi mwana John na sika teleza mi a latelela ndatahe, a lobala niku wela fa mihala yeo ne I swanela ku fetuha ili kuli mutano u kone ku kwala.

John a lemuha seo si eza hezi mi a yemisa ka bunyemi ku mwana hae, kuipumana mwa mayemo a maswe. A palelwa ku fumana nako ya pilisa mwana hae niku hoha liswayo kotalusa kuli sitima sikone ku fita ka kozo, nana ni buiketelo bwa ku eza: bupilo bwa mwana hae, kamba bupilo bwa batu ba 400 babali mwa sitima.

Zazi leo a eza buiketelo bo butuna bobuli butuku luli, a tuhelela mwana hae kushwa ili kuli ba zamayi ba mwa sitima ba kone ku pila. Ba zwela pili mwa musipili wa bona inge ba sika lemuha seo sa ezize Joani ni butuku bwali ku bona ili kuli bona ba kone ku pila.³

Zibo ya Bibebe

Mubale 1 Joani 3:16 – 18 kwa sikwata:

¹⁶se kisona si supo luziba kuli lilato kiñi: Jesu Kreste u neulezi bupilo bwa hae ku luna. Mi ni luna lu swanezi ku neulela bupilo bwa luna mizwale ni likezeli za luna. ¹⁷haiba kuli kuna niyo mumwi yana ni bufumu bwa libyana mi u bona muzwale wa hae kamba kezela hae ya tokwile mi hamu shweli makeke, fohe lilato la Mulimu li kona kuba cwani ku mutu yo? ¹⁸Bana bahesu baba kataleha, halu siye kulatana ka manzwi fela kamba ka lipulelo kono ka likezo nika buniti.

Lilato ki linzwi leo luutwa kamita. Mwa kona kuba ‘mwa lilato’, ku latiwa ki lubasi lwa mina kamba balikani ba mina, mwa kona ku lata papali yemwi, mufuta wa sitino kamba mane mufuta wa sinco. Linzwi lina ni mifuta ye shutana yeo li sebeliswa ni litaluso kona kuli kikwa butokwa ku utwisisa ha inyinyani a hulu ku amana ni seo litalusa ha lubulela ku amana ni Lilato la Mulimu.

Zakueza – Makande a Mande

Kuna ni mikwa ye miñata ili mo lukona ku supeza lilato la luna kwa batu. Muabe sikwata fa hali niku ba kupa kuli ba supeze lilato kwa sikwata sesimwi. Muhupule mikwa ye mimwi yeo mu kona ku bulela ku amana lilato ni mikwa yeo mukona ku supeza lilato. Mukone

5

mizuzu

---

³ Christian Research Institute (2010). *John Griffith, the Bridge Operator* [FAMAKEPE] ya fumaneha fa: www.equip.org/hank_speaks_out/john-griffith-the-bridge-operator/ [i fumanwi kali 12 Sope 2018]

kuba ni mikwa ye tabisa niya papali!

Lingambolo – Lilato la Mulimu kiñi?

Kabunya mubala 1 Makorinte 13:4-7 kwa sikwata:

10

mizuzu

⁴lilato lina ni pilu-telele ni musa. Ha li na muna, ha li ipahamisi, mi ha li ikuhumusi. ⁵Lilato ha lina mikwa ye maswe, ha li ipateli za lona feela, ha li halifi, kamba ku nahanela bumaswe. ⁶Lilato ha li tabiswi ki ze maswe, kono li tabiswa ki niti. ⁷Lilato ha li zwafi, mi li lu fa kamita maata a ku buluka tumelo, sepo, ni pilu-telele.

Muabe sikwata mwa tukwata nyana niku ambola lipuzo ze latelela:

- Kanti bubali bob ulu lutañi ku amana ni Lilato la Mulimu?
- Kana kuna ni bubali bwa lilato bo buñozwi fa bobu mi komo kimize?
- Kana kuna ni linako yeo mufunanga butata ku lata sina cwana? Ki lifi zeo ze bonahala a hulu ku mi kataza mina?
- Mukona cwani ku lata a hulu sina lilato la Mulimu?
- Mwa sikwata sa mina mu kutele ku bala bubali bo hape muzwese linzi la lilato niku beya fa teni libizo la mina.

Lilato la niti

Bubali bwa fa halimu bu bulela ku amana ku lata ka likezo nika buniti, kono cwale lilato la niti ki lifi? Biki ye bubali bwa kuhupula ni likande kaufela zona lisupeza kuli lilato la Mulimu ku luna kile lituna luli mane nai tukiselize ku eza mwana hae sitabelo ka libaka la luna. Se si supelizwe mwa likande la luna fo John Griffith hana shimbile muhato ni buiketelo bo butata fa hala bupilo bwa mwana hae yana lata a hulu, ni bupilo bwa batu ba lule bene bali mwa sitima.

Lilato la Mulimu la shutana kwa lilato leo lufumana kamba lu supeza

kubao babalupotolohile. Hañata lu latanga bao baba lukutiseza lilato: balikani ba luna, mabasi a luna, bo muuna luna, ba fumahali ni bana ba luna. Kito yeli ye tata a hulu ku luna ku lata batu bao baba sa luzibi kamba ku bilaela kaza ku pila kwa luna kono se ki sona seo Mulimu a konile ku luezeza.

Biki ye felile nelu talimile fa buniti bwa kuli lu bupilwe mwa sibupeho sa Mulimu; kaufela luna luba butokwa niku kulatiwa a hulu ki Mulimu. Kika libaka la lona lilato le lakuli u lumile mwana hae kuto shwa, ili kuli lukone ku lukuluha kuli lu fumane bupilo bo bunca. Buñata bwa mina mu konile ku amuhela bupilo bo bunca bo mi se mukona ku lemaha shutano ku mina bañi ka lona libaka le. Yemwi ya zona lishutano ze ki kuli muka utwisisa ka butungi ka mo Mulimu a milatela, nika mo a latela batu babamwi cwalo.

Lilato mwa Likezo

Lilato la Mulimu lay aka butungi ku fita kutwisiso ya luna; kinto yeo na supelize mane cwalo niku ambola ka yona. Fo Jesu hana buzizwe ki muituti wa mulao kuli mulao o mutuna neli ufi mi na bulezi cwana:

Jesu a mulaba: ‘Ulate Mulena Mulimu wa hao ka pilu ya hao kaufela ni moyo wa hao nika muhupulo wa hao kaufela’. Wo ki ona wa pili ni o mutuna mulao. Mi wabubeli wa swana ni ona: ‘Ulate wa henu sina mo itatela’.

Mateu 22:37-39

Mulimu wa lata a hulu fo halumu kutiseza lilato: nelu bupezwi kuba mwa sikani sesili bukaufi ni yena, ili seo fo halu amuhela bupilo bwa hae bo bunca lwa amuhelanga kutwisiso ya lilato le, mi fokumwi lwa lemaha nga maikuto a tiyile a kulatiwa kuzwelela kwa mata a Moya o Kenile. Halu ezi kuli lu mulate – lulukuluhile kui ketela – kono wa lukupa kuli lu kone ku mulata ka pilu ya luna kaufela, nika lilama

kaufela za mibili ya luna, sina yena mwa lulatezi.

Kono hali yemeli fo. Kono mane cwalo niku lata Mulimu, walu kupa kuli lu kone ku isa lilato la hae niku bao baba lu potolo hile. Ya latelela kuli haiba wa lata batu kaufela, wa kupa ba lateleli bahae kuli ba ni bona ba late batu kaufela. Seo hasi talusi kuli nako kaufela mw aba tabela, kamba seo ba eza, kono I talusa kuli mwaba lemuha kuli ba swanela lilato mi se simifa tukelo ya kuba lapelela niku ba fa likuta leli ba swanela.

Mi Jesu u zwela pili ku toloka ku fita se. Fa nako yemwi fa mukiti o mumwi a taluseza ba lutiwa bah ae:

Ne muutwile kuli neku izwe, 'Ulate wa henu mi u toyee sila sa hao'. Kono na mi bulelela, mulate lila za mina mi mulapelele bao baba mi nyandisa'

Mateu 5:43-44

Mulimu u tabela kuli lu kone ku latelela mutala wa hae ni kuzwa mwa nzila ya luna nikuyo lata bao baba fumana butata niku katazaha. Se si shimba kuba lapelela, niku fumana mikwa ya ku supeza lilato la Mulimu ku bona. Se hasi bonahali sina mukwa wo batu ba lifasi moba utwiseza lilato kono lilato la Mulimu mwa likezo ki lilato la niti.

15

mizuzu

Tapelo

Kulapela linzwi la Mulimu fa halimu a luna kuna ni mata. Mubale 1 Makorinte 13:4-7 hape sina tapelo:

⁴lilato lina ni pilu-telele ni musa. Ha li na muna, ha li ipahamisi, mi ha li ikuhumusi. ⁵Lilato ha lina mikwa ye maswe, ha li ipateli za lona feela, ha li halifi, kamba ku nahanela bumaswe. ⁶Lilato ha li tabiswi ki ze maswe, kono li tabiswa ki niti. ⁷Lilato ha li

zwafi, mi li lu fa kamita maata a ku buluka tumelo, sepo, ni pilu-telele.

Mufe mutu kaufela mizuzu yana yaku lapela niku hupula kalwa bona ku amana ni se, kamba ka bubeli haiba ba tabela.

Mufeleleze ni litapelo ze latelela, mukupe mutu kaufela kukutela mubamba kaufela kumi likanisa.

Mulena, biki ye unit use ku lata sina mo ezeza.

Na lapela kuli unit use kuba ni musa ni kusepahala,

Isike ku lakaza, kuinuneka kamba buikumuso.

Uni tuse kuli ni kone kukuteka baba mwi kufita moni ikutwela, kusa itahanela ku nyema niku sa buluka lifoso.

Uni tuse kuli ni sike na nyakalala mwa bumaswe kono ni tabe ni buniti. Uni tuse kuli ni sileleze, sepo, kulumela ni kutundamena.

Amen.

Saku eza biki ye

Jesu ulu taluseza kuli lu late lila za luna niku lapelela bao baba lu nyandisa. Ki mani yo mubeya kuba sila, ya mi nyandisa kamba ku tiseza bupilo bwa mina butata? Se sikona kuba batu bao muziba kamba batu baba yemela mikwa kamba milao ye tisa butata kwa bupilo bwa mina. Biki ye mube ni nako ya ku ba lapelela kazazi. Mulapele kuli Mulimu a ipona haze ku bona. Mumu lapele kuli a mife lilato a hulu ku bao be mufumana butata.

Biki ye taha mube ni mizuzu nyana ku ikabela ni sikwata ka mo muta zamaela.

Kupaka

Mubone kuli mwa lika ku bonisa lilato ka mukwa o mumwi wa zaku

eza ku yo mumwi yo musa tusangi; se sikona ku talusa kuba mema kuto ca ni mina lico, kuba ezeza nto yende, kuba isa kwa sibaka sesi mwi kamba kuba tusa kwa musebezi wa bona. Sina ha mu supeza lilato la Mulimu ka likezo mu lapele kuli mu fumane sibaka sa ku bulela buniti bwa Mulimu nika mo li liteni ku bona cwalo haiba inge ba amuhela mpo ya bupilo bo bunca.

Za kuñola

5

Miselo ya Moya

– Mikwa

'Moya o Kenile u tisa miselo ye shutana: Lilato Lelisa fetuhi, tabo, kozo, ni pilu telele, ni musa, bunde ni busepahali, ni kuishuwa, ni buiswalo. Ha kuna mulao o hana ze cwalo.'

Magalata 5:22-23

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa biki ye kiku utwisisa kuli halu tezi ki Moya o Kenile, wa sebeza ku beya miselo mwa bupilo bwa luna. Ye kiyona miselo ya moya, ye swana sina sishemo, tabo niku sephala mi lisupeza mikwa ya Jesu yeo l eziwa ku luna.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa kuhupula ni bubali bwa mwa Bibebe kaku tiisa kwa sikwata. Mubukutele mwa tukwata to tuyinyana, mulumelele sikwata kukutela banze ba milikanisa. Muzwelepili kuno bubala inge ba latelela siyemba ka siyemba inge ba mi latelela kufitela mutu kaufela haka kona ku bulela bubali kaufela. Mususuweze batu babamwi kulika ni kukutela ka lwa bona.

Moya o Kenile u tisa miselo ye shutana: Lilato Lelisa fetuhi, tabo, kozo, ni pilu telele, ni musa, bunde ni busepahali, ni kuishuwa, ni buiswalo. Ha kuna mulao o hana ze cwalo.

Magalata 5:22-23⁴

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Mutayi hauli kwa kota neu nyolelwa luli kubeya miselo. Mutayi ne ulikile ka tata kubeya miselo, kono niha neu lika cwalo, hakuna sene si ezahala. Neu lika katata. Wa lika ka mata kaufela, kono hakuna muselo ono melile.

Mutayi nese u bata ku zwafa ha uto utwa linzwi la kota hali shobota, 'A lubone nibeye.' Mutayi wa siya ku bilaela, kukasha ni ku hohana mi wa beya sepo ya ona kwa kota kuli yona ika beya miselo kanti. Kaku makaza, miselo ya kala ku bonahala. Isike fela ye minyinyani kono ye miñata.⁵

Fo hani to utwa likande le lani tiseza kuli ni hupule a hulu ku amana ni bupilo bwaka. Ahulu sina mutayi mwa likande, ne ni sweli ku lika ku tisa miselo ya Moya o Kenille ka lwaka, neni hupula kuli neli nto ye ama mikwa yaka ni likezo ku siya yena ya fana.

Ka linako ze ñata neni hupula kuli, 'haiba kuli inge ni lika ka tata.' Neni likile ka tata. Ni mutu yo mumwi ya kasha ka moni inezi. Ne ni tabela ahulu ku beya, 'Kiye fa cwale miselo; hamu bone, ni sweli ku

---

⁴ Mañolo a shimbilwe mwa The Voice. Copyright © 2008 ki Ecclesia Bible Society. I sebelisizwe ka tumelelano. Litukelo kaufela li bulukilwe.

⁵ Lost Sheep (silimo hakuna). *Basil the Branch* [FALIKEPE] ifumaneha fa: www.lostsheep.com.au/stories/basil-the-branch/ [ifumanwi kali 12 Sope 2018]

eza misebezi!’ kono kuna ni lika zeo lusa koni ku ikezeza luna bañi, niha luka lika katata cwani.

Haiba ni swana sina mutayi, Jesu u swana sina kota. Wa shobota ku luna, ‘A lubone nib eye. Musiye Moya o Kenile u sebeze ku mina.’ Miselo yeo I beyiwa haki ye ama luna, I ama Moya o Kenile o sebeza ku luna ku lueza ku swana sina Jesu, ka mikwa ya hae ni mwa inezi.

Nto ye komokisa kiya kuli kwanda a bufokoli bwa luna, haiba inge lu beya sepo ya luna ku Jesu ni ku lemuhwa tokwahalo yah ae ye tezi ku luna, muhupula kuli kuka ba cwani? Luka kala ku utwisisa kuli ku talusa ñi ku mela kwa kota. Luka I pumana inge lu nwa niku hoha bupilo ku zwelela kwa kota mi fo neku sina, ona fo fela miselo ika kala ku bonahala yeo ika tisa kaya ku Mulimu.

Zibo ya Bibe

Mwa Joani 15, Jesu u sebelisa mutala o swana sina wani wa wa mutayi ni kota. U sebelisa mutala wa veine ni mitayi ye beilwe ku yona. Wa talusa kuli ki yena kota ya veine mi lu mitayi. Wa talusa hande ka ku kena kuli ka lwa luna ha kuna seo lu kona ku eza, kono ha iba kuli inge lu siyala lu tomilwe ku yena lwa kona ku ba babana ni miselo. Halu fumani Moya o Kenile ka buñata fo lwa tomiwa kwa veine, mi lisupo za ku tomiwa ku yona ki miselo yeo I kala ku bona hala mwa bupilo bwa luna. Sina ha lu boni mwa likande, miselo ye inga cwalo sishemo, pilu telele nit abo. Ki mikwa yeo isa koni ku taha ka yona fela ku luna, kono Mulimu u tabela u tabela kui melisa ku luna niha kuli cwalo.

Mulimu u tabela ku bonisa bupilo bwa hae ka luna ka miselo yeo lu beya. Halu lemuhwa butokwa bwa ku beyiwa ku Jesu, Moya o Kenile uba ni tukuluho yak u supeza bupilo bo ku luna ka mukwa wa miselo ye to bonahala kwa batu kaufela kuli ba bone mwa bupilo bwa luna.

Lingambolo

10
mizuzu

Mwa likwata za 3 kamba 4 mu ambole lipuzo ze tatami:

- Lukona ku tusa cwani likota kamba limela kuli li beye miselo? Kalabo I swanela kuba niku ba fa lico/menzi, kuba shabela, kuba sileleza kwa likokwani kamba lifolofolo, mubone kuli bana ni liseli leli ñata/mufutumala.
- Kasika mani seo si kona kulu paleliswa ku tisa miselo ye miñata?
- Kalabo I kona kunga sibi mwa bupilo bwa luna, kusa tabela ku fetuha, kusa fumana lico za moya/mezi, niku tokwa kuikeleza.
- Kisika mani seo lu kona ku eza kuli lu swali sane ni Moya o Kenile kuli lu kone ku tisa miselo? Kalabo ikona ku nga kulapela, kufumana lico za moya kaku bala Biblele, kuba ni nako niba lumeli baba mwi.

Mubale Magalata 5:16-26 kwa sikwata:

¹⁶kifo ni li: muzamaye ka Moya, mi mu sike mwa eza se si lakazwa ki nama. ¹⁷Kakuli nama I na ni litakazo ze lwanisa Moya: mi za Moya li lwanisa za nama; mi zeo zeo za lwanisana kuli mu sike mwa eza ze mulata. ¹⁸Ha mu zamaiswa ki Moya, ha mu Sali mwa tasa Mulao. ¹⁹Mi misebezi ya nama ya zibahala : Ki ku buka, ni buhule, ni mikwa ye masila, ni bubelete, ²⁰Ki ku lapela milimu, ni buloi, ki sitoyo, ni lifapano, ni lifufa, ni buhali, ni likañi, ni likauhano, ni lituto za buhata: ²¹Ki muna, ni butahwa, ni ku ca maswe, ni ze ñwi ze cwalo: na mi bulelela, si na ha ni mi bulelezi, kuli ba ba eza ze cwalo; ha ban a ku ca sanda sa mubuso wa Mulimu. ²²Kono muselo wa Moya ki lilato, ni tabo, ni kozo, ki pilu-telele, ni musa, ni bunde, ki busepahali, ²³Ni ku ishuwa, ni buiswalo; ha kuna mulao o hana ze cwalo. ²⁴Ba ba li ba Jesu Krete ba kokotezi nama fa

sifapano, hamoho ni se si latwa ni se si lakazwa ki yona. ²⁵Ha lu pila ka Moya, hape lu zamaye ka Moya. ²⁶Lu sike lwa bata ku bubekwa ko kui sina tuso, ka ku ishemaeta ni ku ishemaeta ni ku shwelana muna.

Magalata 5:16-26⁶

Mwa bubali bwa luna bwa kuhupula kuzwelela mwa liñolo la Paulusi kuya kwa Magalata, Paulusi wa talusa hande ku amana mufuta wa miselo yeo lu swanezi ku beya; ‘lilato lelisafeli, tabo, kozo, kuiswala, lipilu ze lukile, bunde, kusepahala, kuombalala ni kuishuwa.’ Ki niti ku bulela kuli mutu kaufela wa kona ku supeza yemimwi kamba kaufela yona miselo ye kubona ba ziba Jesu kamba isike kuli ka ufela luna nelu bupilwe mwa sibupeho sa Mulimu. Kono, halu tomilwe ka kutiya kwa veine – Jesu – kwa konahala ku Mulimu ku supeza miselo ka buñata nika butungi ka luna ka mata a Moya o Kenile. Kamo lu inezi fo Jesu hasali yo ku luna kwa fela ka ku swaniswa ni muluti. Ni ha ne luka buluka milao kaufela ni litaelo nelu sike lwa kona ku beya ka buñata ni ye minde miselo yeo Moya o Kenile u kona ku zwisa ka ku sebeza ku luna.

Haiba inge lu beyiwa ku Jesu, yena kota ya veine, mi bupilo bwa hae bwa buba ku luna, ku supeza mulelo o munde wa ku hupula kuli mikwa yeo Jesu na supelize hanali mwa lifasi hana zamaya mwa hala luna ya kona ku bonahala ka mipilelo ya luna.

Mi mikwa ye haki fela ya kutusa luna; Mulimu wa isebelisa ka milelo yah ae. Mwa Joani 15:16 Jesu na ize:

---

⁶ Mañolo a shimbilwe mwa The Voice. Copyright © 2008 ki Ecclesia Bible Society. I sebelisizwe ka tumelelano. Litukelo kaufela li bulukilwe.

*Hasi mina mu ni ketile, kono ki na ni mi ketile, ni ku mi toma,
kuli mu ye mi mu beye muselo hahulu, mi muselo wa mina u
ine; kuli se mu ka kupa ku ndate ka Libizo la ka, a mi fe sona.*

Fa Jesu ha buleli ku amana ni miselo ya Moya kono seo a bulela ku ama ki kuli miselo I bonahale kwa batu kaufela.

Kana se mukile mwa utwa ha ne ku bulezwi, kamba se mukile mwa bulela, “kisika mani sesi ni hohela ku mutu yo kamba kwa sikwata se neli lilato kamba tabo kamba kozo yeo neba bonisa?” kamba se mukile mwa ziba mutu yo mumwi ya na lata a hulu Jesu, yon a bonahala ku zwela pili ni haike batu kaufela neba bulela kuli ku tata kamba haku konahali? Kamba ku katana mutu yo mumwi yo, kwanda a matata a bona a mañata, neba kona ku supeza sishemo se si tuna kwa batu babamwi? Kamba mwa ziba mutu yo mumwi yasa zwafi fa pila aba hanyezi niba lwanisi? Seo lu bulela ki nto yemwi ye buba ku zwelela ku Jesu ku taha ku luna ni ku zwelela ku luna niku tisa shutano kwa batu baba lu potolohile.

Mutalime kwa mulaho kwa bubali bwa Magalata. Bubali bwa 24 bwa lutusa ku utwisisa se ka butungi. Ku luna kuli lu kone ku kona ku beya miselo ya Moya o Kenile lu swanezi kuba ku Kreste. Se sitalusa kuli halusali ku luna, ha lusa pilela luna ni litakazo za luna ze bizwa ‘nama’ mwa bubali. Ze seli konile ku kokotelwa (ku bulaiwa) ni Jesu mi fa cwale Jesu ya zuhile kwa bafu sa pila ku luna. Ka manzwi a mamwi, ku beya miselo, lu konile kale ku lemaha niku lumelela nyolelo ya luna ni takazo kuli I kokotelwe fa sifapano.

Lu pila bupilo bo bunca bo ka tumelo ku Jesu. Miselo ya mela fo halu tabela ku inela tato ya luna kuya hae.

Mwa Luka 22: 42, ona fo hana ya kwa ku shwa, Jesu na lapezi:

‘Ndate, haiba wa tabela, zwisa si nwisio se; kono I sike tato

yaka, kono ya hao I ezahale.'

Jesu na supelize seo si talusiwa ku ikokobeza niku ipeya. Kana mina ni na luna ni ona mata a ku eza cwalo? Ka mataa a luna fela ha luna ku kwanisa; luka fita kwa mafelelezo a yona. Kono lwa ziba kuli lwa kona ku eza lika kaufela halu sepa mwa mataa a Jesu. Se si swana sina liñolo lana ñolezi ba Mafilipi Paulusi. Mwa Mafilipi 4:13 uli:

Na kona ku eza lika kaufela ka yena ya ni fa mataa.

Mwa bubali bwa 25 ni 26 Paulusi u lala mubamba ku seo sesili sa butokwa fa. Haiba inge lu beya miselo ya Moya lusike lwa libala ko lisimuluha. Lu swanela ku bona kuli lufa kaufi ni Moya niku hulisa silikani sa luna ni ye na.

Zakueza

Mubuze sikwata ha iba basa hupula bubali bwa biki ye? Muba kupe kuli babu pete hape.

3
mizuzu

Mutaluse kuli miselo ye kiya butokwa a hulu mi ilumelela balumeli ku lata ni kutusa yomumwi ni yo mumwi niku potela babamwi babali mabapa ni bona bao ba swanela ku fumana mpo ya bupilo bo bunca.

Lingambolo

Mwa tukwata twa batu a 3 kamba 4 mukupe sikwata ku talima mwa Mangalata 5:19- 21. Bubali bo bu lala mukoloko wa miselo ya nama (litakazo za luna). Mubuze sikwata:

10
mizuzu

- Ki shutano mani ye ba lemuhile kwa mifuta ya miselo?
- Ki kutulo mani ya mafelelezo ya miselo ya nama?

Mukupe sikwata kukutela bubali bwa ku hupula hape. Bubali bobu

lala mukoloko wa miselo ya Moya.

- Ki bunde mani bwa miselo ya Moya?
- Kana miselo ni linepo za swana kamba za shutana?

Musweli ku talima likalabo ze supeza kuli miselo ya nama I isa kwa bunyemi nikwa lisinyehelo. Miselo ya Moya kiya ku zwiseza pili niku isa kwa lika zende.

Buiketelo ki bwa mina, susuwezo I kenile. Bubali bo lu sweli ku ituta bu kalile ni Paulusi hali, 'Kiye taelo yaka: Muzamaye mwa Moya, mi muuhele moya u tise likuta kwa bupilo bwa mina.' Mutu kaufela ku luna u swanezi ku iketela ku pila kaku tiya a tomilwe kwa veine, Jesu.

Zakueza

Fo kumumwi kuba nga butata a hulu kubona miselo mwa bupilo bwa luna.

10
mizuzu

Mukupe sikwata ku ikaba mwa batu baba 2 kamba 3. Batu ba swanezi kuba ni batu baba ziba hande kamba base ba zibile kale.

Mukupe mutu kaufela kuikabela mitala ya fone ba bonezi miselo ya Moya mwa bupilo bwa yomumwi waku bona. Kikwa butokwa kuli luba ni musa ni buniti sina ha lu eza kalulo ye. Ki tukelo ye tuna ku susuwezana niku lu tusa ku bona Jesu ku luna.

Mulumelele batu kuli ba eze cwalo ka mizuzu ye 5 kamba 10.

Tapelo

Kulatelela ku zwelela kwa kalulo yaku eza, mukupe batu kuitumela ku Mulimu kwa mutala kaufela oi kabezwi mwa sikwata. Cwale muba kupe kuli ba kone ku lapelelanela mwa likwata za bona ka

15
mizuzu

mabizo kuli baka inelela ku Jesu, kutaliwa Moya o Kenile nikuli miselo ya miñata ika hula.

Saku eza biki ye

Zazi ni zazi biki ye mukutele bubali bwa ku hupula musa zuha fela kaku sasa ni mazibwana musika lobala kale. Sina ha muhupula mwa linako za busihu kaza musihali, mukupe Moya o Kenile kumi bonisa ufi kwa miselo wo muna ni ona (kamba o musina) o supelizwe lizazi leo.

Mulapele hape kaku sasana hamu zuha kuli Mulimu a hulise kaufela miselo ku mina ili kuli mu kone kuba ni sibaka sa kuikabela mikwa yeo muze mu hulela mwa bupilo bwa mina bo bunca ku yena.

Kupaka

Mushimbe uli mumwi kwa miselo ya Moya biki ye; mutokomele kuilimwi yeo mufumana kuba ye mi kataza (ikona kuba kuombalala, musa, kusepahala?) Muzwe mwa mikwa ya mina niku fumana sibaka mo mu kona ku sebelisa mpo yeo niku hula ku yona. Mane mwa kona ku bonisa musa kuyo mumwi mutu mwa silalo sa mina yali tata kwa ku lata. Mwendu mane mwa kona ku fa nto yemwi yeo ne mu tabela kuba ya mina yo a sina sa hae.

Mu lapelele likalulo ze kuli mukone kuba ni sibaka sa ku ikabela ni mutu yo mumwi yo muketile ku foyola sina hamu eza se, mi ni bona moba konela ku fumana bupilo bo bunca bomuna ni bona.

6

Kufuyaula Bao Baba lupotolohile

'Muña Bupilo a mi fuyaule,
mi a mi babalele;
Muña Bupilo a mi shemube
ni ku mi shwela makek;
Muña Bupilo a mi talime ka musa,
mi a mi fe kozo.'

Numere 6:24-26

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kululo ya biki ye kiku utwisisa kuli miselo ya Moya o Kenile haki fela ku tusa luna. Kamukwa o swana wo Jesu na ikabezi bupilo bwa hae ni miselo ni luna, kona kuli lwa ikabela bupilo bwa hae ni mikwa yay a hae nibabamwi baba lu potolohile.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa kuhupula ni bubali bwa mwa Bibebe kaku tiisa kwa sikwata. Mubukutele mwa tukwata to tuyinyana, mulumelele sikwata kukutela banze ba milikanisa. Muzwelepili kuno bubala inge ba latelela siyemba ka siyemba inge ba mi latelela kufitela mutu kaufela haka kona ku bulela bubali kaufela. Mususuweze batu babamwi kulika ni kukutela ka lwa bona.

Muña Bupilo a mi fuyaule,
 mi a mi babalele;
 Muña Bupilo a mi shemube
 ni ku mi shwela makek;
 Muña Bupilo a mi talime ka musa,

mi a mi fe kozo.

Numere 6:24-26

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Ka 2005 Anthony Walker, muituti wa lilomo ze 18 wakwa Merseyside mwa UK, na bulailwe ki sikwata sababanca mwa kañi yene zuhile ka bunyemi. Hakuli cwalo baba beli ku bao bene ba mubulayile neba tamilwe nikunzekisezwa lifu la hae. Lubasi lwa hae neli mwa khuta kuto utwa muzeko ka butungi, niku to utwa bupaki kaufela bo buli teni. Kwa mafelelezo a muzeko banna baba beli bao neba fumanezwi mulatu wakubulaya niku lumelwa mwa tolongo.

Kulatelela muzeko bo mahe Anthony, bo Gee Walker, ba Kreste baba tiyile, neba buzizwe kuli neba hupuzi cwani ku amana ni bao neba bulaille mwana bona. Ba alaba, ‘Ni swanezi kuba swalela. Ni sa ba swalela. Lubasi lwaka ni na lusa yema ka seo lu lumela: swalelo.’

Mwa lipuzo zemwi hape kezala Anthony na ize, ‘..... lu swanezi ku swalela, seo’ ki sona sene lu lutilwe, seo ki sona seo Bibe I si bulezi, yeo’ ki sona seo lu swanezi ku eza. Ki nto yaka zazi ni zazi. Kinto ye tata, I tata a hulu, kono mwa fita ku yona. Ya eza bunolo bunyemi ni sitoyo haiba inge u zuha kaku sasana ni ku hupula “kuswalela, kuswalela, kuswalela.”’

Lubasi Iwa Anthony ba kalile ka tengu kaka tusa micaha babana babatu bansu bakwa Merseyside kuya kwa sikolo sa mulao sina wo neuli mulelo wa Anthony wana hupula ku eza.⁷

Lingambolo

5
mizuzu

Mwa likande la kacenu lu balile ku amana ni lubasi lo lukomokisa, bao kwanda a kunyanda kwa ku sinyehelwa neba konile ku supeza kuswalela ni musa ku bao bene baba foselize.

Mubuze batu kuli maikuto a bona kwa likande ki afi mi mu meme batu kuto ika bela seo neba hupula.

Muba fe nako yana ili kuli batu ba kone ku ikabela seo ba hupula niku teleza ka tokomelo kwa likalabo ili fo yo mumwi u bulela kuli u swanezi ku sebeza fa ku swalela sina lubasi Iwa Walker mone ba ezelize. Haiba yo mumwi u bulela cwalo, mu bone kuli mwa tiyiseza fateni.

Zibo ya Bibebe

Mubale Mafilipi 2: 1 – 11 kwa sikwata:

¹Cwale, haiba kun a ni ze tiisa pilu ku Kreste, ha kuna ni ze toba pilu mwa lilato, ha kuna ni kopano ya Moya, ha kuna ni makeke ni ku utwelana butuku, ²Mu eze kuli tabo ya ka I petehale ka ku ba ni muhupulo u li muñwi, ni lilato li li liñwi, ni moyo u li munwi, ni ku iikutwa kulikunwi. ³Mu sike mwa eza se

---

⁷ Evangelical Alliance (2005). *Mrs Walker has drawn on her Christian faith to find forgiveness for the two young men who murdered her son Anthony* [famahepe] Ya fumaneha fa: www.eauk.org/current-affairs/news/

mrs-walker-has-drawn-on-her-christian-faith-to-find-forgiveness-for-the-two-young-men-who-murdered-her-son-anthony.cfm [ifumanwi kali 12 Sope 2018]

siñwi ka kañi, kamba ka buipabazo kwa fela; kono ka buikokobezo mutu ni mutu a hupule kuli babañwi ba mu fita.
⁴Mutu mañi kamba mañi a sike a tokomela za hae fela, kono a talime a talime ni z aba bañwi.
⁵Mu be ni maikuto a na li teñi ni ku Jesu Kreste.
⁶Niha nana ni sibupeho sa Mulimu, Jesu ha si ka li, ku likana ni Mulimu ki nto yana ka hanelela,
⁷Kono a itoboha ku san a li sona, ka ku nga sibupeho sa mutanga, ni ku ikeza ya swana sina batu;
⁸Mi ha fumanwi a li sina mutu, a ikokobeza, a ipeya ku utwa ku isa kwa lifu, mane lifu la sifapano.
⁹Kabakaleo Mulimu a mu pahamisize hahulu ni ku fita, mi u mu file libizo le li fahalimwa mabizo kamukana;
¹⁰Kuli ka libizo la Jesu, mañwele kaufela a kubame, kwa lihalimu ni mwa lifasi ni mwatasa lifasi,
¹¹Mi malimi kamukana a bulele kuli Jesu Kreste ki Mulena, ibe kanya ku Mulimu Ndate.

Mutu kaufela u tabela ku u bata ku taba. Ku taba kamba ku fuyaulwa ki nto yatakwa mutu kaufela. Kazazi kaufela lwa tabela kuba nit abo niku fumana tabo. Niha kuli cwalo, linzwi kufuyaulwali talusa a hulu ku fita ku taba, kakuli kutaba ki maikuto a itingile fa likalulo ze ezahala fande. Kufuyaulwa ku amana ni kuba hande ni nyakalalo yabao baba I kabela mwa puluso ya mubuso wa Mulimu.

Makande a evangeli ya Jesu ni bu bali bwa luna bwa kacenu bu supeza kuli Jesu kama niti nali mbuyoti kwa batu batu babamwi. Mulelo tuna wa hae wa kutaha neli wa kuto ba mbuyoti. Kacenu Jesu ya zuhile u tabela kulu fuyaula. Nihakuli cwalo, musike mwa komokwa kuli kufuyaulwa mwa meto a I bonahali sin aka mo lu kona ku hupulela.

15

mizuzu

Lingambolo

Mwa likwata za 3 kamba 4 mutalime mwa Mateu 5:3-12, bubali bo buzibahala a hulu kuba ‘Tuto yafa Lilundu.’ Mube niyo mumwi yaka bala bubali kaku tumusa kaku kutela kutela ili kuli kaufela ba kone ku utwa. Mukupe likwata ku ambola lipuzo ze tatami:

- Muambole mwa likwata za mina ka mo ne mu utwiseza kuli mutu yo u fuyauzwi (kamutala. Kuba ni makete a mande, kuituta, lubasi, musebezi, masheleni, kuiketa mane cwalo.).
- Ki mufuta ufi wa batu bao bubali bu bulela kuli ba fuya uzwi?
- Kutwisiso ya Jesu ya kufuyaulwa I shutana cwani ni seo ne luhulanga?
- Ye I mi tiseza kuli mu ikutwe cwani?

Muba lumelele mizuzu ye 10 kuli ba ambole kona muka ba kutiseza ha moho niku fa sibaka kwa sikwata ni sikwata kufitisa likalabo za bona ze ba ambozi.

Mwa Mafilipi 2: 1 – 11 Paulusi utalusa hape ni hape kuli mikwa ya luna I swanezi ku swana yani ya Kreste ya kubeya batu babamwi fapata. Kwanda a kuli lu talime kwa ku tusa babamwi niku fuya ula babamwi pili kona luka kona kui fuyaula.

Biki ye felile lu talimile fa miselo ya Moya o Kenile. Lwa kona ku fuyaula batu kaku saba halifela, ni haike kuli ba kona kubonisa tata niku katalisa. Lwa kona ku fuyaula batu kaku ba ni musa ku bona babamwi haba sina. Lwa kona ku fuyaula batu kaku tisa tabo ku bona haba ikutwa ku zwafa ni buinosi. Na sepa selu konile ku lemuha limbuyoti ze mwa bupilo bwa luna fo batu hane ba lu latile, kuba hande ku luna, ni kuba ni luna linako hane lili tata?

Halu utwa sesimwi sesi swana sina kezo yaku eza ka musa lwa kona ku ba ni muuna kamba ku hakanyeha ka mutu yo ya amuhezi mpo yeo. Nihakuli cwalo, ha lubona mpo ya kufana ku mutu yo mumwi lu

swanezi ku nyolelwa kuba ni ona moya wa kufana ku luna. Yeo ki yona mpo yeo Moya o Kenile u kona ku hulisa niku yaha ku luna sina bupilo bwa luna bo bunca bo buhula.

Luna ni limbuyoti ze shutana mwa bupilo bwa luna. Lu kona kuba ni lilato laba balikani ni mabasi, lwa kona kuba ni munzi, lingo ni litino ni mezi. Ka Jesu lu nani hape limbuyoti za ku swalelana, kozo, bupilo bo bunca, bupilo bo busa feli, mulelo ni buniti bwa kuli lu sweli ku tisa shutano. Lu fuya uzwi. Lusike lwa sinya sinya limbuyoti zeo lu nani kakuli buluka ku luna fela, kono lu ikabele zona ni babamwi.

Kuba sina Mulimu ku inzi fa pilu ya liñusa la Jesu. Ulu kupa kuli lube ni 'musa' sina Mulimu ([Luka 6:36](#)) mane cwalo niku petahala sina Mulimu ([Mateu 5:48](#)). Ki Musebezi wa Moya o Kenile ku luna kulu eza kuswana a hulu sina Mulimu. U hulisa muselo mwa hali ku luna.

Mukwa o mumwi mo luhulela ki ka kubeya miselo fa kusebeza kaku ba mboyoti kuba bamwi. Jesu nako kaufela neli mutu yana supeza. Moya o Kenile uka bonisa kaufela ku luna ka mwa ku supeleza lilato ni likezo ku babamwi. Lu swanezi kuhupula ku lapela kuli babamwi ni bona ba kone ku fuyaulwa ki Jesu. Bubali bwa luna bwa ku hupula kacenu ki tapelo yeo Mulimu na bulelezi Mushe kuli a lapelele mbuyoti fa halimu a naha ya Isilaele. Lwa kona hape ku tisa mbuyoti ya Mulimu sina ha lulapela tapelo kuba babamwi. Lwa kona cwale ku talima kuli lu ka beya cwani tapelo ya luna mwa likezo; ze peli li swanezi ku zamaelela.

Zakueza

Mwa likwata za 3 kamba 4, mulapele kuli Moya o Kenile uka tisa mutu yo mumwi mwa muhupulo wa mina yaza katezaha kamba ya nyanda mi u tokwa Mbuyoti ya Jesu mwa bupilo bwa bona.

Muikabele ni babamwi libizo la mutu yo Moya o Kenile umi bonisize. Mu tokomele musike mwa bulela a hulu lika za kunutu; mwendi mwa kona fela kuikabela libizo la mutu yo kamba ze likani fela za matata abaze ba fita ku ona. Li lukile zeo. Nto yeli ya butokwa kiku hupula ka tokomelo ku amana ni mutu yo muziba yaza katazaha.

5

mizuzu

Tapelo

Mwa likwata za mina mukutele bubali bwa ku hupula inge mubiza batu bao muhupuzi. Kaku eza se musweli kukupa Jesu ku fuyaula mutu yo.

Ka mutala, nemu ka lapela:

Muña Bupilo a mi fuyaule Ruth mi a mu babalele;
Muña Bupilo a mi shemube Ruth ni ku mu shwela makek;
Muña Bupilo a mi talime ka musa Ruth mi a mu fe kozo.

Mulapelele mutu ni mutu tapelo ye bao bemu konile ku hupula mwa sikwata sa mina.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza. Muhupule kuli luna, sina Jesu, lu swanezi kuba mbuyoti kuba bamwi. Mwa kona kuba kalabo kwa tapelo niku ba mbuyoti kwa batu bao mu konile ku lapelela.

Kaufela mina mu swanela ku hupula mukwa wa ku fuyaula mutu ye mu lapelelzi. Ki maikuto a mu kona ku latelela:

- Mubonise lilato ku yomumwi ya ikutwa buinosi kaku mu potela niku ba ni nako ni bona.
- Ku bonisa musa kaku memela yo mumwi ya sina sa kuca kuto lico kwa ndu ya mina.
- Mubonise kozo ku yomumwi yosilikani sa hae si loba kehile.

Mu taluseze batu baba mwi mw aka kwata ka ku eza seo mu hupula kuyo eza ili kuli mu kone ku I susuweza biki ye. Cwale mu lapele ha moho kuli mu kone ku fumana nako yeo yak u eza seo mulelile kuyo eza.

Kupaka

Musika shimba kale kalulo yeo mu lelile ku yo eza, mukupe Mulimu kuli a mife sibaka ni manzwi a kuyo bulela ku mutu yo ye mu hupuzi niku lapelela ka mo Jesu a konile ku mi fuya ula ni kuli kiñi ha mu bata kuba fuya ula.

Hase muli ni bona, mu talime kalulo yeo Mulimu ata mi supeza niku ba ni nako yak u toloka kuli Jesu uba tisize kwa pilu ya mina ni kuli mu tabela ku ikabela mbuyoti yeo Jesu a konile ku mifa ni bona.

Za kuñola

7

Butuku bo Bubulaya

– Sibi

'Kakuli ka ufela ba ezize
sibi mi ba kauhezwi
kwa kanya ya Mulimu'

Maroma 3:23

Kuitukiseza

Seo mutokwa mwa kalulo ye:

- Ka pampili nyana ku mutu ni mutu mwa sikwata.
- Mulilo nyana mwa sibaka sesi silelelizwe fande ni mezi a kutimisisa mulilo hase mu felize.

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza ‘Sa ku eza biki ye’ ni ‘Kupaka’ musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ye biki ye ki ku utwisisa kuli nto kaufela yeo I beya maikuto a luna fa halimu a tato ya Mulimu I bizwa ‘sibi’, mwa Bibebe. Sina sibupeho sa Mulimu sa pili mone si sinyelizwe ki ‘sibi’, kona kuli bupilo bwa luna bo bunca bwa kona ku sinyeha kamba mane ku lyananiswa ki sibi. Kono kuna ni tatululo – kuipulela, kubaka (kufetuha mwa mihupula mihupulo ya luna) niku amuhela swalelo.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bu bali bwa kuhupula ni kotalima mwa Bibebe ka ku tumusa kwa sikwata. Mubu bale hape mukupe sikwata kuli si kone ku kutela kasa mulaho a mina kufitela mutu kaufela a kone ku bu bulela bubali bo. Mususuweze batu kuli ba like kubu kutela niku kutela bali nosi.

Kakuli ka ufela ba ezize sibi mi ba kauhezwi kwa kanya ya Mulimu.

Maroma 3:23

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Ne kuna ni baana baba beli mwa tolopo, ali mumwi na fumile mi yo mumwi na shebile. Mufumi nana ni lingu ze ñata ni likomu. Muuna wa njebwe nana ni namani ya nguyana. Na ilata a hulu, na I babalela niku I fepa. Ne iswana sina mwana wa musizana kuyena. Mu zamayi a to potela mufumi mi mufumi a tabela kumu ezeza saku ca. Nana ni lingu ni likomu ze ñata luli za hae. Na kona ku mubulaela ilimwi ku zona ku ezeza muzamayi sa kuca. Kono na sika eza cwalo. Kono, a shimba namani ya nguyana ya jebwe, a I bulaya niku apehela muzamayi.

Muuna yo ha utwa likande le a nyema a hulu. Ali, ‘muuna ya ezize taba ye u lukela lifu!’ A ekeza, ‘u swanezi ku lifela nguyana yeo kaze ne, kakuli u konile ku eza taba yeo mi hana makeke’.

Neli mupolfita, Nataniele yana bulelelzi likande le ku mulena Davida. Li inzi mwa Bibebe (2 Samuele 12:1-6). Kono Nataniele a ekeza, ‘Ki wena muuna yo’.

Mulimu na ketile Davida kuba mulena wa Isilaele. Ne ili ndume, ya butali niku lata a hulu Mulimu. Kono na ezize ma fosisa a matuna luli. Davida na sika uzwa nguyana. Na konile ku uzwa musala muuna yo mumwi, kwanda a basali bana nyezi bah ae. Na konile ku hapiwa ki takazo ku Batisheba. Na konile ku mu bona haza tapa. Muuna hae Urea neili lisode. Na ile kwa ndwa kuyo Iwana mwa sisode sa Davida. Kasa mulaho a ku lemuha kuli musali yo yana bonahala bunde neli

mani, Davida a eza lilato ni yena. Kasa mulaho a lemuha kuli nasa itwezi mwana hae. Mi cwale a mema Urea kuto cha niyena lico za mulalelo ni yena niku mu nwise waine. Kono Urea nali lisole lene li sepahala a hulu kuli a kone kuya ni kuyo lobala kwa ndu yah ae ni musala hae. Kasa mulaho a mulelo wa Davida hase u palezwi, a lukisa ni mu eteleli wa sisole kuli Urea a kone ku beyiwa kwa pili a ndwa ili kuli a kone ku bulaiwa.

Urea na bulailwe mwa ndwa mi Davida a shimba Batisheba kuba musala hae. Mulimu na sika tabela mukwa wana ezize Davida mi mwanana yana pepilwe a timela asali mbututu. Kasa mulaho a potu ya Nathaniele, Davida a lemuha seo a konile ku eza mi a ikutwa bumaswe.

Zibo ya Bibe

Mubale Lisamu 51:1-12 kwa sikwata:

*¹U ni utwele butuku Mulimu ka sishemo sa hao,
ka makeke a matuna a hao,
u takule lifoso zaka.*

*²U ni tapise bumaswe bwa ka kaufela,
mi u ni kenise kwa sibi s aka.*

*³Kakuli ni itumelela lifoso za ka,
mi sibi sa ka si fapilaka,
ka nako ni nako.*

*⁴Ki wena, wena u li nosi ye ni foselize,
se ni ezize ki se si maswe mwa meto a hao;
kuli ku bonahale niti ya hao ha u bulela,
mi ku tokwahale se si ka nyazahala ha u atula.*

*⁵Bona, na, ni bupezwi mwa bumaswe,
me u ni pepezi mwa sibi.*

⁶Mi wena, so bata, ki buniti bwa mwa pilu;

u ni utwise ku talifa mwa mukunda wa pilu ya ka.

*⁷U ni kenise kwa sibi saka, ka hysopa,
mi ni ka kena;*

*u ni tapise,
mi ni ka fita litwa kwa busweu.*

*⁸U ni fe ku ina mwa tabo ni ku wabelwa,
kuli masapo o lobakile a tabe.*

*⁹Pata ya hao I si key a talima libi z aka,
u takule lifoso zaka kaufela.*

*¹⁰Mulimu, u bupe ku na pilu ye kenile,
u lukise sinca kun a moya o tiile.*

*¹¹U sike wa ni lelekela kwahule ni pata ya hao;
mi u sike wa ni amuha Moya wa hao o Kenile.*

*¹²U ni kutiseze tabo yak u pilisa kwa hao,
mi u ni tiise ka moya wa ku tukufalelwa za hao.*

Lisamu ye ki tapelo ya Mulena Davida kasa mulaho a ku utwa likande. Ku yona u bulela kuli na ikutwa bumaswe ka libi za hae. Wa lutusa ku utwisisa kuli sibi kiñi nika mo si swanela ni butuku.

Ki butuku bo bucwani

I kona kuba ye tata ku utwisisa mayemo a sibi sa Mulena Davida u selisa manzwi a shutana ku talusa mifuta ye shutana ya sibi. Luka talima fa ona manzwi seo a talusa ku lemuha seo kwa sibi, sa pili nisa butokwa, ki ku beya milelo ya luna ni litakazo za luna fa pila Mulimu.

Lifoso (bu bali 1 & 3)

Davida na lobakile litaelo ze ñata za Mulimu hana boni musala a Urea ni ku munga kuto ba wa hae. Mulimu na file milao ye kwa batu ba hae ku supeza ku pila bupilo bo bunde niku mu tabisa (ku zwela pili muyo bala Exoda 20: 1 – 17). Davida likezo za hae ze ñata li

lobakile milao ye. Kuzwelela kwa bona ni kwa ku lakaza Batisheba se nesi ekelize mane kuyo fita kwa ku yo munga kumu eza wa hae, ku eza lilato ni yena, ku eza mishika ya kutisa muuna hae kuli a kute ili kuli a kone ku shimbunlula mulwalo wo kuli ube wa hae mane kwa mafelelezo kuyo lukisa kuli muuna hae a kone ku bulaiwa. Fo halu loba milao ya Mulimu, lu eza sibi. Ye kiyona taluso ya lifoso. Halu loba milao yeo Mulimu a konile ku lufa lwa mu hana ni linzila za hae. Likande la Davida lilu supeza kuli sibi silisimwi si akufela kulu suteleza ku sesimwi sibi, sina butuku bo bu ambukela, kabuniti bwa swalelela ku luna.

Bumaswe (bubali 2 & 9)

Bumaswe I talusa ku palelwa ku pila ka mayemo a Mulimu. Bubali bwa luna bwa ku hupula bu bulela kase ha buli 'kaufela lu kauhezwi.' Ku swana sina muzumi yana ni buta ni lisho kamba tobolo ya kunupa, kono wa shuta sika. Kamba muzumi wa shuta sika ka libima nyana fela kamba ka libima ze telele haku bila ezi; usa palezwi. Ye kiyona nzila yemwi yak u utwisisa sibi: ki ku palelwa kufita mi silu beya mwa mayemo a tata. Mi butata bo ki kauhano ku Mulimu.

Fokumwi lu talima nga batu baba lupotolohile niku hupula kuli lu inzi hande halu bapanya ni bona. Mwendu lu samba kuba lu uzwe, kubulaya kamba ku eza bubuki. Mwendu mane halusika utwisa kale bao baba pila mabapa ni luna butuku kono lu pilile hande nika musa. Ni hakuli cwalo Bibehe ha ina sifunda sa bupilo bo bunde bo bukona hala ku luna kaufela, ni haike bwa mbubo, bo lukona ku fumana ka maata a luna. Lusike lwa lika ku I bapanya ni mutu yo mumwi kono ni Mulimu, mi u kenile a hulu ne lusike lwa kona ku swana ni yena, kwanda kuli a kone ku lutusa, mi seo ki sona seo a sweli ku eza sina ha lu sweli ku hula mwa bupilo bwa luna bo bunca.

Lukona ku folisa cwañi butuku bo

Mwa Lisamu ye Davida hape wa lutusa ku utwisisa mikwa ye shutana ka mo Mulimu a kona kulu tuseza ku kona ku koma libi za luna niku hula kuba sina yena.

Sishemo (bubali 1)

Kasa mulaho a ku boniswa libi za hae, Davida na sika lika hape ku zwela pili ku apesa libi za hae. Na kupile sishemo. Kukupa sishemo ki ku lumela libi za luna. Halu utwisisa kuli lu konile ku eza bumaswe lwa kona ku kuipulela se ka ku si bulela, kuikupela maiswalelo niku kukupa ku swalelwa ku mutu yo lu foselize. Davida ni ikupezi ku Mulimu kakuli na lemuhile kuli sibi sa hae nesi fela sa ku foseza Urea kono ku foseza Mulimu. Lu swanezi ku bona kuli sibi ki kulwanisa Mulimu mi kukupa sishemo sa hae ki ku supeza kuli lu tabela ku tuhela.

Fokumwi mwanana ya fosize nto yemwi uka bulelwa ki bashemi ba hae kamba bo muluti wa hae kuli a ikupele maiswalelo mi baka kona ku nyemuluha sina hali, ‘Muniswalele’ niku saba ku fiwa koto. [Yena na kona ku bulela, ‘Uniswalele’ kulika niku saba koto.] Halu bulela, ‘Muniswalele’ niku kupa sishemo sa Mulimu lwa pichuka koto yene lu swanela ku fumana. Lu sike lwa tuhela fo niha kuli cwalo; lu swanezi ku zwela pili kukupa ku yena ku eza shutano mwa mikwa ya luna niku tuhela ku beya Mulimu ni tato ya hae fa halimu a luna.

Kutapisa (bubali 2 & 7)

Litino hali tala masila lwa li tapisa. Davida na utwisize kuli sibi sa hae si mu tazize masila mi mukwa fela wa kona ku keniswa hape neli ka ku tapisiwa ki Mulimu. Ye kinto ye swana ni ku luna. Kaufela luna lu konile ku tala ‘masila’ ka sibi mi lutokwa ku tapisiwa ki Mulimu ili kuli lu kone ku kena hape. Jesu na konile ku eza mane kuyo fita fa ku tapisa mautu a ba lutiwa ba hae’ ku supeza buikokobezo. Na lutile

ba lutiwa bah ae kuli ni haike kuli ba konile ku tapa kale fa mubili mi neba kenile (sina mo lu inezi fo halu amuhela mpo ya bupilo bo bunca) neba tokwa hala ku zwela pili ku tapisa mautu a bona sina hane ba zwela pili kutala masila. Se si lusupeza kuli hase lu amuhezi bupilo bo bunca lu fetuha kuba baba kenile niku lukuluha kwa sibi, kono ka nako ye swana kuli lu kone ku zwela pili inge lu kenile kuna ni lilama za luna zeo li tokwa hala ku tapisiwa ka mita (mu bone Joani 13: 1 – 11).

Ku takula (bubali 9)

Mukwa o mumwi wa ku utwisisa ku kenisiwa ki siswaniso sa ku takulwa. Mu hupule ze maswe ka ufela zeo mu ezize hane lika ñoliwa fa pampili nyana. Mi cwale za zwiswa, kamba ku takulwa, fateni. Seo ki sona seo si eza hala fo halu bulelela Mulimu kuli a lu swalele kwa libi za luna. Za takulwa ku luna mi halisa bona hala fa teni.

Se ki sona seo si eza hala ona nako yeo halu bulela kuli ulu swalele ku Mulimu niku amuhela mpo ya bupilo bo bunca, hase lu fetuhile ma Kreste. Kono sina hase lu bulezi kale, ma Kreste basa sweli ku eza sibi hape ni hape mi ba tokwa hala kuno taha ku Mulimu kukupa sishemo sa hae ni ku swalelwa.

10

mizuzu

Lingambolo

Mwa likwata za 3 kamba 4, mu ambole lipuzo ze latelela:

- Muikutwa cwani ku amana ni bu niti bwa kuli Mulimu u bulela kuli kaufela luba eza libi niku palelwa? Kana ye I bonahala hande niku swanela ku mina? Kiñi kamba kiñi hakusa konahali?
- Muka kona ku bulela sika mani ku mutu ya eza sika sesimwi seo mu ziba kuli Bibebe isi bulela kuli ki sibi, baba alaba kuli ku inzi hande kakuli ba konile ku lapela ku amana ni sona mi ba ikutwile kuba hande kwa ku si eza?

- Hamu ikutwa ku tabela ku eza lika mwa bupilo bwa mina seo mu ziba kuli kuli ki sifi, mu ka kona ku koma cwañi muliko wo?

Zakueza

15
mizuzu

Muka tokwa kuba pampili nyana, sesimwi fa kuñolela niku ñolisa niku sutisa kwa mulilo/ kandera kwa kalulo ye. Mu swanezi ku eza kalulo ye fande mwa sibaka sesi kenile fo ku kwalu hile. Haiba kuli kuna ni banana mwa kalulo, yo muhulu u swanezi kuba tusa ni kalulo ye.

Mube ni nako yak u hupula ku amana ni bupilo bwa mina ni mwa linako zeo ne musika beya Mulimu fa pata. Mu eze mukoloko wa libi ze shutana mwa bupilo bwa mina.

Mu susuweze mutu kaufela kuba mwa bubeli niku ikabela 1 kamba 2 lika zemu ñozi sin aka kezo ya kuipulela. Batu babamwi baka palelwa ku ikabela zeo ba konile ku ñola. Ha iba kuli ki yona taba yeo, musike mwa ba hapeleza ku eza cwalo. Mukupe batu ku lapela yo mumwi ni yomumwi kuku pa sishemo sa Mulimu kacenu.

Fa cwale munge lika ze muñozi ni kuli beya mwa mulilo ka tokomelo. Mutali mele ha inze li tuka.

Kasa mulaho a ku tuka kaufela zona, muba ni nako yak u lumba Mulimu niku itumela ku yena kuli u konile kunga libi za mina kaufela zona ni ku swabiswa. Mulapele niku mukupa kuli a kone ku shutanisa libi za mina ni buñata bwa hae mwa bupilo bwa mina.

Musike mwa libala ku timisa Mulilo kasa mulaho a ku eza kalulo ye.

Tapelo

Mubuze sikwata haiba kuna ni yo mumwi ya liteni yo hasika ikupela

kale ku Mulimu mi utabela ku ikupela cwalo kuli a swalelwe. Ha iba kuli kuna ni yo mumwi mu kone kumu etelela, ka litapelo ze latelela:

Muña Bupilo Mulimu uni swalele kwa libi zaka ze ñata mwa bupilo bwa ka, mane cwalo kuzona ka ufela ni ku palelwa kuku beya fa pili niku latelela linzila zaka. Kacenu ni tabela ku fetuha ku zwa kwa mikwa yaka ya kale, kuku beya fa pili, ni kuku latelela. Na kupa kuli u kone kuni taza ka Moya wa hao o Kenile ni ku ni tapisa kuni kenisa luli. U nit use ku pila bupilo bo bu kenile sina ha ni hula ku wena. Amen.

Mu taluseze sikwata kuli luka ba ni nako ya kuku kuza ya ku lapela ha moho. Muba kupe kuli ba kone ku kwala meto a bona sina ha lu lapela.

Mukale ka tapelo ye bunolo ku mema Moya o Kenile ku bulela ku yo mumwi ni yo mumwi wa ku luna sina ha lu lapela.

Fa cwale mu bale Lisamu 51: 1 – 12 hape. Nako ye cwale mu kone ku ibala ku kulyehisa kwa sikwata. Inge mu yema kasa mulaho a mubamba ni mubamba mi mu lumelele nako kuli batu ba kone ku teleza kwa Moya o Kenile ni ku lapela mwa lipilu za bona.

Kwa mafelelezo, mu kwale ka tapelo nyana ku itumela ku Mulimu kuli halu I pulela libi za luna sina mo luezelize, una ni sishemo, wa lu tapisa kulu kenisa niku takula libi za luna.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza. Hase mu ka likiwa kuli mu ibapanye ni babamwi biki ye niku ikutwa kuli libi za bona li bona hala kuba ze ñata ku fita za mina kamba haki ze tuna ku likana ni za mina, mu kutela ku bala

bu bali bwa ku hupula ku mina.

Kaufela ba ezize sibi mi kauhezwi kwa kanya ya Mulimu.

Maroma 3:23

Cwale mu lapele kuli Mulimu a mi tuse kuli musike mwa ibapanya ni babamwi kono ku bata kuli mu kone kuba sina yena ka ku mubeya fa pila bupilo bwa mina.

Kupaka

Fo kumwi ku bona hala nga bunolo ku bulela kuli 'nifosize' ku Mulimu ka libi za luna ku fita kwa batu babamwi be lu eze lize sibi. Kana kuna ni mutu ye lu konile ku foseza yo lu 'swanela' ku ikupela maiswalelo niku amuhela ku swalelwa? Ha iba ku cwalo, mukupe Mulimu kuli a mife manzwi a swanela ni sibaka sesi swanela niku ipeya kwa ku bulela kuli mufosize ku mutu yo a mi swalele biki ye.

Mu lapelele sibaka sa ku talusa ku bona kuli kiñi ha muikupela ma iswalelo sina hase muli batu baba na ni bupilo bo bunca bo mu amuhezi ku Mulimu.

Za kuñola

Kutalusañi ku Swalela

– Sishemo

'Mube ni mukekecima, sina ndata mina hana ni mukekecima. Musike mwa kenda, kuli mu si ke mwa kendwa: mi mu sike mwa nyaza, kuli mu sike mwa nyazwa. Mu swalele, mi muka swalelwa.'

Luka 6:36-37

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?
- Mukupile batu baba 3 kamba 4 kutaha ni mabibele ha iba bana ni?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ya biki ye ki ku utwisisa kuli sibi si swalezwi I sike kuli neli ka tukelo ya luna kono neli ka libaka la seo Mulimu a konile k ulu ezeza. Kakuli lu konile ku swalelwa, fa cwale lwa fa swalelo ku bao baba lu foselize.

Bubali bwa kuhupula

Read the memory verses and Bible reference aloud to the group.

5

mizuzu

Read them again in small sections, getting the group to repeat each section after you. Gradually read it in longer sections with the group repeating each bit until everyone can recite the whole passage. Encourage some people to try and repeat it on their own.

*Mube ni mukekecima, sina ndata mina hana ni mukekecima.
Musike mwa kenda, kuli mu si ke mwa kendwa: mi mu sike
mwa nyaza, kuli mu sike mwa nyazwa. Mu swalele, mi muka
swalelwa.*

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Nekuna ni muuna yana na ni bana baba beli ba sishimani. Yo munyinyani a bulelela ndatahe, 'Ndate, ni tokwa onafa seo sika taha kuna.'

Cwale ndatahe a yaba sifumu mwa hala bona. Neku sika shimba nako ye telele wa sanana ha kubukanya mi kotana yah ae ni kuya kwa naha yeli kwa hule. Ko, kusina ya mukalimela niku eleza, a yo sinyo sinyo zana shimbile kaufela. Kasa mulaho a ku sebelisa masheleni a hae kaufela, neku tile linanga leli tuna a hulu mwa naha yeo kaufela mi a kala ku shwa tala. A kupa musebezi kwa batu banaha yeo bao neba mu isize kwa simu ya bona kuyo baba lela likulube. Na shwanga a hulu tala ko mane a pilela mwa lico za likulube, kono ha kuna yana kona ku mufa sesimwi.

Seo sa mutisa kwa muhupulo wa hae. A bulela, 'Kaufela bona bale baba beleka mwa ndu ya ndate ba ca halalu lico ka zazi, kono na kina yo fa nize ni bulaiwa ki tala. Ni' ka kutela kun date. Ni' kayo mu taluseza kuli, Ndate, Ni, foselize Mulimu, Ni' foselize wena; Ani lukeli ku biziwa mwana hao. U ni shimbe kuba sina mutanga hao.' A nanuha ni kuku kutela ku ndatahe.

Hana sali kwa hule mwa nzila, ndatahe a mu bona. Pilu yah ae ya tulaka, a matela fande kuyo mukatanyeza, niku mu tubeta, niku mutulela mwa mulala. Mwana a kala ku bulela: 'Ndate, Ni' foselize Mulimu, Ni' foselize wena; hani swaneli ku biziwa mwana hao hape.'

Kono ndatahe nasa mu telezi. Na sweli ku biza kwa batanga bah ae, ‘Amuakufe. Mutise liapalo ze kenile muto mu tinisa. Mubeye lisale la lubasi kwa munwana wa hae ni makatulo kwa mautu a hae. Mi mu shimbe komu ye nu nile muibulaye. Luka eza mukiti! Luka ba ni nako ye nde luli! Mwana ka kiyoyi fa – yana shimbilwe ki lifu mi fa wa pila! Na latehile mi fa ufumanehile!’ mi ba kala kuba ni nako ye nde ya mukiti.

Nako ye kaufela mwana hae yo muhulu nali kwa masimu. Ka nako ya manzibwana ha felize ku sebeza. Hana sutelezi kwa ndu, a utwa mulumo wa lipina ni ku bina. A biza yo mumwi wa ba tanga, a mu buza kuli ne ku eza hala sika mani. A mu taluseza, ‘Munyana hao u tile kwa hae. Ndataho u laezi mukiti – ku besa manama! - kakuli u inzi ni yena mwandu inge a pila ni mata.’

Muhulwana hae a filikana ni ku nyema mi a hana ku ikopanya ni bona. Ndatahe a taha kuto mu katanyeza ni ku lika ku ambola ni yena, kono a hana ku teleza. Mwana a li, ‘bona ki lilimo ze kai ze ni inzi ni wena inge ni ku belekela, ha kuna nako niku nyemimize, kono u palezwi ku ni ezeza ka kiti nyana kuli ni tabe ni ba likani baka? Kono mwana hao yo ya inzo yumbela masheleni a hao kwa mahule nikwa ku iponisa ha kuta uto mu ezeza mukiti!’

Ndatahe amu alaba, ‘Mwanaka, ha u utwisisi. U inzi nina nako kaufela, mi lika kaufela zeli zaka kiza hao – kono ye ki nako ye nde, mi lu swanezi ku nyakalala. Munyana hao yona shwile, mi upilile! Na latehile, mi ufumanehile!’⁸

---

⁸ Mañolo a shimbilwe mwa The Message. Copyright © 1993, 1994, 1995, 1996, 2000, 2001, 2002. I sebelisizwe ka tumelano ya NavPress Publishing Group.

Likande li fumaneha mwa Bibebe mwa Luka 15: 11-32.

Zakueza

Ku bona kuli mutu kaufela wa utwisisa likande la mwana wa litashwa ni swalelo ya ndate luka bapala likande.

15
mizuzu

Mu abe batu mwa likwata za batu baba 4. Mutu a limumwi u swanezi kuno bala likande, yo mumwi a shimbe sibaka sa kuba mushemi wa sina, mwana ni muhulwana hae.

Zibo ya Bibebe

Le ki likande leli zibahala a hulu mwa Bibebe. Mwana yo munyinyani a ya kwa hule, a yo siny a lika kaufela zeo ndatahe na mufile mi cwale, a tokwa maino nisa kuitusisa, a kutela ku ndatahe. Na ziba kuli na lwahile ndatahe niku yo siny a sifumu sa hae, kono na sepa kuli ndatahe u kona ku yo mu bonisa sishemo niku mu eza mutanga hae. Fo kumwi likande le libizwa likande la Mwana wa litashwa; niha kuli cwalo babamwi bali biza kuli ki likande la Ndate ya Swalela, sina ha ili yena mubapali yo mutuna mwa likande. Kezo ya Ndate I lu supeza kuli sishemo kiñi niku swalela. Luka hupula ku amana ni lubasi lo ni seo ba luluta.

Mwana yo munyinyani na swanela ku halifelwa

Mwana yo munyinyani na ezize ka bumaswe luli. Sapili, na kupile kalulo yah ae ya kuyola ndatahe inge a sa pila. Ku swana fela ni ku bulela kuli, 'Ni tokwa mashelni aka, Ni sepa kuli kambe se u shwile'. Sa bubeli, wa ya ni kuyo siny a masheleni a ndatahe kwa basali, kunwa ni mikiti. Mane masheleni a fela. Zazi lelimwi na shwile a hulu tala mi a lika kuca lico zeli za likulube. Kwa mutu wa Mujunda ye neli to yene sika lumelelwa sina kulube hane ili folofolo ye sika kena, kono na nyanda ni ku shwa tala. Ha kuna ku hakanyeha kuli mwana na lwahile ndatahe ni lubasi lwa hae mi na ilo tapisa masheleni

kaufela ana filwe ku yena. Na swanelwa ku fiwa koto; baba mwi ba kona ku bulela kuli kezo ya hae hai koni ku swalelwa.

Kalabo ya Ndatahe ilu supeza kuli sishemo kiñi

Ndatahe, nihakuli cwalo, I lubonisa kuli sishemo kiñi niku swalelwa. Ni haike kuli mwana na swanela ku fiwa koto, ni haike kuli ndate na konile ku lwaha kiwa, tato yah ae haki ya ku fa koto kwa sinyehelo ya hae niku fosezwa. Tato yah ae ki kuba hande mwa mayemo a mande a mwana hae. Ndate a matela fande kuyo katanyeza mwana hae yo a bona aza taha inge asa zamaela kwa hule. Kwanda a ku mu eza sina likezo za hae moli swanelela, wa mu tulela mwa mulala niku mu kutiseza mwa sibaka sa hae mwa lubasi. Ndatehe u beyela kwa tuko kaufela 'kolotiwa' ku yena ka libaka la mwana hae.

Mulimu u swana sina Ndate, lu swana sina banna

Mutomo wa likande kikuli Mulimu u swana sina ndate. Luna ni batu babamwi ba kona ku swana sina banna.

Luswana sina mwana wa sanana halu hana Mulimu, ku fulalela ku yena nikwa linzila za hae. Ka linako ze ñata lu konile kusinya seo a konile kulu fa mi lu ipumana mwa mayemo a kutokwa. Kono, Mulimu ulu swalezi mahala niku lu tubeta halu kutela ku yena. Seo ki sona sesi swana ni lilato la Mulimu. Li tezi sishemo. Sishemo ki tukelo yak u swalela mutu yo mumwi, kukutiseza yo mumwi inge basina tukelo yeo. Ndate na sika haka nyeha kwa ku swalela; nasa tokwi ku susuwezwa. Na matile kuyo kata nyeza mwana hae. Se ki siswaniso sesi tuna sa lilato la Mulimu.

Lwa kona hape kuba sina mwana yo muhulu mane inge lusa lemuhi cwalo. Hañata lwa libala kuli lu konile ku swalelwa ni ku shimba silikani sa luna ni Mulimu kuli ha sina butokwa. Sina mwana yo muhulu lu shwela babamwi muuna, ka ku bona sishemo sa Mulimu

ku bona inge si zwela pili niku sa fela. Ka ma niti luli swalelo ya Mulimu ni sishemo sa hae sa zwiseza pili niku sa fela kono ha lu swaneli ku shwa muuna kuli batu babamwi basike ba fumana seo luna ni sona. Keleke, batu ba Mulimu, haba swaneli ku tala bunyemi ku babamwi bao Mulimu a tokwa ku swalela. Ha lu swaneli kuba fa koto. Lu swanezi kuba supeza sishemo nikuba sina ndate isike sina muhulwani.

Kiñi halu swanela ku supeza sishemo kwa batu?

Ndate ni muhulwani kaufela bona neba alabezi ka mukwa o shutana kwa kukuta kwa hae kwa mwana yana latehile. Ndate na bonisize sishemo niku swalela, muhulwani yena nasika supeza zeo. Ki sika mani sene si tisize shutano? Neili mukwa mone ba bonela kila ka ku shutana. Muhulwana hae neli mwana yana sepahala ku ndatahe, ku Ina ni yena niku mu sebeleza, kono na boni munyana hae kuba yo mumwi ya fosize a hulu mi na swanela ku fiwa koto ni mulao. Ndatahe na boni ku fitelela zeo kakuli nana ni sishemo, sina bu bali bwa luna bwa ku hupulahabu lu hupulisa. Na boni kuli mwana hae na latehile, na shwile ku yena mi ka ma niti fa sa pila. Muhulwana hae yena na bona fela koto; ndatahe na boni mwana hae inge a taha asa pila hape.

Sishemo si konile ku tisa kuli se si kona hale. Swalelo ya ndate. Ni haike kuli mwana hae yo munyinyani nasa swaneli cwalo, kono si tiselize kuli a pile hape.

Fo Jesu hana luta ba lutiwa bah ae ku amana niku swalela naba susuwelize kuli ba swanela ku swalela hapa ni hape. Yo mumwi wa ku bona a mu buza ali u swanezi ku swalela hakayi, mwendi mane na haka nyeha kuli mwendi ne kuna ni fo ifelela swalelo ya Mulimu. Jesu a alaba ali lu swanezi ku swalela hape ni hape, ku isa ha 77, inge ku sina ku fela. (Mu talime mwa Mateu 18:21-22.)

Lwa kona ku fumana swalelo ku Mulimu

Mutu kaufela ku luna u filwe bupilo bo bunca halu amuhela mpo ya Mulimu ya sishemo ni ku swalelwa. Bao babali kwa hule ni Mulimu ba kona ku fuma ku swalelwa ni sishemo sa ulimu. Kaufela luna mwa sikwata mo lwa kona ku ziba Mulimu ni ku swalelwa kwa hae mwa bupilo bwa luna. Kaufela luna lu swanela kuba sina mwana ya lemuha mayemo a hae niku kutela ku datahe. Mulimu kin date ya sishemo yaka lu swalela.

Sina ndate, Mulimu hape wa lubiza kuli ka mahala lu kone kufa mpo yeo ya sishemo ni kuswalela ku bao kaufela be lupila ni bona. Kuna ni batu bao lu ziba baba kona ku pilisiwa ka mukwa wa sishemo ku zwa ku luna.

Lingambolo

Mwa sikwata sa 3 kamba 4 mu ambole lipuzo ze latelela. Kasa mulaho a ku ambola, mube ni nako ya ku ikabela ni sikwata kaufela. Ki kwa butokwa kuli batu kaufela ba kone ku ituta kuyo mumwi ni yo mumwi.

- Lwa kona ku hupula nako yeo nelu fose lizwe a hulu, ku pumiwa kamba ku holo fazwa mi ne lu tokwa mutu ya lu fose lize kuli a kone ku fiwa koto?
- Ki hakayi fo lu swanezi ku swalela yo mumwi?
- Kana kuna ni yo mumwi yana ni mutala ya kuli I talusa ñi ku swalela yo mumwi yana sa swaneli ku swalelwa? Ne a konile ku tisa cwani shutano mi mutu yo nayi kutwile cwani yana swalezwi?
- Kana ki neli swanelo kuli ndate a swalele mwana hae? Kana ki swanelo kuli baba late hile baba kutela kwa hae ba sike bato fiwa koto kwa mikwa ya bona?
- Sishemo sa ndate nesi konile ku eza cwani mwana ku pila ku yena hape? Neku ka eza hala sika mani kamba ndatahe na mu

file koto?

- Kana ni luna hañata lu ezanga sina mwana yo muhulu, ku hanela ba baba sa swani ni luna niba ba sa pili hande? Ha iba ku cwalo, kibo mani batu bao mi lu kona ku eza sika mani ku tisa shutano?

Mubone kuli muba ni nako ya ku ikabela ni babamwi biki ye.

10
mizuzu

Tapelo

Mu abe batu ka bubeli. Mu susuweze kaufela kuli ba kone ku hupula ku amana ni bona bañi sina ha mu ba buza lipuzo ze peli ze:

- Kana kuna ni sesi mwi mwa bupilo bwa bona seo ba kona kukupa sishemo sa Mulimu ni swalelo yah ae mwa bupilo bwa bona?
- Kana kuna niyo mumwi ye ba swanela ku supeza sishemo niku swalelwa?

Mukupe batu ku ikabela likalabo za bona kwa lipuzo ze mwa bubeli bwa bona niku I tapelela.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza. Mwa hala yona biki ye, mu kupe Mulimu kumi bonisa fo mu sweli kukutiseza mwa mulaho swalelo ya batu ni mayemo a mwa bupilo bwa mina. Ka zazi ni zazi mu kupe Mulimu kuli a mi supeze. Mu hupule kaza likande la ndate ya swalela nika mo mu kona ku swana ni yena. Mu kupe Mulimu kuli a kone ku mi tusa ku swalela a hulu.

Kupaka

Mutalu seze sikwata kuli halu sa swaleli batu, luba tiseza butata, kono ni luna cwalo lu itiseza bu tata. I kona ku lu tiseza butata ku

luna ka bunyemi ni muuna. Ku kona ku tisa butata ni mwa silalo sa luna ka batu ba lindwa. Ku swalela ku lukulula batu kuya mwa bupilo.

Kuna ni lika ze peli zeo lu kona ku eza biki ye kuli lube lipaki. Haiba inge lu hana ku swalela baba mwi, lu swanela kuba supeza sishemo, lu tuhele tukelo ya bunyemi nikuya kuyo ba swalela. Lu swanela ku kutisana lipilu ni bona, ni haike haba sa swaneli ku eziwa cwalo. Ka mukwa wo luka fa bupilo ku bona. Ha iba kuli ha lukoni kuya ku bona ni kuyo bulela ni bona ka mabaka a shutana, lwa kona kuba swalela mwa pilu ya luna.

Ha iba lwa ziba za balikani ba babeli bao basa utwani mi ha ba lati ku swalelana, kamba batu baba beli mwa mwa munzi wa mina, bao lu kona ku hupula seo lu kona ku eza kuli ba kone ku swalelana niku buleli sana. Mwendu mane likezo za luna li kona kui tisa sishemo mwah ala bona niku swalelana.

9

Luba ku Mulimu

– Kuliululwa

'Ka yena lu liuluzwi ka mali a hae, mi lu swalezwi lifoso, ka ku ya ka bufumu bwa sishemo sa hae, Sa lu file ka buñata bo bu tezi, mwa butali kaufela ni kutwisiso;'

Maefese 1:7-8a

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa tuto ya biki ye ki ku utwisisa kuli ka sishemo sa hae Mulimu na lu lekile ka tifo. Ona fo neluli ba tanga ba sibi mwa bupilo bwa luna. Bibebe I sebelisa siswaniso sa musika wa batanga ku supeza kuli ka lifu la Jesu Mulimu u konile kulu lukulula mi fa selu li bah ae.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa kuhupula ni bubali bwa mwa Bibebe kaku tiisa kwa sikwata. Mubukutele mwa tukwata to tuyinyana, mulumelele sikwata kukutela banze ba milikanisa. Muzwelepili kuno bubala inge ba latelela siyemba ka siyemba inge ba mi latelela kufitela mutu kaufela haka kona ku bulela bubali kaufela. Mususuweze batu babamwi kulika ni kukutela ka lwa bona.

Ka yena lu liuluzwi ka mali a hae, mi lu swalezwi lifoso, ka ku ya ka bufumu bwa sishemo sa hae, Sa lu file ka buñata bo bu tezi, mwa butali kaufela ni kutwisiso;

Maefese 1:7-8a

Zakueza

5
mizuzu

Munge batu kaufela muba ise fande kamba mwa sibaka mo batu kaufela ba kona ku mata mata kwa papali ye. Ha iba kuna niya sa koni ku mata, ba kona ku buha papali niku huwa ku susuweza.

Mutu a li mumwi ita yena ya swala. Kangisano ya bona ki ku lika ni “kumbapa” (kuswala ka bunya fa liheta kamba fa lizoho) la mutu kaufela mwa sikwata.

Hase luka kala papali, mutu kaufela u swanezi ku lika niku saba ku muswali ni ku bona kuli haba fiwi kamba ki muswali. Haiba kuli muswali inge ami mbapa, mu swanela ku ina fafasi mi ki kale muzwa mwa papali. Mu swali u swanela kulika mwa konela ku bona kuli wafa kamba kwa batu kaufela mane bayo ina fafasi.

Nihakuli cwalo, mutu ali mumwi ki mupulusi. Muswali ha koni ku swala mupulisi. Haiba yo mumwi u konile ku fiwa kamba ku muswali mi u inzi fafasi basa kona ku puluswa niku kutisezwa mwa papali ki mupulusi. Mupulusi u swanela kuya ku bona niku yo ba swala. Ba kona cwale ku yema niku kuta hape mwa papali, mu kale pili ku lika ni ku saba ku mu swali!

Papali neyi kona ku zwela pili nako ye telele kona kuli mu swanezi ku ifelisa kasa mulaho a mizuzu ye 4 kamba 5 kasa mulaho batu kaufela seba swelwi ki muswali ni mupulusi.

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Nicholas Kristof ni musala hae Sheryl WuDunn neba filwe mupuzo wa bupatalazi bao neba ñozi mpapili ya Linako za Mpampili ya New York Times. Neba zamaile hañata mwa Asia, kubiha zeo neba ilo bona koo.

Ku alabela ku seo neba ilo bona Nicholas ni Sheryl neba ñozi buka ye susuweza niku tabisa, ye bizwa ‘Half the Sky (licika la mbyumbyulu)’, yeo I tezi makande a sepo kuzwelela ku musali yana pilile mwa ku nyandisiwa ni mwa litaba ze tata luli. Yena musizana yo neli Srey Neth. Hana ni lilimo ze 14 na pila mwa buratheli mwa Poipet, mwa Cambodia kweli ilimwi. Likezeli za hae neba ilo munga kwa hae ya hae nikuyo mu lekisa kwa buhule. Bwalyanjo bwa hae nebu lobilwe ki yo muhulu wa sitolo sa Thai yo kwa mafelezo na zo bulaiwa ki AIDS. Kona kuli yena kasa mulaho a lifu neba ilo fiwa hape mwa burosale ku muuna yana pila mwa teni ka teko ye tuna luli. Kristof a muleka ka \$150, I sike kuto mu nyandisa kono kuto mu lukulula. Na mungile niku mu kutisa kwa munzi wa hae ni kwa lubasi lwa hae kwa lineku le limwi la Cambodia nika tuso ya katengo kaka tusa kaba Amerika kao neka likile ku mutusa ku ina mwa lubasi lwa hae.

Srey Neth na **pulusizwe**, ku zwiswa mwa butanga ki Kristof. Ni haike kuli na fumanehezwi HIV, na alabezi hande kwa likalafo ni milyani yah ae mi fa sa nyezwi ni mwana wa mushimani. Fo Kristof hatu mu fumana, na lela ku ku kwalula kantolo ka ku ota milili, kuka beya libizo la Kristof.⁹

---

⁹ Kristof, Nicolas D. ni WuDunn, Sheryl, (2009) *Half the Sky* New York: Alfred A. Knopf

Zibo ya Bibebe

Likande la Bibebe ki likande la **kulukululwa**. Mulimu na pulusize batu ba hae hape ni hape. Na lukuluzi Isilaele kuzwa mwa butanga niku ba tisa mwa naha ya Kanana, ili yona kuyola kwa bona. Likande le li zibahala ka 'Exoda' ili ku talusa nzila ya kuzwa. Kulukululwa mwa Testamente ya Kale ne I supa kwa tukuluho ye kato taze lezwa ki Jesu mwa Testament ye Nca. Jesu ulu fa nzila yak u zwa mwa bupilo bwa sibi, kulu tisa mwa bupilo ili mo luba bah ae.

Se si bona halisizwe mwa buka ya Ruthi. Musali muhulu yana bizwa Nahumi na sile Betelehema ni muuna hae ni banna bah ae baba beli ku saba linanga, nikuyo pila mwa linaha za Moabi. Ko banna bahae bayo nyala ba sizana bamwa sibaka seo. Ka linako hali ze liya, muuna hae ni banna ba hae kaufela ba shwa. Nahumi a iketela kuku tela kwa naha yah abo, mi mukwenyani wa hae Ruthi a iketela kuya ni yena. Ruthi nasa swaneli kuya ni Nahumi; ka buniti ne ili kezo ya bundume kuya ni kuyo mwa naha isili inge ali mbelwa. Ka buniti bupilo nebu yob a tata, kupila ku sina ya mutusa mwa naha isili. Niha kuli cwalo Ruthi ni Nahumi neba ilo puluswa ki kezo ya sishemo ya Boazi, mutu wa habo yena Nahumi, yana ngile Ruthi kuba musala hae nikuba tusa kaufela bona. (Mwa kona kubala buoilo bwa Boazi ni kezo yah ae mwa [Levitike 25:25](#). Mubone kamo Jesu na tazelize kalulo yeo ku luna mwa [Maheberu 2:14 -18](#).)

Muñoli Leon Morris u bulezi kuli tukuluho I talusa ku lifela tifo ya ku lukulula yo mumwi.¹⁰ Mwa linako za Testamenti ye Nca linzwi le ku lukululwa neli sebeliswa kwa:

- Ku lukulula mutanga ka ku lifa tifo.
- Ku leka ba tamiwa ba ndwa kuba kutiseza kuzwa mwa tolongo.

---

¹⁰ Morris, Leon, (1984) *The Atonement* Westmont:Inter-Varsity Press

- Ku lukulula mutu kuzwa kwa tamo ya lifu.

5

mizuzu

Lingambolo – Mwa ku lapelela?

Muabe sikwata mwa tukwata to 3. Kakwata ni ka kwata ka talime puzo ilimwi kwa bubali bo bu latelela, mubu ambole ka mizuzu nyana mi kasa mulaho mu ikabele ni sikwata ka ufela sesi tuna kamwa ku sebeleza Jesu ku supeza ku puluswa. (Likalabo zeo mutalimezi linzi mwa sikwenda.)

- Sikwata 1 – Maroma 6:6-7
(Jesu na pulusize balumeli kwa butanga bwa sibi)
- Sikwata 2 – Makolose 2: 15
(Jesu walu zwisa mwa litamo bwa mata a lififi)
- Sikwata 3 – Maheberu 2: 14 – 15
(sifapano sa Jesu sa lu lukulula kwa muzeko wa lifu)

Mubale Maefese 1: 1-14 kwa sikwata:

¹Ki na Paulusi, muapositola wa Jesu Krete ka ku lata kwa Mulimu, ni ñolela ba lumeli ba ba lumezi ku Jesu Krete, ni li:
²Sishemo si be ni mina, ni kozo ye zwa ku Mulimu Ndata luna, ni ku Mulena Jesu Krete.

³Ku lumbwe Mulimu ndatahe mulena luna Jesu Krete, ya lu fuyauzi ka limbuyoti kaufela za Moya, kwa Lihalimu ku Krete;
⁴Mwana lu ketezi ku yena pili, lifasi li sika tomwa, kuli lu be ba ba kenile, mi lu tokwe litiba fa pila hae. ⁵Ka lilato la hae na lelile pili ku ikañulela luna ka Jesu Krete, ka ku lata kwa hae,
⁶Kuli ku lumbekwe kanya ya sishemo sa hae, sa lu file ka mulatiwa. ⁷Ka yena lu liuluzwi ka mali a hae, mi lu swalezwi lifoso, ka ku ya ka bufumu bwa sishemo sa hae, ⁸Sa lu file ka buñata bo bu tezi, mwa butali kaufela ni kutwisiso; ⁹U lu

zibisize san a patile sa tato ya hae, sa na lelile pili, ka ku lata kwa hae; ¹⁰Kikuli, linako za na tomile ha lise li petahalile, a kubukanyeze linto kamukana ku Kreste, ni za kwa lihalimu ni za mwa lifasi; ¹¹Mi, ku Kreste, lu ezizwe ba ba ka yola sanda, kakuli ne lu leliwe pili, ka mulelo wa hae; ¹²Kuli ka luna ku lumbekwe kanya yah ae, luna lu sepile Kreste pili; ¹³Yena yo mu inzi ku yena isamba mu utwa Linzwi la niti, yona Evangeli ya ku piliswa kwa mina; mi hape ha mu se mu lumezi ku yena, mu swailwe nombolo ka Moya o Kenile o no sepisizwe batu; ¹⁴Ona ki swalele ya sanda sa luna, ku fitela nako ye Mulimu a ka liulula ba ituwezi, kuli ku lumbekwe kanya yah ae.

Kasumulaho a bubali bwa ku zibahaza (bubali 1-2) Paulusi I zibahaza litumbo kwa limbuyoti za Mulimu ‘ku Kreste’ (bubali3). Kuli ba lumeli ku ‘Kreste’ ku talusa kuli se bali ba kuyena, ki mutomo wa ku utwisisa liñolo. Paulusi u sebelisa mifuta ya kubapanya yeo I supeza seo Kreste a tilo lu ezeza:

- Kuketiwa ni ku añalwa ku Kreste (bubali 3-6) bo busupeza ku ketiwa ki Mulimu niku tisiwa mwa lusika lwa hae.
- Kuliululwa niku kutisezwa ku Kreste (bubali 7-10) ili ye bapanwa ni ku kukutisezwa kamba ku fiwa kwa nde ki Mulimu.
- Sepo ya ku yola ku Kreste (bubali 11-14) yeo I talusa kuli sina ban aba hae ba sishimani nib a sisizani se luna ni tukelo ku yena, niku zeo kaufela zeli za hae.

Mwa kalulo ye lu tokomezi a hulu fa kuliululwa, ki nto ye mwi yeo I eza hala ona fa, mwa buteni, kono hape yeo I eza hala kwa linako ze sa taha. Bubali bwa 7 bubulela kuli, ‘luna ni kuliululwa ka mali a hae’ nni mwa bubali bwa 14 I bulela kuli sepiso ya Moya o Kenile, ‘puluko ye sepisizwe kwa cholo ya luna kufitela tukuluho ya bao kaufela baba yoliwa ki Mulimu’. Se sitalusa kuli sina ba Kreste lu lemuha ku liululwa mwa nako ya cwale kono kuna ze ñata ze sat aha! Luli ba

Mulimu ona fo fela halu amuhela mpo yah ae ya bupilo bo bunca, kono kuna ni kalulo ye zwela pili yeo luto fetuha kuba sina yena niku b aba hae ka kutala.

Liñolo la paulusi kwa Maefese li bona hala kuba liñolo leli kwaluhile kwa likeleke kaufela, kuba susuweza kuli, sin aba lateleli ba Jesu, se bali libupiwa zenca za Mulimu (Kauhanyo 1-3) niku ba kalimela kuli ba pile sina libupiwa zen ca mwa lifasi mo (Kauhanyo 4-6). Paulusi u kala ni kutalusa za musebezi wa Mulimu ili ku ona wo lubalile. Fa hali a muhupulo wa hae ki linzwi la 'kuliululwa'.

Mwa bubali bwa 7 Paulusi uli, 'kuyena lufumani kuliululwa ka mali a hae'. Kuzwa fa lwa kona ku bona kuli kuliululwa ku fumaneha ku Jesu Kreste, isike ku yo mumwi. Mali a Jesu neli yona tifo ye liulula, tifo ye tuna ye lifilwe.

Mwa bubali bo buswana Paulusi u talusa kuli kuliululwa kwa luna kunga, 'ku swalela kwa libi'. Kuya ka sitabelo sa lifu la Jesu, sibi si zwisizwe niku tapisezwa kwa nde. Se ki, 'kakuya ka bufumu tuna bwa sishemo sa Mulimu,'seo ki, makeke a hae, muhau osa lekiwi. Sina bubali bwa 4 ni 5 habuli, sishemo se sizwa kwa lilato la Mulimu isike kwa misebezi ya luna.

Sina ha lu bulezi, bubali 14 bulu supeza kuli kuna ni hape tukuluho mwa buka muso: yona kuyola kwa luna mwa lihalimu leli nca ni lifasi leli nca. Moya o Kenile, o filwe ku luna cwale, ki 'liswayo' la ku yoliwa koo, nili sepišo za lika zeñata ze sat aha.

Lingambolo

Mwa likwata ze 3 kamba 4 mu ambole lipuzo ze latelela:

- Kanti 'kuliululwa' ku talusa ñi?
- Haiba Mulimu ulifile tifo yeo ka luna, yeo imi eza kuli muikutwe cwani?

- Mwa 1 Makorinte 6: 19-20: Paulusi uli, ‘Hamu sali mina bañi; ne mu lekilwe ka teko. Kano kuli mukuteke Mulimu ka mibili ya mina.’ Lu kona ku alabela cwani kwa lilato la Mulimu ku luna?
- Iko nile ku Bulelwa ka bao babali kwande a Kreste: “Yena yo a misweli (Satani) hamuba hae, mi yena ye muli ba hae (Mulimu) hasika mi fumana kale.” Mutu u kona ku zwa cwani kwa lififi kuya kwa liseli?

10
mizuzu

Tapelo

Mulapele ha moho kuli Mulimu a kone kumi konisa kuli mu sepe mwa kuliululwa kwa hae mi ka nako niku ituta ku utwisisa ni ku pila mwa liseli la zeo kaufela a konile ku mi ezeza.

Mube ni nako ya kukuza mwa tapelo niku kupa Moya o Kenile kumi bonisa kalulo kaufela mwa bupilo bwa mina mo musa sepi kuliululwa ki Mulimu.

Saku eza biki ye

Ona fo sina ha musa kona kasa mulaho a ku bala kalulo ya Maroma 6:6-7 hape mu kona ku bala mu nosi kamba ni mulikani. Mukupe Mulimu kuli a tise kwa muhupulo wa mina a limumwi kamba balikani baba beli kamba ba lubasi lwa mina ili bao ka nako ya cdwale ba tamilwe kwa niku eziwa butanga ki sibi. Mu lapel aka zazi ka batu bao ba 1-2 kuli ba kone ku taha kwa tukuluho ku Jesu Kreste.

Kupaka

Kana mwa ziba yo mumwi yaza nyanda ka sikoloti kamba matata awo basa koni ku tatlula ka bona bañi? Kiñi hamusa fumani mukwa wa ku mutusa ikona kuba ka ku mali awo kamba nako ya mina ku ba tusa ili ku bonisa kuliululwa kwa Mulimu mwa kezo.

Mukwa o Mukona Ku Zwela Pili Ku Bala

Kuna ni mañolo a mañata a bubali a bulela ku amana ni kuliululwa kwa Mulimu. Haiba kuli kuna ni nako kamba ha iba sikwata sa tabela ku zwela pili mwa kuituta kwa ma hae, ki a mañolo a kuyo bala.

Mañolo a kuyo zwela pili kubala:

- Nako ya cwale ya kuliululwa: Mareka 10:45, Maroma 3:24,1 Makorinte 1:30, Makolose 1:14, Mangalata 3:13 ni 4:4-5, Maheberu 9:12, 1 Pitrosi 1:18-19.
- Kuliululwa ko ku sa zwelapili: Maefese 4:30, Maroma 8:23.

10

Lukenile Fa Pila Mulimu

– Kukeniswa

'Cwale, ha lu beilwe b aba lukile ka tumelo, lu na ni kozo ku Mulimu ka Jesu Krete Mulena luna;'

Maroma 5:1

Kuitukiseza

Seo mutokwa mwa kalulo ye:

- Tuswiti nyana kamba tuyemba twa miselo. Haiba kwa konahala, mutiseze mutu kaufela mwa sikwata.
- Mikeke nyana ye tezi masila kamba liapalo ni mulola wa kuto li tapisisa ni mezi.

Kana mukonile:

- Mubale kalulo 5 ni 9 hape ili kuli mu kone ku tusa batu ku hupula makande ni bubali bwa ku hupula?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ya biki ye ki ku utwisisa kuli lu konile ku kenisiwa kw alibi za luna niku beiwa hande ni Mulimu (kukeniswa) isike ka likezo za luna kono ka kuya ka tumelo ya luna ku Jesu nika seo a konile k ulu ezeza fa sifapano. Kasa mulaho a kuba ku Mulimu, usa kona ku zwela pili ni musebezi wa hae waku lu eza sina Jesu.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa ku hupula ni bubali bwa Bibebe ka lu tumusa kwa sikwata. Mubu bale hape mwa tukwata nyana, mubone kuli sikwata sa likanisa kakukutela kalulo kaufela. Muzwele pili kubala sikwata

inge si latelela kufitela batu kaufela habaka kona ku bala bubali banosi. Mususuweze batu ku lika niku kutela ka lwa bona.

Cwale, ha lu beilwe b aba lukile ka tumelo, lu na ni kozo ku Mulimu ka Jesu Kreste Mulena luna;

Maroma 5:1

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Mwa linako zemwi ne kuna ni Mulena yana tiyile yana lata Mulimu. Na pila mwa muleneñi o munde. Mwa tolopo ya Mulena yo, nekuna ni mukupi yana tezi masila yana pila mwa likululu. Batu bamwa tolopo ha ñata neba mu huweleza nga, kumu biz aka mabizo a kumu shenda niku mu lahaka. Batu neba toile ku mu bona. Mukupi a to fita fa nako yak u katala kwa ku nyandisiwa kona kuli a ipulelela, 'Ni kaya niyo bona Mulena, nikuyo kupa sishemo. Nika yo kupa Mulena kuni lumelela kuli ni zwele pili kuno kupa mwa likululu mi mwendi batu baka tuhela kuno ni nyandisa,'

Mukupi a yak u Mulena kuyo kupa sishemo ili kuli a kone ku lumelelwa ku zwela pili kukupa mwa makululu. Na tinile litino ze pazauhile, na sina makatulo, na apezi ze masila mi na nuka bumaswe luli. Mukupi na ziba kuli u nuka bumaswe mi mulena uka yo mutalima ni ku nyenya.

Mulena nana ni mwana wa mushimani, yon a lata Mulimu. Mwana a Mulena wa sishimani, a bona mukupi ya tezi masila inge a taha mwa muleneñi. A mu buza, 'U eza sikamani?' Mukupi a talusa kuli naya kwa kuyo bona Mulena ku yo kupa sishemo, kuli a kone ku lumelelwa kukupa mwa likululu ku sina baba munyandisa. Mwana a Mulena a mu alaba, 'Ha u swaneli ku taha fa pila Mulena! U tezi

masila ni ku tina ze pazauhile!’

Mwana a Mulena na sika mubuza kuli kiñi hanali mukupi. Mwana a Mulena a mushwela makeke. Mwana a Mulena a kenya mukupi yo mwa muleneñi, mwa musiyu wa hae. A mu tapisa, a mutubula litino kaufela ze tezi masila. A tapisa mautu a hae ni ku tama litombo za hae. A mukuta milili niku mu toza mafula a munuko o munde.

Mwana a Mulena, mwana wa sishimani a nosi, a fa mukanjo wa hae ku mukupi yo kutina. Kwa mafelelezo a se, mukupi na bonahala sina Mwana Mulena wa sishimani!

Mwana Mulena a zamaisa mukupi, fa na bonahala sina mwana Mulena mwaka shandi ka Mulena. Mwana a Mulena a zibahaza mukupi ku ndatahe, Mulena. Mwana a bulela, ‘Mulena ka, yo ki mulikanaka, ya swana sina muzwale w aka. Ube ni sishemo ku yena.’

Cwale Mulena na sa utwile seo mwana hae wa sishimani na ezanga mi pilu ya hae ya tala sishemo ni lilato ku mukupi.

Mulena a bulela ali, ‘Kakuli umu ziba halize kuna kuli ki muzwale wa hao, nika mubiza cwalo nina! U mufe seo kaufela a tokwa.’

Cwale Mwana Mulena a luta mukupi kuli kuba mwana a Mulena ku swana sina cwani mi a mu amuhela mwa muleneñi. Mukupi hasi ka kuta hape kuyo kupa mwa likululu.

Zibo ya Bibebe

Mubale Maroma 3: 22-26 kwa sikwata:

²²ili ku luka kwa Mulimu ka ku lumela ku Jesu Kreste, mi ku luka ko, ku fiwa ba ba lumela kaufela. Kakuli ha kun a mob a fapanezi. ²³Kakuli kaufela ba ezize sibi, mi ba kauhezwi kwa

kanya ya Mulimu; ²⁴Mi ba beiwe ba ba lukile fela, ka sishemo sa hae, ka ku liululwa ki Jesu Kreste; ²⁵Ya mutahisize Mulimu, kuli I be yena sitabelo sa tifo yay a na ni tumelo kwa mali a hae. U bona halisize cwalo ku luka kwa hae, niha na si ka talima libi za pili, za mwa nako ya buiswalo bwa hae; ²⁶Ni li: U bonahalisize ku luka kwa hae mwa nako ya cwale; a bonwe kuli ki ya lukile, ni kuli mutu ya na ni tumelo ku Jesu, Mulimu u mu beya ya lukile.

Kuna ni lika ze talu mwa kalulo ye:

1. Ku ikupulisa luna kuli lubeilwe baba lukile fa pila Mulimu, ka tumelo fela.
2. Ku ituta ka mo Jesu alu eza kukena.
3. Ku ituta ka mo Jesu a zwela pili kulu kenisa, ni kulubupa, ku lu eza kuli lu swane sina yena.

1. Ku ikupulisa luna kuli lubeilwe baba lukile fa pila Mulimu, ka tumelo fela

Mwa kalulo ya 7 (Butuku bo bubulaya – sibi) lu talimile mwa Lisamu 51 niku ituta kuli Mulimu u I tukiselize kulu swalela libi za luna, ni hakusa lu swaneli.

Mwa kalulo ya 9 (luba ku Mulimu – Kuliululwa) lu itutile kuli Mulimu na lifile tifo ya libi za luna ka lifu la Jesu niku zuha kwa hae. Lu pulusizwe ki yena niku liululwa.

Zakueza

Mukupe sikwata kukutela bubali bwa ku hupula bwa kalulo ya 9 (luba ku Mulimu – Kuliululwa).

3
mizuzu

Ka yena lu liuluzwi ka mali a hae, mi lu swalezwi lifoso, ka ku ya ka bufumu bwa sishemo sa hae, 8. Sa lu file ka buñata bo

butezi, mwa butali kaufela ni kutwisiso;

Maefese 1:7-8a

Bubali bob ulu bonisa kuli lu lukuluzwi kwa koto ni milatu ya sibi fela ka libaka la lifu' la Jesu. Ki ka mali a hae ili mo lu swalezwi mi sishemo sa hae sa hae si inzi fa halimu a luna; si filwe ka mahala, ka buñata ni haike hane lusa bu swaneli.

Musebezi o no tokwahala kuli lu kone ku kuniswa fa pila Mulimu ni ku amuhelwa ku yena, ne u ezizwe ki Jesu fa sifapano. Jesu ka maniti luli na shwile fa sifapano; neili likande la niti. Hakuna se si kona ku takula musebezi wo Jesu na ezize ka lizazi lani. Kona kuli sibaka sa luna, kamba mayemo a luna, 'ku Kreste' si lukile, ka kuli nesi lukisizwe ki Jesu, I sike luna.

Mayemo a kuba 'ku Kreste', kubeyiwa ni ku keniswa fa pila hae ki mpo yezwa ku Mulimu ku luna. Ki mpo yeo lusa koni ku fumana mi yeo yesa lu swaneli. Kono, Mulimu mwa sishemo sa hae u konile ku lufa mpo ye, kulu lumelela kuba ku 'ku Kreste'. Seo lu swanezi ku eza fela ki ku I amuhela. Lwa amuhela mpo ye ka ku lumela kuli ki ya niti, niku I amuhela mwa pilu ya luna nimwa mi hupulo ya luna.

Bubali bwa luna bwa ku hupula ka chenu, Maroma 5:1, bu talusa mayemo a manca 'ku Kreste'.

Zakueza

Mukupe sikwata ku kutela bubali bwa kuhupula, Maroma 5:1

3

mizuzu

2. Ku ituta ka mo Jesu alu eza kukena

Kuba baba lukile fa pila Mulimu ku talusa ku amuhelwa ku yena. Kakuli Mulimu ki ya Kenile (sesiswanela) ha koni kulu amuhela mwa

mayemo a luna a sibi. Nihakuli cwalo, wa lutapisa ku ken aka lifu la Jesu ni zuho yah ae. Ka ku beya tumelo ya luna ku Jesu libi za luna za keniswa ni ku supeza se, niku lu tusa ku utwisisa, Mulimu ulu bulela kuli lu baba lukile (liuluzwi). Ulu fa mayemo a manca. Ulu eza baba kenile.

Lingambolo

5
mizuzu

Mukupe sikwata ku ikabela seo ba konile ku ituta kacenu seba hupula' mwa likande. Mu susuweze batu kaufela kuikabela sesimwi seo ba hupula.

Mwa kona ku buza lipuzo ze swana ni ze:

- Neli bo mani batu mwa likande mo?
- Mutu kaufela na bulezi sika mani kamba ku eza?
- Ki sika mani sesi mi komokisize mwa likande?

Mubale bubali bwa Bibebe (Maroma 3: 22-26) hape.

Mwa likande mwana Mulena wa sishimani na kenisize mukupi niku mu tisa ku ndatahe, Mulena, sina muzwale wa hae. Nihaike kuli Mulena na ziba kuli mutu yo ki mukupi, na muboni kuba ya kenile niku swana sina Mwana a Mulena wa mushimani.

Jesu wa lueza baba kenile ili kuli lu kone ku yema fa pila Mulimu, sina mukupi mwa na konela ku yema fa pila Mulena mwa likande. Mullimu u lubona sina baba kenile halu amuhela Jesu mi Mulimu u tokwa kulu tusa ku inelela cwalo.

3. Ku ituta ka mo Jesu a zwela pili kulu kenisa, ni kulubupa, ku lu eza kuli lu swane sina yena

Fa cwale lu 'ku Kreste' lu ezizwe baba kenile niku amuhelwa ku Mulimu, kono hape isali luna batu baba swana baba wile. Lusa eza sibi. Ka mutala, 1 Makorinte 1: 26 ilu fa mamela ku amana ni bu

ikumuso bwa mayemo a luna ‘ku Kreste’ niku kutalimela fafasi batu baba mwi ba keni sa yona. I luhupulisa kuli lu swanezi ku itumela ku Mulimu ka seo a konile k ulu ezeza:

Banabahesu, mu lemuhe ku bizwa kwa mina, kakuli ku mina ba ba na ni butali ka mukwa wa batu, ha ba yo ba bañata; ba lusika lwa bulena, ha bay o ba bañata.

1 Makorinte 1:26

Makande a mande ki kuli Mulimu a lutuheli lu nosi inge lunyanda ni libi za luna. Mulimu u sweli ku sebeza ku luna kulu eza ku swana sina batu baba tokwahala mayemo a luna ‘ku Kreste’. Moya o Kenile wa sebeza kulu kenisa niku lu eza kuli lu swane sina Jesu.

Fa cwale seli nako ya luna yak u sebeza ku seo ku talusa mwa mipilelo ya luna yaka zazi. Kalulo yak u lumelana ni Mulimu, kulu eza baba nca niku keniswa I bizwa kutapisiwa. I talusa mukwa wa k ulu eza baba kenile.

Ku inelela ku ‘ku Kreste’ ku talusa kuba ni nako ni yena mwa litapelo ni mwa ku ituta, kuteleza ku yena niku mu utwa. I tulusa kuba ni nako ni baba mwi ba Kreste, ku itapelela, kuituta Bibehe ha moho niku supeza lilato niku swalelana kaufela.

Zakueza

5
mizuzu

Mubuze sikwata ha iba kuli kuna niya hupula likande la mutayi o ne ulika ku beya miselo ya ona mwa Kalulo ya 5 (Miselo ya Moya – Mikwa)?

- Kana ba hupula sika mani?
- Ki tuto mani yeo lu ituta?

Mwa teleza kwa likalabo ze bulela kuli mutai ne usa koni ku beya miselo ka lwa ona kono ne u swanela ku mela kwa kota. Kota ni I

tisize kuli u beye muselo.

Muhupulise sikwata kuli likande le neli siswaniso ka mo Jesu mwaka lu keniseza. Ha lukoni ku I kenisa luna bañi; lu swanezi ku ina bukaufi ni Jesu, 'ku Kreste' mi uka eza musebezi wa k ulu kenisa ka Moya o Kenile o pila ku luna.

Mukupe sikwata ku kutela bubali bwa ku hupula bwa mwa Kalulo ya 5.

Moya o Kenile u tisa miselo ye shutana: Lilato Lelisa fetuhi, tabo, kozo, ni pilu telele, ni musa, bunde ni busepahali, ni kuishuwa, ni buiswalo. Ha kuna mulao o hana ze cwalo.

Magalata 5:22-23¹¹

Halu beya bupilo bwa luna ku Mulimu ni ku bata kuba bukaufi ni Jesu niku laptelela tato ya hae fa bupilo bwa luna, fo luka kona kubeya miselo ye komokisa ye tiswa ki Moya o Kenile ku luna. Babamwi batu baka bona miselo yeo ku luna!

Zakueza

Muka tokwa tu switi, mikeke ye tezi masila, mulola ni mezi e mutile ni ona.

10

mizuzu

Sakueza 1 – Lu kenisizwe fa pila Mulimu (kuliululwa)

- Mu taluseze batu kaufela kuli muba tiselize maswiti kamba muselo.
- Mu taluse kuli ha kuna se ba ezize kuli ba kone ku fumana ze; ki mpo ye zwa ku mina.
- Haki nto yeo ba swanela.

---

¹¹ Mañolo a shimbilwe mwa The Voice. Copyright © 2008 ki Ecclesia Bible Society. I sebelisizwe ka tumelelano. Litukelo ka ufela li kutekilwe.

- Ki mpo ye filwe mahala ki mina.
- Se ba swanela fela ku eza bona ki ku namu lula mazoho a bona, niku bulela kuli ni itumezi niku amuhela mpo hamu ba fa yona.
- Fa cwale mufe mutu kaufela ka switi niku toloka kuli ki mutala wa mukwa wo Mulimu a lufa mpo ya kuba 'ku Kreste'.

Sakueza 2 – Lumwa kalulo yak u utwana ni Mulimu kulu eza kuswana sina Jesu (kukenisiwa)

Fa cwale mushimbe mikeke kamba litino ze tezi masila. Mu tise mulola ni mezi mi kupe ba itomboli kuli ba tahe kwa pili niku to litapisa.

Kasa mulaho a ku litapisa, muba buze kuli ku ngile sika mani ku ikeneisa.

Mutalima likalabo ze swana sina:

- Mezi
- Mulola
- Kutapisa
- Mata
- Nako

Mu taluse kuli ni haike kuli lu filwe mpo ya mahala ya Kreste, ni kuli Mulimu ulu bona ku kena, usa tokwa ku sebeza ku luna k ulu eza baba kenile. Ku nga nako ni musebezi kuli lu kone kuba baba swana ni ku bona hala sina Jesu.

10
mizuzu

Lingambolo

Mukupe sikwata ku eza likwata ze 4 ze nyinyani. Mu bone kuli kuna ni ali mumwi ya kona kubala ni Bibeles mwa sikwata ni sikwata. Sikwata ni sikwata si swanela ku talima fa kalulo I limwi niku alaba lipuzo ze filwe fa.

- Sikwata 1: Maefese 4: 22 – 32
Bubali bo bu lusupeza kuli kukeniswa (ku ezwa babakenile) kuka bona hala sina cwani. Mulimu ulu kupa kuli lu eze sika mani mwa bubali bo?
- Sikwata 2: Maefese 4:11 – 16
Ki lisupo mani za kuhula ku Krete? Mulimu u tisa cwani kuhula? Mu konile ku bona cwani ku hula haku eza hala mwa bupilo bwa mina?
- Sikwata 3: 1 Makorite 15: 50 -55
Bubali bo bu lu sepisa sika mani? Ki sika mani seo lu kona ku sepa?
- Sikwata 4: 1 Joani 3: 2
Bubali bo bu sepisa sika mani? Ki sika mani seo lu kona ku sepa?

Mufe sikwata mizuzu ye 5 kuli ba talime kwa bubali bwa bona cwale muba kuli kaufela bona ba ikabela ni sikwata kaufewla seo ba konile ku ituta ka muzuzu uli 1.

10
mizuzu

Tapelo

Mube ni nako ya ku tapisana kwa mazoho ka sisupo sa kuli ka ufela bumaswe bo lu ezize bu tapisizwe ku kenisiwa ka lifu la Jesu ni ku zuha kwa bafu ku luna. Mu taluse kuli buniti bo fa halimu a luna kaufela mi mu lapele tapelo ya mbuyoti kuli Mulimu uka zwela pili ku eza mutu kaufela sina Jesu.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza.

Hase mu tapisize litino za mina niku litina inge li kenile, mu ikupulise kuli wo ki ona mukwa wa mi bonela Mulimu.

Mukupe Mulimu kuli a mi supeze kuli ki mani ye mu swanela ku swalela. Mu bulele ka ku tumusa, 'Na ba swalela.'

Mufe buitumelo ku Mulimu kwa kumi tapisa kw alibi za mina kaufela ka nako ni nako ha mutapa, kutapisa kamba kutapisiwa. Muhupule kuli mukenile luli fa pila Mulimu.

Kupaka

Hamu ka bulela ni balikani kamba batu mwa nako ya mina, mu bulele mutu a li mumwi libaka ha muli ma Kreste mi kuba mu Kreste ku talusa sika mani ku talusa kuli fa se mukenile nikusa ba ni sibi fa pila Mulimu. Mu bone kuli mwa talusa hande isike kuli mwendi se muli baba butokwa ku fita kaufela kono ka libaka la seo Jesu na ezize.

Ha iba kuli mu konile ku swalela yo mumwi mu kupe Mulimu ku mi supeza kamba fa se mu kona kuya kuyo bulela ni mutu yo. Ha iba mu ikutwa kuli umi talu seza kuli muye, ha iba kwa kona hala, muye niku yo eza cwalo.

Ha iba mu ikutwa bundume kuli mwa kona ku itombola ku kenisa sibaka sa mulikani kamba ku tapisa litino, kamba ku nopaka ma takala mwa silalo sa mina. Ha iba yo mumwi uka mi buza kuli kiñi ha mu eza seo mumu taluseze kuli Jesu u konile ku mi kenisa.

Ku Añulelwa mwa Lubasi Lwa Mulimu

'Ka kuli kamukana mu bana
ba Mulimu ka ku lumela ku
Jesu Krete.'

Magalata 3:26

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?
- Mutalime kwa mulaho mwa kalulo ya 1 – 2 kumi hupulisa ka seo lu itutile ku amana ni Moya o Kenile?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza ‘Sa ku eza biki ye’ ni ‘Kupaka’ musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ye mwa biki ye kiku utwisisa kuli lu konile ku añulelwa mwa lubasi lwa Mulimu. Lu mu biza kuli Abba, ndata luna. Lumi zwale ni likezeli za Jesu ni yo mumwi kaufela. Lu inzi mwa lipisinisi za lubasi.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bu bali bwa kuhupula ni kutalima mwa Bibebe ka ku tumusa kwa sikwata. Mubu bale hape mukupe sikwata kuli si kone ku kutela kasa mulaho a mina kufitela mutu kaufela a kone ku bu bulela bubali bo. Mususuweze batu kuli ba like kubu kutela niku kutela bali nosi.

*Ka kuli kamukana mu bana ba Mulimu ka ku lumela ku Jesu
Kreste.*

Magalata 3:26

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Ne kuna ni mucaha yana bizwa Beni. Bo mahe Beni neba kauhani inge asali mbututu mi hana hula Beni a lemuha kuli muuna yana hupula ki yena bo ndatahe neli bo ndatahe ba mutose. Ku zwelela bwa nana bwa hae Beni na pilile bupilo bo butezi lika ze maswe. Bo ndatahe ba mutose neli bunwi ba bucwala a hulu, kusebelisa lino ze kola ni dyuka. Beni na siisizwe sikolo niku fapelezwa kuli a fumane musebezi kuli a fumane mali a ku tusa lubasi.

Sina hana hula, Beni a kala ku buza kuli kana lika mone li eza halela mwa lubasi lwa hae neli swanelo kamba nesi. Beni hato ba ni lilimo ze 16 bo ndatahe ba mutose ba mu taluseza kuli a tute mwa lapa la bona ha iba kuli na sa tabeli lika mone li inezi. Beni a iketela ku tuta.

Beni a kona ku fumana musebezi ni sibaka sa ku pila. Neili tata kakuli ne ku sina ya na mulutile mwa ku zamaiseza ndu kamba ku baba lela masheleni a hae. A kala ku yaha bupilo bwa hae bo bunca kono a ikutwa kuli kuna n into yene I siyo.

Beni a hupula kuli mutu yo mumwi yana ziba na kile a mu memela kwa keleke lilimo ze 3 ze felile. A kala ku hupula kamba seli nako ye telele kuli a alabele kwa memo yeo, kono a iketela kuli u kaya kwa kele kuli a yo bona. Lubasi lwa kwa keleke lwa mu amuhela niku kala ku mu ziba hanyinyani. Kasa mu laho a nako yana ba kala ku mu ziba ka butungi mi ba lemuha kuli na li a nosi niku katazaha. Ba kala ku mu memela nga kwa mandu a bona ka ku latelelana niku mu beya mwa lubasi lwa bona.

Kasa mulaho a nako nyana, lubasi lwa mubuza Beni ha iba na tabela kuba yo mumwi wa lubasi ka mulao, ku tutela mwa ndu ya bona

niku ñolisa libizo la lubasi lwa bona. Beni a tabela se mi fa seli yo mumwi wa lubasi lo.

Lubasi lwa hae lo lunca lwa bonisa Beni mukwa o shutana ku bapanya ni wani wa na hulile ku lona. Ne ba latana niku baba lelana. Ha iba kuli ne ba inyemisa, neba sebeza ka tata ku utwisisa ni ku swalelana.

Nesi nto ye bunolo ku Beni kamba lubasi lwa hae lolu nca. Lubasi lwa hae lo lunca ne luna ni milao yeo Beni a swanela ku ituta ni ku pila ka yona niku amuhela kuzamaiswa kiba shemi ba hae baba nca. Fo kumwi na ba utwisa butuku ka likezo za hae kamba na eza lika ze sa sweneli. Fo kumwi lubasi lwa hae nelu munyemisa nga. Na kalile ku ituta ku ikupela maiswalelo ha fosize, ku swalelwa niku swalela. Kasa mulaho a nako nyana a kala ku utwisisa kuli lilato la lubasi lwa hae lo lunca neli sa feli. Neli sika yema fa kuli unzi hande kamba ze maswe, kono ne ba mulata ka kuli neli mwana bona.

Beni a talimela lubasi lwa hae lo lunca mo ne luezeza lika mi a ituta ku bona. Kacenu, Beni sa swana a hulu sina lubasi lwa hae lo lunca ni haike na sika pepelwa mwa teni. U I kabela lika ze ñata za butokwa, litumelo ni mikwa. Beni una ni sepo ya sibaka sa hae mwa lubasi mi wa ziba kuli wa latiwa ka kulika nelela ni banana bene ba pepezwi mwa lubasi mo.

Zibo ya Bibe

Mubale Maroma 8:14 – 17 kwa sikwata:

¹⁴Kakuli kaufela ba ba zamaiswa ki Moya wa Mulimu, bona ki ban aba Mulimu. ¹⁵Kakuli ha mu si ka amuhela moya wa butanga kuli sabo I be teñi hape; kono mu amuhezi Moya wa ba ba añulwa, o ka ona lu biza, lu li, Abba, Ndate! ¹⁶Ni ona

*Moya u pakelana ni moya wa luna kuli lu bana ba Mulimu.
17Mi ha lu li bana hape lu ka ca sanda; lu ce sanda sa Mulimu,
lu si ce ni Kreste; haiba lu utwa butuku ni yena, kuli lu fumane
kanya ni yena.*

Mwa likalulo ze peli ze felile lu konile ku utwisisa kuli luliuluzwi (kukutisezwa ku Mulimu) ni ku keniswa ka seo Jesu na konile kulu ezeza. Luna ni makalelo a manca ni bupilo bo bunca.

Ha ku feleli fo ni haike. Se luna ni mayemo a manca. Bu bali bwa luna bwa kacenu bulu taluseza kuli, ‘moya one mu amuhezi u konile kumi tiseza añulo ku mwana hae. Mi ka yena lwa huwa, “Abba, Ndate.” Kuna ni taluso ye ñata ye iputezi mwa manzwi nyana fela fo, kona kuli luka a talima ona fa mwa likalulo ze 4.

‘Moya one mu amuhezi’

Fo ha luba ma Kreste, Mulimu wa lutaza ka Moya wa hae o Kenile. Lu konile ku ituta ha moho kaza Moya o Kenile kwa likalulo ze felile.

Lingambolo

Mubuze sikwata kuli ba kona ku hupula sika mani ku amana ni Moya O Kenile. Mukone kufa mutu kaufela sibaka sa ku ikabela se simwi.

5

mizuzu

(Ku kona kuba hande hane muka talima fa kalulo ya 1 ni 2 ya buka ye sina ha muiktukiseza tuto ye kuli mu kone ku tusa batu ha iba se ba libezi ze ne ba itutile.)

‘kumi tiseza añulo’

Bubali bu talusa kuli Moya one lu amuhezi ne u tiseze ku añulwa kwa luna.

Ku añula mwanana ki kotalusa kuli ka mulao mu ngile liswanelo za

bushemi ku mwanana yo. Mwanana ya añuzwi una ni liswanelo kaufela sina mwanana ya pepelwe ku mushemi yo. Ba shemi baba nca haba koni ku cinca muhupulo wa bona ni ku bulela kuli, “A lusa ku tokwa hape.” Ha kuna seo mwanana a kona ku eza kamba ku bulela ze kona ku mu eza kuba mwa tasi a lubasi lo lunca. Ku añulwa ku inelezi, ku cinca mayemo ka mulao.

Ki mo ku inezi ni ku luna. Ha luba ma Krete ni ku amuhela bupilo bwa luna bo bunca lu añulezwi mwa lubasi lwa Mulimu. Lu konile ku liululwa ni ku beiwa baba kenile fa pila Mulimu ka libaka la seo Jesu na lu ezelize. Lu tazizwe ki Moya o Kenile niku ba babamwi ba bana ba Mulimu, ba lubasi lwa hae. Mulimu hana ku cinca muhupulo wa hae kamba kuli mwendi se luka eza sesi kona k ulu eza kuba bana ba kwa tasi. Lu ba lubasi lwa hae.

Sesimwi se sili sa butokwa se lu swanela ku lemuhela ki sa kuli mwana ya añuzwi una ni bupilo bo bu shutana sa pili ni kasa mulaho a ku añulwa. Muhupule Beni mwa likande la luna? Nana ni lubasi lwa hae inge a sika añulwa. Na itutile mukwa wa bupilo ku bona ni haike kuli na sa kala ku buza kamba nebula hande. Kasa mulaho Beni hasa añuzwi kwa lubasi lo lunca bupilo bwa hae bo bunca ni lika zana l tuta za kala ku shutana. Kacenu Beni ki mutu ya shutana ku mutu yana ka kona kuba kamba na sika añulwa.

Kona kuli ni kuluna halu ba ma Krete. Ni haike kuli luka shimba ni luna mikwa ni likezo kuzwelela kwa bupilo bwa luna bwa kale, fa cwale se luli kalulo ya bupilo bo bunca, lubasi lwa Mulimu, luna ni bupilo bo bunca. Kasa mulaho wa nako, lu fetuha kuba batu baba shutana ku bapanya ni mo ne lu inezi kambe ne luska añulwa mwa lubasi lwa Mulimu. Lika zemwi za cinca ka ku akufa, ze mwi li cinca ku lyeha sina Moya o Kenile ha u sebeza k ulu eza ku swana sina Jesu ni ha luze lu ituta ku babamwi ba lubasi.

Lingambolo

Mwa tukwata twa 3 kamba 4 mu ambole lipuzo ze tatami:

5

mizuzu

- Ku añulwa kiñi?
- Kanti ku añulwa ku talusa ñi ku mwanana ya añuzwi?
- Ku talusa ñi ku luna kuli lu konile ku añulelwa mwa lubasi lwa Mulimu?

'ku mwana hae'

Taba ya butokwa ya ku utwisisa kiya kuli Bibebe neyi ñozwi, ban aba sishimani neba boniwa kuba baba butokwa kufita bana ba sishimani. Neba kona ku yola sifumu sa lubasi niku zwela pili mwa libizo la lubasi. Kuba ni tukelo ya mwana wa mushimanani neli mayemo a matuna a hulu. Bana ba sisizana neba sina liswanelo ze swana.

Fo bubali bwa luna habu bulela kuli lu filwe liswanelo za mwana wa sishimani, habu talusi fela kuli ki baana fela baba swanela ku amuhela se. Haku talusi kuli basali habana butokwa. Seo busi talusa ki kuli batu kaufela, baana ni basali, ba kona ku fiwa liswanelo ze tuna mwa lubasi lwa Mulimu, ka nako yeo Bibebe nei ñozwi, nei swanela kuba mwana. Se sitalusa kuli kuya ka ku añulwa kwa luna mwa lubasi lwa Mulimu, lu filwe mayemo a manca, mayemo a matuna. Lufetuhile ba yoli bah ae. Lu shimbile libizo la hae.

Ye ki tumbo ye tuna. Lwa fumana litukelo kaufela za kuba mwa lubasi: ndate ya lilato ya lutokomela ka silelezo ya mushemi ni lilato ni sishemo sa mushemi wa musali (mu bone [Mateu 6:26](#), [Isaya 66:13](#) ni [Mateu 23:37](#)). Lu fumana cwalo mizwale ni likezeli ze ñata – kaufela bona bao baba lumela ku Jesu mi ba amuhezi Moya o Kenile.

Sina Beni mwa likande, fokumwi luka fumana kuli ku tata kuba siyemba sa lubasi. Luka kona ku katazaha ku pila ka mikwa ya lubasi lo lunca; lwa kona ku utwiswa butuku ki baba mwi ba lubasi. Sina

Beni, lu swanela ku ituta ku ikupela maiswalelo ku Mulimu ni kwa batu kaufela, kuli lu swalelwe niku swalela.

‘mi ka yena lwa huwa, “Abba, Ndate.”’

Linzwi ‘Abba’ kilizwi lasi Aramiki (wo neuli ona mushobo ono Bulelwa mwa nako ya Jesu’). Neu ñozwi mwa Bibebe sa pili fo Jesu hana lapela, ona fo inge asika betekiwa kale niku bulaiwa. (Mwa kona ku bala tapelo ye mwa Mareka 14:32 – 42.) Jesu na huweleza ku Mulimu ka kuba yena ndatahe, mushemi wa hae. Ne ili tapelo ye zwelela kwa tasa a pilu.

Linzwi le liswana li sebelisizwe habeli mwa Bibebe, hanwi mwa bubali bo bo lu balile kacenu (Maroma 8:15) ni mwa Magalata 4:6. Mwa libaka ze kaufela, Bibebe I bulela kuli ki Moya o Kenile ku luna wo lufa tukelo yak u huwa ‘Abba, Ndate’ – Mushemi. Lwa kona ku huweleza ku Mulimu ku zwelela mwa tasa a lipilu za luna, ka kuziba kuli wa lu tokomela kakuli lu bana ba hae.

Zakueza

Kalulo ye ika talusa ahulu kuli ku talusa sika mani kuba yo mumwi wa lubasi.

- Yo mumwi ka yo mumwi, mubuze batu kaufela kuikabela mukwa uli mumwi wo ba swana ni boma bona kamba bondata bona kamba kalulo ili mwi yeo ban aba bona ba swana ni bona.
- Kulatelela, mukupe batu kaufela kui kabelo nto ilimwi yeli ya butokwa mwa lubasi lwa bona. Se sikona kuba nto ilimwi yeo ba eza, mubona halelo kamba tumelo yeo ba sweli kamba lisheya leo kaufela bona ba utwisisa!

Kasa mulaho batu kaufela seba alabile mu swanela ku talusa kuli likalabo zemwi kiza ku eza kamo lu pepezwi (mwendi lwa swana) mi babamwi ba eza ka lika ze ba itutile (likezo za luna ni litumelo). Mwa kona ku hupulisa sikwata kuli halu ba siyemba sa lubasi lwa Mulimu

Moya o Kenile opila ku luna uka lu tusa kuba cwalo, kubonahala niku utwahala sina yo mumwi wa lubasi.

Mubuze ha iba kuli kuna ni yo mumwi mwa sikwata yana kile a añula mwanana kamba ya kile a añulwa ya tabela ku ikabela likande la hae. Ki kwa butokwa ku bona kuli ha mu ezi kuli mutu a ikutwe kusa ba hande kamba ku fapelezwa, mi batu ba kone lku ikabela fela haiba ba ikutwa cwalo.

15

mizuzu

Tapelo

Muhupulise batu kaufela kuli kaufela luna luba lubasi lulu limwi, kona kuli ki kwa butokwa kuba ha moho niku bulela ku Mulimu ha moho.

Kutaha mwa lubasi

Sampili muba buze haiba kuli kuna ni yo mumwi ya sikaba kale siyemba sa lubasi mi u tabela ku eza cwalo kacenu. Haiba ha kuna ya alaba, mwa kona ku zwela pili kwa tapelo ye tatama (ku lumelisa lubasi). Ha iba kuli kuna ni ya tabela ku kena mwa lubasi ka cenu, mwa kona ku ba etelela mwa tapelo nyana ye fa. Mukupe batu baba 2 babali buka ufi ni bona kuli baba beye mazoho ka sisupo sa kuli ba amuhezwi mwa lubasi, cwale mukupe mutu yok u kutela tapelo nyana ye, 1 mubamba ka nako, ku latelela ze mu bulela.

Ndate, lwa itumela ku wena ka luma mwana hao Jesu kuto ni shwela ili kuli ni kone ku añulwa mwa lubasi lwa hao.

Kacenu ni tabela kuba yo mumwi wa lubasi lwa hao.

Na fulalela bupilo bwaka bwa kale

ni kukupa kuli uni lumele Moya wa hao o kenile kuto pila kuna Ili kuli ni kone kuba mwana hao.

Amen.

Mukupe batu kaufela ku kamba mazoho kasa mulaho hase mufelise tapelo ku amuhela mutu yo munca mwa lubasi!

Kulumelisa lubasi

Fa cwale luka lumelisa mizwale ni likezeli za luna baba nca mwa lubasi lwa Mulimu – yo mumwi ni yo mumwi – niku itumela ku Mulimu ku yo mumwi ni yo mumwi. Mutaluse kuli haiba kuli kuna ni yo mumwi yana na ni lifani ni yo mumwi mutu mwa sikwata se, ye ki yona nako ye nde yak u ikupela maiswalelo ku mutu yo niku ikupela maiswalelo.

Mubuze mutu kaufela ku iswala mwa mazoho ni batu kaufela babali mwa ndu, ku itumela ku Mulimu ka ku tumusa ku mutu kaufela sina haba eza cwalo. Mulumelele mi zuzu ye 5 kuli batu ba kone ku eza se kasa mulaho ba kute hamoho.

Ku bulela ku Ndata luna

Mukupe mutu kaufela kuyema mwa sikwenda niku swalana kwa mazoho ni ku talusa kuli kaufela luna luka lapela ka ku tumusa ka kuyelela. Mukupe mutu kaufela ku bulela manzwi a tabela ka ku itumela ku Mulimu kwa kuba añula kuba beya mwa lubasi lwa hae. Haiba kuli kuna ni sesimwi seo ba kona ku ikupela maiswalelo ku Mulimu, ye ki yona nako ye swanela. Ba kona ku kupa Mulimu ku zwela pili kuba eza sina yena ka Moya o Kenile.

Saku eza biki ye

Biki ni biki kuna ni musebezi waku ezeza kwa hae wo batu baswanezi kuyo eza.

Biki ye kaufela luna luka memela batu kaufela kwa mandu a luna nikuyo cha ni bona lico.

Palo yemwi ya sikwata I swanela ku mema mi yemwi I swanela kuto pota! Mu bone kuli ha kuna ya siyiwa kwa tuko mi mutu kaufela u swanela kuba ni ya to mupotela kamba kwa yo pota. Batu ba kona ku lela ka mazazi a ba swanela.

Sico ki nto yeli ya butokwa ya lubasi ni nako ye nde ya kuhupula kuli ku talusa sika mani kuba yo mumwi mwa lubasi. Fo hamuka kopana, mu ipuze lipuzo ze latelela:

- Kotalusa sika mani ku añulwa mwa lubasi lwa Mulimu?
- Lu kona ku amuhela cwani batu mwa lubasi lwa luna ni mwa lubasi lwa Mulimu?

Kupaka

Ka mukwa wo swana wo Mulimu alu añulela mwa lubasi lwa hae, lwa kona ku amuhela baba mwi mwa lubasi lwa luna, sina lubasi lwa Beni mone lu ezelize. Añulwa ki bupaki bo bukomokisa ku bao baba añuzwi ni ku bao baba lu potolohile.

Ku añulwa haki nto ye eziwa ka ku itahanela kamba ka bunolo. Biki ye mube ni nako ku batisisa za ku añulwa niku lapela kuli mwa kona ku a añula mwanana mwa lubasi lwa mina kamba ku tusa lubasi sina ha lu añula.

Za kuñola

Kuba ni Makeke Kuba Bamwi

'Mu tahe ku na mina kamukana b aba katezi, ba ba imezwi, mi ni ka mi imulula. Mu itwese koko ya ka, mi mu itute kun a; kakuli ni na ni musa ni pilu ye bunolo, ni mu ka fumanela mioya ya mina pumulo. Kakuli koko yaka I bu bebe, mi mulwalo wa ka ha una bukiti.'

Mateu 3:11

Kuitukiseza

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa Bibebe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ya biki ye ki ku ituta kuli swalelo ya luna ki mulelo wa makeke a Mulimu ku luna. Sina ha lu hula mwa bupilo bwa luna lwa kala kusa utwa fela ahule makeke, kono ku beleke ku ona makeke awo.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bubali bwa kuhupula ni bubali bwa mwa Bibebe kaku tiisa kwa sikwata. Mubukutele mwa tukwata to tuyinyana, mulumelele sikwata kukutela banze ba milikanisa. Muzwelepili kuno bubala inge ba latelela siyemba ka siyemba inge ba mi latelela kufitela mutu kaufela haka kona ku bulela bubali kaufela. Mususuweze batu babamwi kulika ni kukutela ka lwa bona.

Mu tahe ku na mina kamukana b aba katezi, ba ba imezwi, mi ni ka mi imulula. Mu itwese koko ya ka, mi mu itute kun a; kakuli ni na ni musa ni pilu ye bunolo, ni mu ka fumanela mioya ya mina pumulo. Kakuli koko yaka l bu bebe, mi mulwalo wa ka ha una bukiti.

Mateu 11:28-30

Likande

Mubale likande leli latelela kwa sikwata:

Mwa munzi wo ne ubizwa Katuba ne ku pila mucaha yana bizwa Jaki. Jaki na pila ni bashemi ba hae bao neba sebeza ka tata niku eza mone ba konela kaufela ku bona kuli nako kaufela kuna ni lico za Jaki ni za banyani ba ha ba ba shimani ni ba sisizani.

Jaki nana ni mulikani yana bizwa Buraiti yana pila mabapa. Na ziba kuli bupilo bwa Buraiti ne buli tata kakuli bo mahe neba timezi Buraiti inge a sali mwanana. Bo ndatahe Buraiti ni bona neba sebeza ka tata, kono ne ba katazaha kwa ku fepa niku baba lela lubasi lwa bona. Buraiti na sebeza ka tata musihali kaufela kuno kelela mezi, kuezeza banyani bah ae lico niku babalela banyani ba hae.

Zazi lelimwi Jaki naza ca lico za mulalelo ni lubasi lwa hae, a lemuha kuli buraiti na inzi mwa munyako oli mabapa inge aba buha.

Nto ye swana ya kutela habusa.

Jaki a lemuha kuli ye kinto ye komokisa kakuli Buraiti nako kaufela Jaki na patehile ku eza ni kuca lico ka nako ye swana ni bona.

Jaki a ya niku yo potela Buraiti mi a yo lemuha kuli bo ndatahe Buraiti neba kula mi neba sa koni kuya kwa ku sebeza, kufumana mali niku leka lico. Lubasi nese lu felezwi lico mi kaufela bona neba

shwile tala.

Jaki a ikutwa a hulu bumaswe kase mi a omba omba Buraiti sina mwa na konela. Buraiti a itumela ku Jaki niku menya ku yena mi Jaki a kutela kwa ndu yah abo.

Habusa kaku sasana lubasi lwa Jaki lwa kopana kuca lico za muikushuko Jaki a hupula Buraiti kuli u shwile tala kaku sasana ka ni lubasi lwa hae. A kupa bo mahe nibo ndatahe ha iba neba kona ku ikabela lico za muikushuko ni Buraiti ni lubasi lwa hae, aba taluseza kuli neba sina lico biki ye kaufela.

Lubasi lwa Jaki lwa lumela niku mema Buraiti ni lubasi lwa hae kuto ca ni bona lico za muikushuko. Ba iseza cwalo palica bo ndatahe Buraiti bene basa kula.

Lubasi lwa Jaki lwa zwela pili kuikabela lico ni lubasi lwa Buraiti ka libiki ze tatama ze peli ku fitela bo ndatahe Buraiti haba fola ni ku kona kukutela kwa musebezi.

Lubasi lwa Jaki kaufela lico za bona za kutela fafasi biki yeo mi ba utwa tala, kono ka kuli neba utwile makeke kwa lubasi lwa Buraiti neba sa koni kuba siya ni tala ba sina lico.

Kuzwa nako yeo, lubasi lwa Buraiti ni Jaki lwa to ba silikani a hulu niku kala ku tusana mwa lika ni linako ze ñata.

Zakueza

10
mizuzu

Mu abe batu mwa likwata ze 2 ze nyinyani niku kupa sikwata ni sikwata ku lukisa papali nyana ye ta bapala likande leo mu balile ona fa.

Yo mumwi u swanela ku bapala kuba Jaki mi yo mumwi abe Buraiti.

Babamwi ba kona kuba mabasi a bona.

Muba fe mizuzu ye 5 kuli sikwata si kone ku itukiseza, muba susuweze kuli ba supeze kuli makeke a kona ku bonahala cwani.

Kasa mulaho a mizuzu ye 5, mukupe likwata kaufela ku bapala papali ka mo l tukiselize yona kwa sikwata kaufela.

Mu kone kufa batu kaufela mazoho.

Lingambolo

Mubuze sikwata kuli ba konile ku ituta sika mani mwa likande. Mufe batu nako ya ku ikabela maikuto a bona.

5

mizuzu

Zibo ya Bibe

Mubale Mareka 6: 30-34 kwa sikwata:

³⁰Baapositola ba to kopanela ku Jesu, mi ba mu kandekela ze ba ezize kaufela, ni ze ba lutile batu. ³¹Kiha ba bulelela, a li: A mu tahe, lu ye kwatuko, mo ku sina batu, mu katuluhe hanyinyani. Kakuli ne ku nze ku na ni batu ba bañata ba ba ne ba taha ni ku ku kuta; mane ne ba tokwa ni sibaka sa ku ca lico.

³²Cwale ba zamaya mwa sisepe mi bay o in aba li nosi mwa sibaka mo ku kuzize. ³³Kono ba bonwa ki nyangela ha ba zamaya, mi ba zibwa ki babañata. Nyangela kiha l zwa ka mautu mwa mwa minzi kaufela mi ya akufela mo ne ba liba; mane y aba laka. ³⁴Jesu ha longokile, a bona undi wa nyangela, mi a ba utwela butuku, kakuli ne ba swana inge lingu ze sina mulisana; mi a kala ku ba luta litaba ze ñata.

Mwa likande ku zwelela mwa bupilo bwa Jesu lwa utwa kuli yena niba apositola bah ae neba lika ku fumana sibaka sesi kuzize kuli ba

kone ku pumula kwa teni. Kwa nda a zeo Jesu ha bona undi wa nyangela inge ba mulatelezi aba shwela makeke niku kala kuba luta. Na kona ku iketela ku sa teleza kwa litokwa halo za sicaba kono yena a iketela ku beya linonge za batu ba kwa pili a za hae.

Maikuto a amakeke ne a konile ku tiseza kuli Jesu a be ni makeke niku eza sesi mwi sesi shutana. Ne amu file maikuto a na sina sa pili; akala ku utwisisa batu ka butungi. Bubali bu supa kwa undi wa nyangela kuba sina lingu mi ku Jesu sina mulisna. Sina mulisana Jesu a kala ku luta batu seo neba tokwa ku ziba niku tokomela kuli basike ba zwafa ku Mulimu. Naba tusize ku lemuha butata niku ba luta kaza Mubuso wa Mulimu, ni bupilo bo bunca bwana ba neulela.

Ni haike kuli makeke a kala sina maikuto, Jesu na supelize kamo ma ikuto awo a fetuha kuba mwa likezo. Nako ka mukana na bona batu inge ba kata zeha, kunyanda kamba kuba mwa butata mi makeke an aba utwela na amu etelela kuli a kone kuba tusa. Mwa likalulo kaufela tuso ne I shutana ni ku ya ka tuso yene tokwa hala.

Ki a makande a malalu a supeza makeke a Jesu:

- Jesu a bona undi wa nyangela inge umu litezi mi aba utwela makeke mane a ba folisa bao mwa hala bona bene ba kula (Mateu 14:14).
- Jesu naza luta undi wa nyangela omumwi wa batu ka mazazi a malalu mi a lemuha kuli neba shwile tala, mi aba ni makeke ku bona mi a laela ba lutiwa bah ae kuli ba fumane lico baba fe. Mi cwale ka limakazo a ekeza lico zeo kuli ha kuna yana ile inge a shwile tala (Mateu 15:32).
- Jesu na zamaya fo libofu ze peli ba huweleza ku yena. Aba buza ali neli sika mani seo neba tokwa mi ba mukupa kuli a kone kuba kutiseza ku bona kwa bona. Kuzwelela kwa makeke ku bona aba folisa mi ba kona ku bona hape (Mateu 20:34).

Mwa likande la luna kacenu, fo Jaki hana boni Buraiti ni lubasi lwa hae inge ba sina lico naba utwezi makeke. Makeke a ne amu tiselize kuli a kone ku eza sesimwi, a susuweza lubasi lwa hae ku ikabela lico za zene ba sweli ni Buraiti ni lubasi lwa hae niku ba ni nako ni bona kaufela. Mwa kufa lico ni nako Jaki ni lubasi lwa hae ni bona ba fumana ka ku tala kwa lusika lwa Buraiti ka mukwa wa silikani. Jaki nasika tuhelela Buraiti, kumunyaza kamba kumu bona kuli hana tuso bakeni sa manyando a hae. Kono a mu fa seo na kona ku eza niku ikabela seo nana ni sona, ni haike kuli neku bonahala kuli Jaki ni lubasi lwa hae nese ba shwa tala ni bona!

Makeke kiñi?

Makeke ki maikuto a taha kasa mulaho a ku lemuha bao baba nyanda, mwa butuku niku katazaha. Ki maikuto a tisa ku susuwezwa kuli mu eze sesi mwi ku tatulula butata bwani. Bwa mi tiseza shutano mina sina ka mutu ka ku tusa kuli mu utwisise kuli batu baba mwi ba ikutwa cwani; se si kona ku mi utwisa butuku sina ha mukena mwa butuku bwa bona ni mwa matata a bona. Niha kuli cwalo, imi fa hape mata a ku kona ku cinca lifasi leli mi potolohile ka ku eza sesi mwi sesi kona ku tusa foliso kw abutuku kamba shutano yeo mu kalile ku lemuha.

Mulimu una ni makeke; u buleliwa ku ba:

*Muña Bupilo, Muña Bupilo, ki Mulimu ya na ni makeke ni
musa, ya sa akufi ku halifa, ya tezi sishemo, ya na ni niti.*

Exoda 34:6

Sina ha luhula mwa bupilo bwa luna bo bunca lu fetuha kuba sina yena, kona kuli makeke a luna a ekezaha.

Mulimu wa tisa makeke mwa lipilu za luna ka Moya wa hae o Kenile; mi wa lifa cwalo ni sikuka ni susuwezo yak u eza sesimwi ka makeke a luna. Sina Jaki ni lubasi lwa hae, haki kuli mwendi konji haluka fuma kona lu kona kuba ni makeke. Haki kuli mwendi konji lika kaufela halika ba hande mwa bupilo bwa luna niku sa ba ni matata kaufela mwa bupilo bwa luna kona lu kona kuba ni makeke. Mutu kaufela wa kona kuba ni makeke kwa batu baba mwi mi Mulimu uka ba fa maikuto kasa ku eza ka makeke awo.

5

mizuzu

Lingambolo

Mwa likwata za 2 kamba 3 mubuze batu kaufela ku ambola lipuzo ze tatama. Kasa mulaho mufe mutu kaufela nako yaku ambola maikuto a bona.

- Ne mukile mw aba lili ni makeke kamba seli lili fo yo mumwi na bile ni makeke ku mina?
- Ki shutano mani ye tiswa ki makeke mwa mayemo a?

Mulao wa ku cala makeke

- Haiba mu bata kuli babamwi ba tabe, mube ni makeke.
- Haiba mu bata ku taba, mube ni makeke.

Mwa kona ku bulela kuli ku eza hande mutu' yo mumwi kuli a tabe sina inge ki tabo ya mina ki makeke. Jesu na supelize se hana beile hana beile litokwahalo za baba mwi fa pila a zahae. Hana buzizwe kuli mulao o mutuna ki ufi, Jesu a luta:

'lata Mulena Mulimu wa hao ka pilu ya hao kaufela ni ka moya wa hao kaufela nika muhupulo wa hao kaufela.' Wo ki ona wa pili ni taelo ye tuna. Mi wa bubeli u swana sina ona: 'lata wa henu sina moitatela.'

Mateu 22:37-39

Haiba inge lu lata Mulimu sa pili ni ku lata ba hesu, ha lu koni ku palelwa kuba ni makeke ku bao be lufumana.

Mukwa wa ku yaha makeke

Ku yaha makeke mu swanela ku bona kuli ki kalulo ye mu eza ka zazi. Muhupule fa teni ka kusasa hamu zuha. Mwa kona ku eza cwalo ni ha mu eza mi sebezi ya mina ya ka zazi, ni ha mu tahula masimu a mina kamba ha fiyela lapa la mina. Mu hupule fa teni ha muze mu potelana ni babamwi. Mu hupule fa teni hape mwa nako ya busihu. Ha ki kuli mwendi konji hamu kaya kwa keleke kuli muyo kona ku hupula kaza makeke – Mulimu u kona ku bulela ni luna ka ufela ko luinzi. Ha ki kuli mwendi kuna ni mukwa o tata o mu swanela ku latelela: makeke ki ona mukwa.

Sina ha lu ituta ku amana niku yaha makeke lu swanela ku kala ku ba ni lifasi lelu potolohile. Makeke ha a beleki fela ka ku a hupula, lu swanela ku ba bukaufi ni batu ku bona kuli ki sika mani sesi eza hala ku bona ni ku bona mo lu kona kuba tuseza. Se sika tisa butata ni nako ya luna kono ki yona fela nzila yeo luka kona ku yaha makeke.

Kanti ku talusañi kuba ni makeke?

Lwa kona kusa utwisisa kuli ku talusa ñi kuba ni makeke:

- Ki kufa fela mali kwa batu baba shebile ka tutengo to tutusa? Batili!
- Ki kuba fela ni mañeke? Batili!
- Ki ku bulelela yo mumwi ku amana ni matata a bona ni ku sepa kuli baka tusa? Batili!

Mwa bupilo bwa luna bwa kazazi, makeke ki kuba ni pilu ye kwaluhile ku baba lu potolohile. Se si talusa ku teleza kwa balatiwa ba luna ni babamwi baba lu potolohile. Mwa Mateu 13:15 Jesu u luluta fa bubali bwa Isaya 6:9-10 ku amana ni butokwa bwa ku bona,

kuteleza niku utwisisa seo si eza hala ili kuli lu kone ku fetuhela ku Mulimu kwa foliso ni tuso. Makeke ki ku utwisisa butokwa bo lu kona ku eza niku eza seo lu kona ku tusa. Ki ku amana ni ku bona, ku utwa niku utwisisa, ku amana niku shimba maikuto awo ku Mulimu ni ku sebeza ni yena ku tusa batu niku tisa sepo ni foliso. Ku ikutwa bu inosi haki zona fela.

Lingambolo

5
mizuzu

Mwa likwata za 2 kamba 3 hape mukpe mutu kaufela ku ambola lipuzo ze latelela. Kasa mulaho mufe mutu kaufela nako yak u bulela niku ikabela maikuto a bona.

- Kisika mani seo si lu tuhelisa kusa ba ni makeke?
- Lu kona cwani kuba ni makeke?
- Makeke a eza sika mani ku luna nikwa silalo sa luna?

Makeke ha a koni ku baliwa. I swanela ku utwiwa niku ikabela.

Tapelo

15
mizuzu

Luka kupa Mulimu kuli a lufe pilu ye tezi makeke.

Mukupe mutu kaufela ku lapela mwa bubeli.

- Sapili, batu ba swanela ku itumela ku Mulimu kuli una ni makeke kuyo mumwi niyo mumwi wa kuluna.
- Sabubeli, ba swanela ku kupa Mulimu ku tisa kwa lipilu za bona nako kaufela yeo haba sina makeke ku yo mumwi niku kupa swalelo ya Mulimu ku seo. Ba kona cwalo ku lapelela sibaka saku ikupela swalelo ha iba kwa kona hala.
- Ku latelela ku kupa Mulimu ku ba tusa ku ba ni makeke sina Jesu mwena ikutwela makeke.
- Ba swanela ku kupa Mulimu kuba supeza yo a tokwa makeke a bona ni mukwa wo ba swanela ku shimba kuli ba balele batu bao.

Saku eza biki ye

Muikutwa cwani ha mu bona mutu yo mumwi ya nyanda?

Muhupula sika mani ku amana ni mina ha mu talima fa bupilo bwa batu babamwi?

Biki ye, luka yo beya mwa likezo ku alabela kwa makeke a luna niku shimba kezo ku tusa babamwi baba nyanda.

Ha iba Mulimu u tize kwa muhupulo wa mina yo mumwi hane lu lapela sa pili, mu swanela ku hupula kuli ki yena mani mutu yo niku lapela hape. Ha iba kuli ha kuna ye muhupula, mu swanela ku zwela pili ku kupa Mulimu kuli ki mani yo a tokwa kuli muyo supeza makeke mwa biki ye.

Kupaka

Muye niku yo potela mut yo Mulimu a tize kwa muhupulo wa mina. Mubate ku utwisisa mayemo a bona niku kupa Mulimu kuli mu kona ku eza sika mani kuba tusa.

Cwale muye muyo ba ezeza sesimwi.

Sina ha muba tusa ni litokwa halo za bona, muba bulele za makeke' a Mulimu ni pabalelo yah ae ku bona ni bupilo bo bunca bwa kona ku tisa mwa mayemo a bona.

Za kuñola

Kalulo ya Tundululo

'Hakuli cwalo, ya na nit aba, hasi yena
ya cala, kamba ya selaela; kono ki
Mulimu ya melisa.'

1 Makorinte 3:7

Kuitukiseza

Seo mutokwa mwa kalulo ye:

- Peu ye swana ni mubu o swana mwa tungumbuli to mukona ku cwalela peu.

Kana mukonile:

- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli ato bala likande?
- Kukupa yo mumwi mwa sikwata kuli a bale bubali bwa BibeLe?

Kuamuhelwa ni likalabo

5

mizuzu

- Mutitumele kubona kaufela baba konile ku taha kwasikwata.
- Mukale ka tapelo ye kuswani, ye bunolo.
- Mubuze sikwata haiba si konile ku eza 'Sa ku eza biki ye' ni 'Kupaka' musebezi wa kwa biki ye felile.
- Mumeme batu kuto ikabela zeo ba inzo ituta kamba ku lemuhwa kwa ku eza kalulo ye.

Mulelo

Mulelo wa kalulo ye biki ye kiku ikupulisa ku amana maikuto a butokwa awo lu konile ku ituta mwa **Mutomo 2: Bupilo bwa Hula**. Luka lika cwalo ni ku talima ku seo sit aha mwa **Mutomo 3: Bupilo bwa Bupa**.

Bubali bwa kuhupula

5

mizuzu

Mubale bu bali bwa kuhupula ni kotalima mwa BibeLe ka ku tumusa kwa sikwata. Mubu bale hape mukupe sikwata kuli si kone ku kutela kasa mulaho a mina kufitela mutu kaufela a kone ku bu bulela bubali bo. Mususuweze batu kuli ba like kubu kutela niku kutela bali nosi.

Hakuli cwalo, ya na nit aba, hasi yena ya cala, kamba ya selaela; kono ki Mulimu ya melisa.

1 Makorinte 3:7

Likande

Mulena Josiasi na busize naha ya Juda kasa mulaho a lilimo ze 2500 za kwa mulaho. Na zwelela kwa lusika lo lutelele lwa malena, babamwi ku bona neli baba inzi hande, baba mwi ku bona ne bali neyo hande. Sesi tabisa ku amana ni Josiasi neli sa kuli na bile mulena inge ana ni lilimo ze 8 za kupepiwa. Nasali mucaha fo bo ndatahe hane ba bulailwe mi na siyezwi musebezi wa ku busa naha.

Kwanda a lilimo za hae za bwanana, mata a Josiasi a kubusa a hula niku yahiwa. Hana na ni lilimo ze 16 a kala ku bata Mulimu. Fa lilimo ze 20, a kala ku latelela milalo ya Mulimu yaku zwisa maswaniso ene ba lapela batu mwa naha yah ae. Fa lilimo ze 26, a sebelisa mali ana kubukanyize kwa mitelo niku zulusa tempele niku susu weza batu bahae ku lapela Mulimu ni bona. Sikwata sa hae sa bayahi baya kuyo tatuba muyaho bayo fumana siyemba sa pili sa buka ya Bibe. Josiasi a kupa kuli a balelwe kaku tumusa mi se sa tisa shutano mwa bupilo. Kamaniti, na latelelela Mulimu kakuya ka sizo sabo kukwa hae, mane fa kikale a fumana mañolo mi akala ku latelela Mulimu ka lwa hae. Tumelo yah ae ya hula niku bupiwa mi a kala ku ikabela tumelo ya hae ni batu kaufela bana busa, kuba fa sibaka sa ku ziba Mulimu niku mu lapela a hulu.

Fo Josiasi hana bulailwe mwa ndwa naha ya mulila ka nako ye telele, mi ya hapiwa ku iswa kwa bukoba kakuli ne ise l sina mueteleli ya tiile ya saba Mulimu.

(Mwa kona ku bala likande le mwa Bibe mwa 2 Makolonika 34-35.)

Zibo ya Bibe

Mubale Mareka 4: 26-29 kwa sikwata:

²⁶*Hape a li: Za mubuso wa Mulimu li swana inge mutu ya calile*

peu mwa mubu; ²⁷Niha lobala kamba a tona, busihu ni musihali, peu inze hula mwa sa zibi. ²⁸Kakuli mubu ili ona wa beya, pili ki mitungo, kwapili ki sikunka, kiha ku taha bubeke bob u inzi mwa sikunka. ²⁹Mi mabele ha sa buzwise, ku iswa licekesi kapili; kakuli se li nako yak u kutula.'

Mwa likande mo nelu sweli ku ituata ku amana ka mo bupilo bo bunca ku Mulimu bu hulela. Sina bubali bwa Bibe ni bwa ku hupula bulu bulelea, haki luna baba tisa ku hula, ki Mulimu fela ya eza seo. Ka mukwa o swana ye sicalo si hula peu ha I beilwe mwa mubu, ni bupilo bwa luna bo bunca ku Mulimu bwa hula. Sina Mulimu hali yena ya bu hulisa, ki luna baba swanela ku bona kuli mayemo a kuhulu a inzi hande, kusi cwalo se sika tisa kuli kuhula kube bunya niku ba butata.

Zakueza

(Kwa kalulo ye muka tokwa tubeke twa peu ni mubu mwa sibyana mo mukona ku cala peu.)

15

mizuzu

Kuli lu kone kui kupulisa kaza ku hula ko ku zwelela kafo bupilo se bukalile luka cala tubeke niku talimela mo tuka hulela mwa libiki ze tatama.

Mutu kaufela u swanela kuba ni sibyana niku sitaza mubu, ni litoze ni mezi. Ba kona kuya ni sona kwa mandu a bona kuli ba yo talimela kuhula kwa simela seo.

Sina ha mu tokomela kwa simela sa mina, mu tatube ku hula kwa sona mwendi mane mwa kona ku sica kamba ku ikola kusi buha seo sika tisa (kuitingile ka buiketelo bwa toze ya mina), muhupule kuli Mulimu u sweli kuhulisa nto ye nca ku mina.

Kutalima kwa mulaho mwa Buka 2: Bupilo bwa Hula

Mwa buka ye ya bubeli mwa lituto, *Bupilo bwa Hula*, lu konile ku ziba haza mitomo yeo tumelo ya luna I kona ku hula niku bupiwa. Lu konile ku ziba haza maikuto a lituto zeo li konile ku ziba haza mwa ku sebeliseza Biblele ni wa tapelo yeo I konile kulu tusa ku utwisisa ni ku beya mwa likezo bupilo bo bunca bo lu konile ku amuhela.

Mwa buka ye lu konile kunga nako ye ñata inge lu talima kuli Moya o Kenile ki mani nika mo a kona ku tahela kuto pila ku luna fo halu amuhela mpo ya Mulimu ya bupilo bo bunca. Mwa ku taha ni kuto pila ku luna, lu konile ku bona kuli wa lufa limpo mi hape wa sebeza ku luna ku tisa mikwa ya lilato ya Mulimu ku luna. Moya o Kenile wa lu tusa ku tiiseza bupilo bwa luna bo bunca niku yaha bupilo bwa luna bo bunca.

Lu konile ku talima ka kutala kuli sibi si kona ku eza sikamani ku luna, ni kamo mpo ya sishemo yezwa ku Mulimu I filwe mahala ku luna I kona ku koma mata a sibi mwa bupilo bwa luna. Lu konile ku lu kululwa, kukutisezwa, ku keniswa niku fiwa sibaka mwa lubasi lo lunca sina ka mukwa wa sishemo Mulimu. Se sikonile ku lutusa ku ziba haza kutwisiso ya tuto ya sishemo, kushemubiwa ni ku añulwa, ili yeo kaufela I lu supeza seo si taluswa ku amuhela bupilo bo bunca ni seo si ezahala ku luna kasa mulaho bupilo bo bunca hase bu amuhezwi. Bupilo bwa luna bo bunca ka maniti luli bwa lu fetula, ni mupilelo wa luna kaufela fa cwale se bu tise lizwe ku hula niku zwela pili kuli lube sina Jesu.

Kaku feleleza, lwa kala ku bona mukwa wo bupilo bo bunca ku luna, sina ha buhula, haki kuli mwendi ki kwa lutusa fela, kono kwa sicaba kaufela ba lubasi lwa luna ni silalo sa luna. Bupilo bwa luna bo bunca haki bwa kuipeyela kono, sina mwa likande la Josiasi, bo nebu tizize shutano ku luna bobu etelela mwa ku tisa shutano mwa lifasi leo lilu

potolohile ni lona.

Kutalima kwa pili kwa Mutomo 3: Bupilo bwa Bupa

Mwa buka ye latelela, **Bupilo bwa Bupa**, lu talima a hulu mwa kuli bupilo bo bunca bo buli ku luna bu kona ku ibupela mwa lifasi leo lilu potolo hile. Mulumeli ya makete hande u inzi mwa musebezi wa ku tisa bupilo bo bunca ku bao baba lu potolohile mane cwalo niku cala ku bona bañi.

Luka talima limpo za Moya o Kenile ka butungi niku ambola ka mo ba lateleli ba Jesu ba kona ku sebeleza mwa ku tiseza sishemo fa lifasi. Luka ituta ka mwa ku lapelela lilalo za luna, niku itinga mwa lika ze shutana kuli lu kone ku fita ku bona ni ku supeza lilato la Mulimu ku bona mwa likezo mane cwalo nimwa manzwi.

Lingambolo

Sina ha mutalima kwa lituto ze 12 mwa **Mutomo 2: Bupilo bwa Hula**, mube ni nako yaku ambola mwa likwata za 3 kamba 4 lituto ze mwi za butokwa zeo muitutile. Muikabele zibo ya mina ya kupaka ku bao babali mwa silalo mane cwalo ni mama tata ene mu fumani.

Kufeleleza, sina ka sikwata se situna, mu ilike mina kaufela ku peta bubali bwa ku hupula bobu 13 niku bona haiba mwa kona ku tusana ku hupula mañolo awo lu konile ku fita ku ona.

Haiba kuli kuna ni nako, mu ambole fa mañolo awo mu fumani kuba ni tuso kamba ami tusize a hulu kamba a bulezi ku mina ka mukwa wo mumwi mwa libiki ze felile ze 12.

Tapelo

Sina ha lu kwala kalulo ye mube ni nako ya tapelo sina ka sikwata. Ye I kona ku ba nako ye nde yak u talima mwa sikwata haiba kuli kuna ni ya sika amuhela kale mpo ya Mulimu ya bupilo bo bunca mi u

20
mizuzu

15
mizuzu

tabela ku eza cwalo, mi haiba ba tabela mwa kona kuba etelela mwa tapelo ye latelela:

Mulimu waka,

Na itumela ku wen aka zeo kaufela ni konile ku ituta mwa tuto ye ya Mutomo. Kacenu ni bata ku amuhela mpo ya bupilo bo bunca yeo u konile ku fa kuna. Na amuhela seo u konile ku nifa. Na amuhela se u konile kuni ezeza ka lifu ni zuho ya mwana hao, Jesu, mi ni tabela ku pila bupilo bo bunca, bwa mahala kwa ku hula ni ku zwela pili ku wena. Ni ikutwa bumaswebi ka mukwa wo ni likile ku pila bupilo bwa ka kwa mulaho mi ni kupa kuni tusa ku kala sinca kacenu, mi ni hule ku wena kuya ku ile.

Amen.

Kulatelela se, mube ni nako yak u buza babamwi ba sikwata ha iba kuli bana ni likupo za tapelo mi mu kone ku itapelela, mu susuwezane mwa matata, ni ku bulela lilato la Mulimu ku yo mumwi ni yo mumwi.

Saku eza biki ye

Mutokomele sicalo sa mina ni ku bata mikwa ye mimwi yeo mu kona ku tusa ku eza mayemo a mande kuli I kone ku hula (kamutala, kufa mezi, kusi beya mwa mayemo sakata, kusi baba lela). Sina ha mu talima ka mo mukona ku sileleza simela sa mina sesi sweli ku hula, mulapele ni ku talima mikwa yeo mu kona ku sileleza tumelo ya mina ye hula nika mo mu kona ku bupela sibaka se sinde seo Mulimu akona ku mihuliseza (se sikona ku shimba ze swana sina kuba ni nako ni Bibebe, ku lapela niku teleza ku Mulimu, ku beleka ka likuta kwa lika zeo a mi bulelela kuli mu eze.)

Kupaka

Mube ni sibaka sa ku ba ni nako ni batu 1-2 baba mi ziba hande biki ye ili bao mwendi haba sika ba kale ba lateleli ba Jesu. Muba buze kuli ba mi bulele kuli ki lishutano mani ze ba lemuhile ku mina musali ku amuhela mpo ye ya bupilo bo bunca. Haiba kuli muna ni bundume luli mwa kona kuba kupa kuli ba sepahale niku mi bulelela kuli ki lika mani ze sika cinca kale!

Sina ha ba lemuhile shutano yeo ku mina, muba buze haiba kuli ni bona ba tabela ku ziba Mulimu yo ya lufa bupilo bo bunca ni ku lufetula ku kalela mwa hali kutisa fande.

Za kuñola

Bubali bwa Kuhupula

‘Haiba mwani lata, mubuluke litaelo zaka. Mi nita kupa ndate. Mi utamifa yo mumwi mutisapilu kuto mi tusa ni kutoba ni mina kuya kuile – Moya wa buniti. Lifasi hali koni kumu amuhela, kakuli hali koni kumu bona kamba kumu ziba. Kono mwa muziba, kakuli upila ni mina mi utaba ku mina.’

Joani 14:15-17

‘Hakuli cwalo musike áámwa ba likuba, kono muutwisise kuli tato ya Mulena ki ifi.... Mu tale Moya.’

Maefese 5:17-18

‘Cwale luna kaufela ba ba talima nge mwa siponi kanya ya Mulena, ka meto a sin a kapai, lu fetuha ku ba siswaniso si li siñwi ni Yena, ku zwa kwa kanya, ku ya kwa kanya, ili ka Moya wa Mulena’

2 Makorinte 3:18

‘Ka kuli Mulimu u latile lifasi a hulu mane uli file mwana hae wa libanda ni alimumwi, kuli mutu ufi kamba ufi ya lumela ku yena asike a shwa kono a be ni bupilo bo busa feli.’

Joani 3:16

‘Moya o Kenile u tisa miselo ye shutana: Lilato Lelisa fetuhi, tabo, kozo, ni pilu telele, ni musa, bunde ni busepahali, ni kuishuwa, ni buiswalo. Ha kuna mulao o hana ze cwalo.’

Magalata 5:22-23¹²

‘Muña Bupilo a mi fuyaule,
mi a mi babalele;
Muña Bupilo a mi shemube
ni ku mi shwela makek;

---

¹² Mañolo a shimbilwe mwa The Voice. Copyright © 2008 ki Ecclesia Bible Society. I sebelisizwe ka tumelelano. Litukelo ka ufela li kutekilwe.

Muña Bupilo a mi talime ka musa,
mi a mi fe kozo.'

Numere 6:24-26

'Kakuli ka ufela ba ezize sibi mi ba kauhezwi kwa kanya ya Mulimu'

Maroma 3:23

'Mube ni mukekecima, sina ndata mina hana ni mukekecima. Musike mwa kenda, kuli mu si ke mwa kendwa: mi mu sike mwa nyaza, kuli mu sike mwa nyazwa. Mu swalele, mi muka swalelwa.'

Luka 6:36-37

'Ka yena lu liuluzwi ka mali a hae, mi lu swalezwi lifoso, ka ku ya ka bufumu bwa sishemo sa hae, Sa lu file ka buñata bo bu tezi, mwa butali kaufela ni kutwisiso;'

Maefese 1:7-8a

'Ka yena lu liuluzwi ka mali a hae, mi lu swalezwi lifoso, ka ku ya ka bufumu bwa sishemo sa hae, Sa lu file ka buñata bo bu tezi, mwa butali kaufela ni kutwisiso;'

Maroma 5:1

'Ka kuli kamukana mu bana ba Mulimu ka ku lumela ku Jesu Krete.'

Magalata 3:26

'Mu tahe ku na mina kamukana b aba katezi, ba ba imezwi, mi ni ka mi imulula. Mu itwese koko ya ka, mi mu itute kun a; kakuli ni na ni musa ni pilu ye bunolo, ni mu ka fumanela mioya ya mina pumulo. Kakuli koko yaka I bu bebe, mi mulwalo wa ka ha una bukiti.'

Mateu 11:28-30

'Hakuli cwalo, ya na nit aba, hasi yena ya cala, kamba ya selaela; kono ki Mulimu ya melisa.'

1 Makorinte 3:7

Mukoloko wa Maswaniso

Siswaniso

Likepe lafa halimu

Kalulo 1 likepe la
zibahazo

Kalulo 2 likepe la
zibahazo

Kalulo 3 likepe la
zibahazo

Kalulo 4 likepe la
zibahazo

Kalulo 5 likepe la
zibahazo

Kalulo 6 likepe la
zibahazo

Kalulo 7 likepe la
zibahazo

Kalulo 8 likepe la
zibahazo

Kalulo 9 likepe la
zibahazo

Kalulo 10 likepe la
zibahazo

Kalulo 11 likepe la
zibahazo

Kalulo 12 likepe la
zibahazo

Kalulo 13 likepe la
zibahazo

Butungi bwa Siswaniso

Sinepe ka Erol Ahmed fa Unsplash

Sinepe ka Ian Dooley fa Unsplash

Sinepe ka Scott Rodgerson fa Unsplash

Sinepe ka Jeremy Pagden fa Unsplash

Sinepe ka Jayakumar Ananthan fa Unsplash

Sinepe ka Samuel Zeller fa Unsplash

Sinepe ka Abigail Keenan fa Unsplash

Sinepe ka Nadia Supertino fa Unsplash

Sinepe ka Beth Tate fa Unsplash

Sinepe ka Aaron Burden fa Unsplash

Sinepe ka Monkgogi Samson fa Unsplash

Sinepe ka Sebastian Leon Prado fa Unsplash

Sinepe ka Wilco van Meppelen fa Unsplash

Sinepe ka Dikshit Mundra fa Unsplash

MUTOMO 2:

Bupilo bwa Hula

Mutomo ki tuto ye tusa batu ku hula ni ku ziba mwa silikani sa bona ni Mulimu ni kuba susuweza ku tusa lilalo za bona. Ne inozwi kufa batu lisebeliso sakata zeo likona ku sebeliswa mwa libaka ze shutana za lifasi ki likwata ze shutana mwa lifasi kaufela. Mutomo ki kalulo ya libuka ze ne, yemwi ni yemwi ina ni likalulo ze lishumi ka ze talu lituto za sikwata.

Mutomo I konile ku noliwa ki baitomboli baba zwelela ma neku a shutana a lifasi, niku baka nyiwa niku tundululwa ki ba Dignity.

Mutomo 2: Bupilo bwa Hula iyaha makalelo awo tumelo i kona ku hulela ni kufa kutwisiso ya lituto za ku sebelisa Bibebe ni tapelo.

**Muluswale fa hello@dignityonline.org.uk kamba
+44(0)7340 573 937. Kwa tukelo ya makepe a luna
ni litifo mu potele likepe la luna:
www.dignityonline.org.uk/publications**

Lozi 1st Edition

Mupangi wa buka: The Message Trust

Siswaniso sa buka: Erol Ahmed/Unsplash

www.dignityonline.org.uk